

ПЕДАГОГІКА, ПСИХОЛОГІЯ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ

**Збірник
наукових
праць**

ТА МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ

ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ №12 2003

**Харківська державна академія дизайну і мистецтв
(Харківський художньо-промисловий інститут)**

**фізичне виховання і спорт
біологічні та педагогічні науки**

**Зареєстровано постановою президії ВАК України від
09.06.1999р. №1-05/7, 11.10.2000р. №2-03/8, 11.04.2001р. №5-05/4.**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ
(ХАРКІВСЬКИЙ ХУДОЖНЬО-ПРОМИСЛОВИЙ ІНСТИТУТ)

Видається з січня 1998 року

№12

ПЕДАГОГІКА, ПСИХОЛОГІЯ ТА
МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

ХАРКІВ 2003

Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. за ред. Єрмакова С.С. - Харків: ХДАДМ (ХХП), 2003. - №12. - 96 с.
(Укр., рос., англ. мов.)

У збірку вміщено статті, що висвітлюють нові технології фізичного виховання молоді і підготовки спортсменів.

Збірник розрахований на вчителів і викладачів фізичного виховання, тренерів, спортсменів, докторантів, аспірантів.

Видається за рішенням Вченої ради Харківської державної академії дизайну і мистецтв (Харківського художньо-промислового інституту) [протокол № 7 від 28.04.2003 р.].

Збірка затверджена ВАК України і входить до переліку наукових видань, в яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт:

«**Фізичне виховання і спорт**» - постанова ВАК України від 09.06.1999р. №1-05/7. - Бюл. ВАК України, 1999. - №4. - С. 59;

«**Педагогічні науки**» - додаток до постанови президії ВАК України від 11.04.2001р. №5-05/4. - Бюл. ВАК України, 2001. - №3. - С. 6;

«**Біологічні науки**» - постанова президії ВАК України від 11.10.2000р. №2-03/8. - Бюл. ВАК України, 2000. - №6. - С. 7.

Редакційна колегія:

1. Балабанова Л.М.	доктор психологічних наук, професор;
2. Бізін В.П.	доктор педагогічних наук, професор;
3. Бобін В.В.	доктор медичних наук, професор;
4. Богуславський В.М.	доктор філософських наук, професор;
5. Бойченко С.Д.	доктор педагогічних наук, професор;
6. Бочарова С.П.	доктор психологічних наук, професор;
7. Бурова О.К.	доктор філософських наук, професор;
8. Вороніна Л.М.	доктор біологічних наук, професор;
9. Давиденко Д.М.	доктор біологічних наук, професор;
10. Дмитриєв С.В.	доктор педагогічних наук, професор;
11. Друзь В.А.	доктор біологічних наук, професор;
12. Єрмаков С.С. (гол.ред.)	доктор педагогічних наук, професор;
13. Камаєв О.І.	доктор педагогічних наук, професор;
14. Коваленко А.Б.	доктор психологічних наук, професор;
15. Лапутін А.М.	доктор біологічних наук, професор;
16. Ложкін Г.В.	доктор психологічних наук, професор;
17. Солодухова О.Г.	доктор психологічних наук, професор;
18. Ткачук В.Г.	доктор біологічних наук, професор.

Видання зареєстровано у Державному комітеті інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України. Свідоцтво: серія КВ №7111 від 25.03.2003р.

©С.С. Єрмаков, 2003;
©Харківська державна академія дизайну і мистецтв, 2003

ЗАПОБІГАННЯ БЕЗПЕКИ ПРОХОДЖЕННЯ АВТОМОБІЛЯМИ ОКРЕМИХ ДІЛЯНОК ШВИДКІСНИХ ТРАС З ЯСКРАВО ВИРАЖЕНИМ ЕМП ТЕХНОГЕННОГО ПОХОДЖЕННЯ

Олег Пришляк, Олег Рибак, Любомир Сопільник
Львівський державний інститут фізичної культури

Анотація. З метою забезпечення активної безпеки в тренувальній та змагальній діяльності спортсменів-автогонщиків в умовах збуреного ЕМП, проведено дослідження і аналіз зростання напруженості ЕМП, яке виникає при збільшенні швидкості проходження швидкісних трас автомобілями.

Ключові слова: траса, автомобіль, безпека.

Аннотация. Пришляк О., Рыбак О., Сопильник Л. Предотвращения безопасности прохождения автомобилями отдельных участков скоростных трасс с ярко выраженным ЭМП техногенного происхождения. С целью обеспечения активной безопасности в тренировочной и соревновательной деятельности спортсменов-автогонщиков в условиях возмущенного ЭМП, проведено исследование и анализ роста напряженности ЭМП, который возникает при увеличении скорости прохождения скоростных трасс автомобилями.

Ключевые слова: трасса, автомобиль, безопасность.

Annotation. Prishlak O., Rybak O., Sopilnik L. Avoidances of safety of transit by automobiles of separate sites of fast-track trasses with brightly expressed EMF of a technogenic parentage. With view guaranteeing of active safety in sportsmen activity training and competitive freeways in conditions of electromagnetic fields, seen out inquiring and into of electromagnetic fields tensity growth analysis, which arises attached to augmentation of passing speed of speed trasses by cars.

Keywords: trasses, automobile, safety.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний розвиток науки і технологій привів до створення штучних ЕМП, інтенсивність яких в окремих районах в сотні разів вища від середнього рівня природних полів відповідних частотних діапазонів.

В діапазоні звукових ЕМП струми промислової частоти ($f=50$ Гц) можуть бути сильними джерелами електромагнітних хвиль. Вимірювання напруженості поля в місцях проходження високовольтних ліній електропередач показали, що під ними напруженість може досягати декількох тисяч і навіть десятків тисяч вольт на метр. Оскільки хвилі цього діапазону сильно поглинаються ґрунтом, то вже на невеликій віддалі від лінії (50-100 м) значення поля падає до декількох сотень і навіть декількох десятків вольт на метр [1].

Часто високовольтні лінії електропередач проходять поряд з автомобільними трасами, з житловими будовами. За даними деяких авторів електричні поля із значенням 300-1000 В/см можуть значно погіршувати стан людського організму, а поля в 5000-10000 В/см

викликають загибель тварин [2,3].

Основними джерелами високочастотної енергії в довкіллі є радіотелепередавальні центри і радіолокатори. За останні роки побудовано велику кількість радіостанцій в ультракороткохвильовому діапазоні. Розвивається багатофункціональна система космічного зв'язку, яка використовується для передач телебачення і радіомовлення. Широко розвинуто радіорелейний зв'язок в діапазонах ультракоротких та дециметрових хвиль.

Головним джерелом електромагнітного поля є антена, яка випромінює високочастотну енергію в довкілля. Для підвищення ККД і одержання спрямованого випромінювання антени потужних радіопередавальних пристроїв будують як складні інженерні об'єкти. Враховуючи особливості поширення радіохвиль довгохвильового діапазону і низький ККД антенних систем, потужність радіостанцій, які розраховані на обслуговування великої території, може перевищувати 10^6 Вт. Сила струму в антені може досягати сотень ампер, напруга на кінцях антени ($50''000$ - $100''000$)В. Антени радіостанцій, що працюють в середньохвильовому діапазоні, є спрямованої дії. ЕМП в місці розташування таких антен буде тільки з того боку, куди випромінюється енергія.

Телевізійні антени повинні забезпечувати концентрацію енергії рівномірно навколо випромінювача. За потужністю передавальні телецентри можна умовно розділити на три категорії: I - малопотужні до 5/2,5 кВт; II - середньої потужності, до 25/7,5 кВт; III - великої потужності, до 50/15 кВт. В структуру передавальної станції входять декілька передавачів, що працюють одночасно. В зв'язку з цим потужність телецентру чи ретранслятора визначають як суму потужностей всіх передавачів. Іноді вона досягає декількох сотень кіловат. Характерною особливістю випромінювання всіх антен радіолокаційних станцій є діаграма спрямованості. В місцях розташування радіолокаційних станцій і станцій радіорелейних ліній створюються ЕМП високої напруженості.

В науці і практиці широко використовують поділ хвиль переважно за умовами їх поширення.

Робота виконана згідно плану НДР Львівського державного інституту фізичної культури.

Результати роботи. *Гіпотезою* роботи є пропорційне зростання рівня напруженості ЕМП техногенного походження від швидкості проходження автомобіля.

Це припущення, безсумнівно, підтверджує потребу в розробці заходів безпеки з метою запобігання аварійності при проходженні

автомобілями окремих ділянок швидкісних трас з яскраво вираженим ЕМП техногенного походження.

Завдання, що були поставлені для досягнення запланованої мети:

- виявити окремі ділянки траси, на яких виникає збурення ЕМП техногенного походження;
- виявити зв'язок між швидкістю проходження автомобіля та зміною напруженості ЕМП техногенного походження;
- оцінити межі мінімальних швидкостей в зоні дії збуреного ЕМП техногенного походження, що призведе до підвищення активної безпеки спортсменів-автогонщиків;
- розробити заходи запобігання аварійності на окремих ділянках швидкісних трас, де має місце ЕМП техногенного походження.

Для розв'язання цих завдань було застосовано комплексний підхід з використанням наступних конкретних **методів дослідження**:

- 1) аналіз спеціальної та методичної літератури;
- 2) вимірювання впливу ЕМП та спостереження за змагальною діяльністю спортсменів-автогонщиків;
- 3) конкретні фізичні та математичні методики;
- 4) комп'ютерна обробка результатів.

Для наукового підходу до вивчення збурень ЕМП техногенного походження широкого спектра, які виникають при проходженні автомобілів в зоні антенних полів, високовольних ліній електропередач (ЛЕП) та різноманітних електромагнітних випромінювань дослідницької, промислової та медичної надвисокочастотної апаратури, необхідно визначити залежності між швидкістю проходження автомобіля та зміною напруженості ЕМП техногенного походження.

Дослідження були організовані під час проведення **VII** етапу чемпіонату України 2000р. - УКРТАТНАФТА "VI Ралі Карпати". Проводилися дослідження зміни рівня напруженості збурення ЕМП, яке виникає при різних швидкостях проходження автомобілів.

Дослідження такого напрямку в автомобільному спорті України проводилось вперше. Педагогічне спостереження за тренувальною та змагальною діяльністю в автоспорті та аналіз вимірюного рівня напруженості збуреного ЕМП техногенного походження, яке виникає при різних швидкостях проходження автомобілів, дозволили виявити безпосередній зв'язок підвищення рівня напруженості так званого

збурення ЕМП техногенного походження від зростання швидкості спортивного автомобіля.

Вимірювання здійснювалися селективним мікрвольтметром і вимірювачем напруги завод типу FSM – 8,5 (ФРН), що представляє собою високочутливий гетеродинний приймач з діапазоном частот від 26 МГц до 1000 МГц. Одержані результати дозволяють стверджувати:

- рівень зростання напруженості ЕМП техногенного походження залежить від швидкості проходження автомобілів (Рис.1);

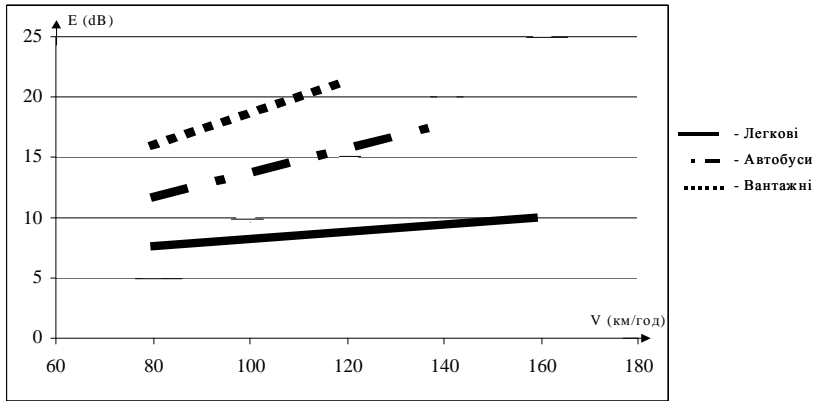

Рис. 1.

- дотримання дистанції між спортсменами-автомобілістами сприятиме зменшенню аварійності в зоні підвищеного рівня ЕМП техногенного походження (рис. 2).

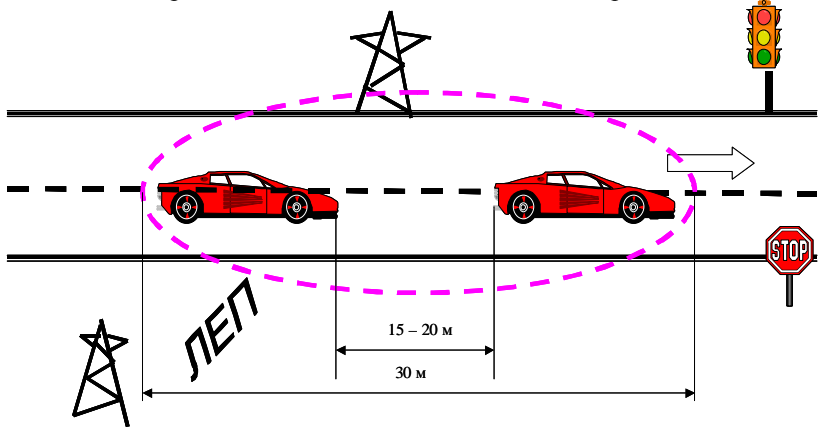

Рис. 2.

Використавши наведені дослідницькі характеристики та провівши аналіз результатів, ми отримали підтвердження достовірності гіпотези. Вище викладене дозволяє сформулювати висновки:

- виходячи з визначених залежностей зростання рівня напруженості збуреного ЕМП техногенного походження при збільшенні швидкості проходження автомобілями швидкісних трас розроблено відповідні карти із вказаними, з точки зору аварійності, небезпечними ділянками;
- рекомендовано розміщення так званих ретардерів для погашення швидкості автомобіля в зоні дії ЕМП техногенного походження;
- рекомендовано швидкісні траси, які містять найменшу кількість ділянок з підвищеним рівнем напруженості ЕМП;
- рекомендовані дистанції між спортивними автомобілями в зоні підвищеного рівня ЕМП техногенного походження.

Подальші дослідження планується провести у напрямку вивчення безпеки проходження автомобілями окремих ділянок швидкісних трас.

Література

1. Игнатов Н.А., Мишурич В.М., Мушеган Р.Т., Сергеев В.А. Приборы и методики психофизиологического обследования водителей автомобилей. - М.: Транспорт, 1974. 174 с.
2. Рибак О.Ю., Сапужак І.Я. Система безпеки автомобільних змагань // Фізична культура, спорт та здоров'я: Зб. наукових робіт. Харків: ХАДІФДК, 1997 С. 175-177.
3. Рибак О.Ю., Сапужак І.Я. Система психофізіологічних обстежень автогонщиків // Індивідуальні психофізіологічні особливості людини та професійна діяльність: Матеріали 11-ої наукової конференції. Київ-Черкаси, 1997. - 110 с.
4. Афанасьев Ю.В., Студенцов Н.В., Хорев В.Н. и др. Средства измерения параметров магнитного поля. - Л.: Энергия. Ленингр. отд-ние, 1979. - 321 с.

Надійшла до редакції 17.07.2003р.

ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТУРИСТСКО - КРАЄЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Конох А.П.

Запорізький державний університет

Анотація. У статті розглядається питання розвитку туристично-краєзнавчої діяльності у вищих навчальних закладах та шляхи її поліпшення.

Ключові слова: студент, похід, динаміка розвитку, гуртковий туризм.

Аннотация. Конох А.П. О некоторых проблемах развития туристско - краеведческой деятельности в высших учебных заведениях. В статье рассматриваются вопросы развития туристическо-краеведческой деятельности в высших учебных заведениях и пути ее улучшения.

Ключевые слова: студент, поход, динамика развития, кружковый туризм.

Annotation. Konoch A.P. About some problems of development of tourist local lore activity in higher educational establishments. In clause the questions of development tourism's activity in higher educational institutions and the ways of their improvement are considered.

Key words: student, campaign, dynamics of development, sectional's tourism.

Постановка проблеми. Нині в Україні значна увага приділяється розвитку сфери туризму. Її все частіше розглядають як сферу економічної діяльності, здатної давати прибутки, впливати на економічний стан міст, областей, регіонів. На фоні активного розвитку туризму як сфери бізнесу несправедливо позбавлені уваги не менш важливі інші його грані. Знизилася увага до туризму як сфери педагогічної, виховної діяльності, патріотичного виховання молоді, активного відпочинку, корисного проведення дозвілля громадян України. Необхідність розвитку спортивно-оздоровчого туризму вимагає нового відношення до цього питання.

Дослідження виконано згідно з планом науково-дослідницьких робіт Запорізького державного університету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку туристсько-краєзнавчої діяльності у вищих навчальних установах є однією з основних. У Положенні "Про організацію туристської, краєзнавчої і екскурсійної роботи", затвердженому ще наказом Міносвіти СРСР надається перелік, що складається з 18 форм такої роботи, у який всі екскурсії, прогулянки, походи, багатоденні подорожі і експедиції, гуртки, секції, клуби, вікторини, конкурси, змагання з використанням краєзнавчих матеріалів на заняттях фізичної культури. Цей перелік можна поповнити ще і такими формами, як туристський табір, учбово-тренувальний збір, семінари, консультації, огляди готовності. Але і тепер його не можна вважати повним і остаточним: можливі і ще якісь форми, поки не напрацьовані практикою, але які народяться в майбутньому.

Різноманітні форми діяльності забезпечують комплексний характер туристично-краєзнавчої діяльності у навчанні, вихованні й оздоровленні студентів, в ній закладені широкі можливості для творчої самодіяльності - спортивної, наукової, художньої, технічної, соціальної і педагогічної [1].

Але не всі частини цілого (що складають у вищому навчальному закладі туристично-краєзнавчу діяльність) рівнозначні між собою, є більш важливі, основні, а є менш важливі, неспецифічні. Як найбільш важливі ми виділяємо групу із шести елементів: походи, прогулянки, екскурсії, експедиції, зльоти, змагання [1,2]. Саме цей ряд складає основне ядро змісту туристично-краєзнавчої діяльності у вищих навчальних закладах.

Сутністю туристської діяльності, тієї самою суттєвою формою її, тим зерном, без якого немає туризму, є похід. Взагалі усякі походи у всій їхній власній різманітності: ближні і дальні, одноденні і багатоденні, категорійні. Дійсно, без походів туризму немає і бути не може. Існуюче в деяких педагогів думка, що замість походів можна проводити екскурсії, які цілком замінять походи і приведуть до такого ж результату помилково [2,3]. Тільки похід, будучи самою комплексною формою туристсько-краєзнавчою діяльністю, що обов'язково містить у собі і краєзнавство, екскурсії в тому числі (без екскурсій, спостережень похід і немислимий), дозволяє одночасно досягати всіх цілей, які взагалі ставляться перед туристсько-краєзнавчою діяльністю.

Якщо в вищих навчальних закладах проводиться багато екскурсій, поїздок, реалізується краєзнавчий принцип викладання основ наук, влаштовуються в виставки і навіть створений свій студентський клуб, - усе це не робить туризм в вищому навчальному закладі фактом, а навчальний заклад - туристським. Турклуб, і підготовка розрядників, інструкторів по туризму, і проведення зльотів, змагань, конкурсів - усе це довільне від походів.

Найчастіше в вищих навчальних закладах проводяться походи і туристські змагання але немає краєзнавчої роботи - екскурсій, експедицій виставок музею. Чи навпаки - ведеться робота з краєзнавчої теми, створюється музей, проводяться конференції, але майже немає походів, або вони не пов'язані з краєзнавством, з пошуковою тематикою.

На жаль, відрив крає ведення від туризму, така однобока туристсько-краєзнавча діяльність - дуже розповсюджене явище в вищих навчальних закладах [2,4].

Формування цілей статті. Мета нашої роботи полягає у вивченні стану розвитку туристично-краєзнавчої діяльності у вищих навчальних закладах та розробити шляхи поліпшення її.

Актуальність та безсумнівна практична значимість відзначеної проблеми послужили передумовами для проведення нашого дослідження.

Результати дослідження. Яка ж кількість туризму потрібна вищому навчальному закладу? Проста загальна кількість проведених за навчальний рік туристських походів ще не визначає цілком рівень розвитку студентського туризму у вищому навчальному закладі. Якщо, наприклад, у вищому навчальному закладі багато походів, але усі вони одно-дводенні, немає категорійних, то говорити про високий рівень туризму в цьому закладі не приходиться, це точна ознака відсутності в ньому гурткової форми туристської роботи. Тут студенти позбавлені перспективи, вони з року в рік ходять тільки в невеликі походи, їхня майстерність, їхній

туристський досвід не росте, їхній краєзнавчий обрій не розширюється, їхні туристські інтереси урізані. У такому вищому навчальному закладі немає динаміки в розвитку туристсько-краєзнавчою діяльності.

Часто спостерігається і інша картина, коли в вищому навчальному закладі проводяться різні по складності походи і їх досить багато, але і ця картина не розкриває цілком рівень розвитку туризму в вищих навчальних закладах. У таких показниках «замаскована» звичайна ситуація: один-два молодих викладача інтенсивно ходять у походи зі своїми групами ледве не щонеділі, а більше в походи ніхто не ходить. Фактично в такому вищому навчальному закладі в туристську діяльність задіяні лише 30-40 студентів. Отут зрозуміло, що в вищому навчальному закладі розвинута гурткова форма туристської роботи і майже відсутня масова.

Головне у визначенні кількісної сторони справи: потрібний комплекс - кількість, різноманітність і охоплення студентів походами (таблиця 1). Чим більше охоплення походами, тим вище рівень системи туристично-краєзнавчої діяльності. Туризм потрібний кожній молодій людині але в різному ступені, в різній нормі. У цьому виявляється зміст розподілу студентського туризму на дві частини, що однаково потрібні вищому навчальному закладу: «малий, масовий туризм» - для великої кількості молоді, «великий, гуртковий туризм» - для малого числа студентів. Ці частини взаємозалежні, доповнюють один одного. Вищому навчальному закладу потрібний баланс масового і гурткового туризму [3,4].

Щоб визначити, скільки треба в вищому навчальному закладі туризму, треба йти від молоді, від їхніх інтересів, захоплень, схильностей. А вони в них дуже різні: у одних футбол, у інших марки, у когось техніка. Треба розібратися, яке відношення реальних студентів до туризму, чи усім він подобається і якою мірою.

Виходячи з багаторічної практики можна виділити чотири групи відносин (табл. 1).

Практика показує, що з підвищенням рівня туристично-краєзнавчої діяльності у студентів зростає і потреба в туризмі. Інтереси студентів не стоять на місці, вони бурхливо розвиваються: комусь усе ще мало, а комусь уже досить. Межу насичення потреб у туризмі треба уміти визначати вчасно і планувати роботу адекватно рівню сьогоденних інтересів студентів, ледве перевершуючи його. Необхідно чітко розмежувати рубежі - загальний для усіх (масовий) туризм і туризм аматорський (секційний). Це бажаність походів і екскурсій у кожній групі й обов'язковість походів двох кружків у вищому навчальному закладі для

студентів, що виявили підвищений інтерес до туризму. Якщо це не врахувати, незабаром у вищому навчальному закладі може з'явитися неконтрольований самовільний туризм студентів.

Таблиця 1

Відношення студентів вищого навчального закладу до активного туризму

Група	Участь у походах	Відношення (мотиви, причини)
1.	Не бере участь	Байдужий до туризму, має інші захоплення. Один раз сходив - відбили бажання. Боїться походів, не сприймає спортивні походи. Не дозволяють батьки. Не дозволяє здоров'я.
2.	Бере участь рідко	Бере участь за вимогою викладача (підкоряється наказу, загальній волі групи). Бере участь з стадних спонукань. Йде в похід без інтересу, має інші захоплення
3.	Бере участь часто	Бере участь із задоволенням, але цікавиться лише зовнішньою стороною справи - романтикою, пригодами. Батьки навіть заохочують (бував у походах з батьками, родичами). Глибокого, творчого інтересу до туризму не має
4.	Майже завжди бере участь	Туризм - головне захоплення. У ньому бачить життєвий інтерес, мріє про розряди, про звання «Майстра спорту України», мріє стати вченим-мандрівником, відкривачем. У туризмі знаходить своє "обличчя": у походах самий авторитетний член групи. У групі він можливо відстаючий, у поході - ведучий

Для системи туристсько-краєзнавчої діяльності важливо її постійний розвиток, якісне і кількісне удосконалювання, це не щось раз і назавжди задане, одномірне, цей рух уперед, постійне відновлення.

Для збереження і розвитку туристсько-краєзнавчої діяльності в вищому навчальному закладі необхідно вирішити багато задач, у тому числі:

1. Віддати пріоритет розвитку самодіяльного спортивного туризму. Зараз дуже велика небезпека крену в пасивний плановий екскурсійний туризм. Далекі освітньо-розважальні екскурсійні поїздки по містах і «святим місцям» - це дуже заразне захоплення. На основі екскурсійного туризму система туристично-краєзнавчої діяльності повноцінно розвиватися не буде. Справа не тільки в тім, багато в вищому навчальному закладі туризму чи його мало, важливо ще і те, який він по своїх педагогічних якостях. А плановий і самодіяльний туризм по своїх педагогічних властивостях різюче відрізняються.

Самодіяльний (спортивний, і пізнавальний) туризм потрібний вищому навчальному закладу, тому що в його основі лежать самостійні

дії студентів, а вони і є та база, той фундамент, на якому успішно йде процес навчання і виховання. Впустивши в вищий навчальний заклад плановий туризм, залишивши молодь діяти самим, ми обкрадаємо педагогіку. Це помилка - будувати виховання на результатах чужої праці. Туристсько-краєзнавчу діяльність у вищих навчальних закладах треба розуміти як спільну роботу викладачів й студентів, і чим більше частка праці самих студентів в організації і проведенні туристських походів і екскурсій, тим краще для справи.

2. Викладач-організатор - головна діюча особа й основне джерело ініціативи в туристсько-краєзнавчій роботі. Принаймні він повинний таким бути. Тому необхідно постійно й енергійно пілкуватися про ідеологічну, фізичну і технічну туристську підготовку викладачів-організаторів.

3. Не можна впроваджувати в вищі навчальні заклади туризм адміністративно-командними, насильницькими методами. Також не слід нав'язувати учасникам походів і екскурсій непосильні для них поки фізичні і розумові навантаження. Завжди треба виходити із сьогоdnішнього рівня розвитку туристських інтересів і здібностей. «Що сьогодні хочуть і можуть студенти?» - це питання повинне бути керівним показником у всіх туристських справах. І вирішувати його треба завжди разом з студентами. Якщо ж вони хочуть неможливого, треба показати їм варіанти, як зробити виконання бажань можливим у майбутньому. Однак треба не тільки враховувати інтереси студентів, але і формувати їх. Не можна насильно нав'язувати такі мети походу, до яких сьогодні студенти ще не доросли, тому що такий туризм вони не приймуть. Нехай поки їхні інтереси примітивні - необхідно прийняти їхній де-факто і йти в похід з цими зрозумілими і бажаними для них цілями, а в поході поволі формувати нові, більш складні інтереси.

Особливу турботу організатори туристсько-краєзнавчої діяльності у вищих навчальних закладах повинні виявити до тих студентів, яких ми віднесли до четвертої групи відносин. Треба організовувати для них секції, у яких будуть рости майбутні розрядники, інструктори, організатори і пропагандисти туризму. Система туристської роботи не буде успішно розвиватися без міцного активу студентів-туристів. Актив (секційна частина туристсько-краєзнавчої діяльності) повинний якісно рости з випередженням розвитку масового туризму. Обидві ці частини тісно взаємозв'язані: масові одноденні походи, прогулянки і екскурсії стимулюють гурткову роботу, а вихованці секцій - кваліфікований актив мандрівників і краєзнавців, які дуже потрібні для розвитку і зміцнення масової туристської роботи.

Але помилкою буде, якщо обмежитися тільки розвитком мережі секцій для любителів туризму і не займатися туризмом у групах. Адже мінімум туризму потрібний усім студентам.

4. Усіляко треба розвивати зовнішні зв'язки студентського туризму з іншими вищими навчальними закладами й організаціями: з станцією юних туристів, з музеями, різними товариствами, редакціями газет, туристськими клубами, секціями туризму підприємств і лісництвами, відділами культури, санепідемстанціями, досвідченими краєзнавцями і т.п.

5. У суспільстві вважається, що туризм - це відпочинок, але для вищих навчальних закладів він - частина навчально-виховного процесу. Є професії, що забезпечують відпочинок іншим людям, їхнє навчання і виховання на туристичній стежці. Самі студенти, що вже одержали фундаментальну, майже професійну інструкторську підготовку з туризму можуть прийняти в цьому участь.

У процесі туристсько-краєзнавчої діяльності є реальна можливість використовувати студентів - досвідчених туристів у реальній справі - у виробництві туризму для свого факультету, закладу. Захоплення студентів туризмом поступово переростає в їх різноманітну діяльність, але не тільки для особистої користі, для своєї групи, а й на загальне благо свого закладу. Праця з організації туристсько-краєзнавчої діяльності нітрохи не менш значима, ніж, виробнича практика, ремонт аудиторій і т. п. Робота в студентських органах турклубах - це школа виховання організаторів, пропагандистів, керівників. Останнє потребує подальших досліджень.

Література

1. Биржаков М.Б. Введение в туризм. — СПб. : Издательский торговый дом Тера», 1999. — 192 с.
2. Матеріали розширеного засідання колегії Держкомтуризму з питання «Про стан та перспективи кадрового забезпечення туристичної галузі». — 27 жовтня 1998 р.
3. Квартальнов В.А. Туризм: Учебник. — М.: Финансы и статистика, 2000. - 320 с.
4. Організація та методика оздоровчої фізичної культури і рекреаційного туризму: Навч. посібник / О.М. Жданова, А.М. Тучак, В.І. Поляковський, І.В. Котова. — Луцьк, 2000. — 236 с.

Надійшла до редакції 16.07.2003 р.

ВИКЛАДАННЯ КУРСУ « ПЕДАГОГІКА» У ВІЙСЬКОВОМУ ІНСТИТУТІ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК МВС УКРАЇНИ

Круть П.П.

Військовий інститут внутрішніх військ МВС України

Анотація. Праця присвячена викладанню курсу “Педагогіка” у військовому

інституті внутрішніх військ МВС України.

Ключові слова: педагогіка, викладання, курсанти.

Аннотация. Круть П.П. Преподавания курса “Педагогика” в Воинском институте внутренних войск МВД Украины. Работа посвящена преподаванию курса «Педагогика» в военном институте внутренних войск МВД Украины.

Ключевые слова: педагогика, преподавание, курсанты.

Annotation. Krut P.P. Teaching of a course «Pedagogics» in Military institute of an internal troops Ministry of Internal Affairs of Ukraine. The activity is dedicated to teaching of a course «Pedagogics» in military institute of an internal troops Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

Keywords: pedagogics, teaching, cadets.

Постановка проблеми. В умовах реформування правоохоронних органів Україні стратегічним завданням суспільства є зміцнення і розвиток морально-патріотичного та інтелектуального потенціалу всіх категорій особового складу військових формувань. Кафедрам соціально-гуманітарного циклу надається пріоритетне значення. Це в першу чергу визначається суттю та змістом державного завдання щодо удосконалення навчально – виховного процесу.

Робота виконана згідно плану НДР військового інституту внутрішніх військ МВС України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найголовнішими фігурами у системі військової освіти, її основними важелями є військовий педагог та курсант (студент). Науково-викладацький склад повинен розглядати їх рівноправними компонентами в системі військової освіти. Рівноправність суб’єкту та об’єкту процесу навчання в педагогічній діяльності може бути забезпечене тільки за умови їх сумісною взаємодії по досягненню заздалегідь визначених навчально – виховних орієнтирів як на певний період так і на весь курс навчання у військовому навчальному закладі. Це забезпечить повернення до одного з основних принципів взаємопов’язаного процесу навчання та виховання – його демократизації, без нехтування вимог загальновійськових статутів, повороту до людини, співробітництву у навчанні, де слухачі та курсанти стають повноправними його учасниками [1-12].

Робота виконана згідно плану НДР військового інституту внутрішніх військ МВС України.

Формулювання цілей статті. На сьогодні діяльність кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін охоплює практично весь спектр гуманітарного напрямку в який входять і основи психології та педагогіки, методика виховної роботи. Основну задачу професорсько-викладацький склад кафедри реалізує насамперед через озброєння курсантів, студентів та слухачів теоретико-методологічними знаннями у

взаємодії з активним використанням всього різноманіття форм виховного впливу, що забезпечує повне і якісне відпрацювання навчальних програм, сприяє формуванню у підрозділах та навчальних групах належного морально-психологічного стану особового складу (курс «Педагогіка»).

Результати роботи. Викладання курсу «Педагогіка» у Військовому інституті внутрішніх військ МВС України має за мету:

- озброїти курсантів психолого-педагогічними знаннями у взаємодії з іншими науковими дисциплінами, приватними методиками і вмінням їх використовувати у навчанні і вихованні особового складу, формувати у курсантів науковий світогляд, творче психолого-педагогічне мислення;
- розкрити і науково обґрунтувати шляхи, засоби і методи підвищення ефективності навчально-виховного процесу, бойової готовності підрозділів (служб), психологічної підготовки особового складу для дій при виконанні службово-бойових завдань в мирний і воєнний час, формувати психологічну стійкість до військової служби;
- формувати у майбутніх офіцерів високі бойові і морально-психологічні якості, розуміння державного значення завдань, які виконують внутрішні війська МВС України в сучасних умовах, виховувати в них свідомість, вірність Батьківщині, конституційному та військовому обов'язку, військовій присязі, патріотизм і гуманізм, пильність, уміння вірно оцінювати суспільні явища, відстоювати і захищати ідеали і духовні цінності народу України;
- навчити курсантів організовувати й проводити навчальні заняття, володіти методикою контролю та оцінки знань підлеглих, вживати сучасні методи активного навчання й виховання особового складу; формувати у тих, хто навчається, вміння будувати взаємовідносини на підставі педагогічної культури; розвивати психолого-педагогічні якості офіцера, як організатора військово-педагогічного процесу підготовки особового складу підрозділу.

В результаті вивчення дисципліни курсанти повинні знати:

- основи організації навчально-виховного процесу, методи та форми проведення занять з бойової і гуманітарної підготовки (на фундаментальному рівні);
- основні вимоги керівних документів з питань організації військово – педагогічного процесу (на понятійному рівні);
- сутність, зміст та специфіку процесу виховання воїнів внутрішніх військ МВС України (на фундаментальному рівні);
- історію розвитку світової і вітчизняної педагогічної науки (на понятійному рівні).

Вміти:

- використовувати знання з історії світової та вітчизняної педагогіки у формування наукового світогляду, вміння будувати взаємовідносини на підставі педагогічної культури (на репродуктивному рівні);
- вдосконалювати методичні навички проведення бойової і гуманітарної підготовки, вживати сучасні методи активного навчання та виховання особового складу (на алгоритмічному рівні);
- використовувати основні методи науково-педагогічних досліджень особового складу та сучасні технології виховання підлеглих для якісного виконання завдань бойової підготовки (на алгоритмічному рівні);
- аналізувати сучасні проблеми з питань військової педагогіки та виховного процесу у внутрішніх військах МВС України (на репродуктивному рівні);
- володіти методами і технікою визначення та оцінювання професійно-значущих особистісних якостей підлеглих (на репродуктивному рівні);
- організовувати, проводити навчальні заняття, володіти методикою проведення і контролю занять з предметів бойової та гуманітарної підготовки (на алгоритмічному рівні).

Предметом дисципліни є вивчення військово-педагогічного процесу підготовки особового складу, основних принципів, форм і методів навчання і виховання військовослужбовців, засобів та методів педагогічного впливу на особистість, закономірностей формування педагогічної майстерності та культури офіцера.

Науковою основою педагогіки є світова і вітчизняна спадщина в області педагогічної теорії, а також досягнення в області філософії, соціології, культурології, психології та інших гуманітарних наук. Методологічна основа викладання дисципліни – її діалектика, закони, категорії і методи педагогічної науки /1-16/.

В підготовці спеціаліста дисципліна займає одне з провідних місць. Вона забезпечує випускників знаннями, навичками та вміннями для успішного навчання і виховання підлеглих та колективу в цілому.

Вивчення дисципліни базується на знаннях, які курсанти отримали з дисциплін: “Філософія”, “Історія України”, „Психологія”. Знання та вміння, що одержані під час вивчення “Педагогіки” використовуються в дисциплінах: “Військове навчання та виховання”, “Основи військового управління”, “Конфліктологія”, “Соціологія”,

“Правознавство”.

Дисципліну треба вивчати у дев'яти темах в тій послідовності, яка визначена змістом програми.

Розкриття кожної теми і курсу в цілому повинно здійснюватись з дотриманням вимог переходу від легкого до складного, від невідомого до відомого. Значну увагу слід приділяти створенню на заняттях проблемних ситуацій, навчанню курсантів самостійно знаходити необхідну довідкову інформацію, аналізувати та оперувати нею.

Викладач повинен раціонально підбирати навчальний матеріал. Орієнтувати курсантів на постійне поглиблення знань на основі роботи з багаточисельними джерелами, їх аналізі та порівнянні.

Лекції з дисципліни необхідно читати з метою вивчення курсантами загальних положень і закономірностей теорії та методики навчання і виховання, ознайомлення їх з сучасними вимогами керівництва внутрішніх військ МВС України щодо подальшого їх розвитку і реформування, вдосконалення навчально-виховної роботи з особовим складом. При цьому слід спиратися на життєдіяльність військ, практичну діяльність офіцерів в організації навчально - виховного процесу. Для активізації пізнавальної діяльності курсантів слід впроваджувати в систему читання лекцій діалог, опорні конспекти, елементи ролевого тренінгу, регулярно використовувати технічні засоби навчання.

Семінарські заняття необхідно проводити в формі колективного пошуку рішень з метою зміцнення та поглиблення теоретичних знань курсантів, формування навичок навчально-виховної роботи. На семінарських заняттях розглядати вузлові проблеми теми, організувати творчі дискусії, заслуховувати й обговорювати реферати і повідомлення, проводити контрольні опитування у вигляді письмових відповідей на поставлені запитання та тестові завдання. З метою якісної підготовки курсантів до семінарських занять на кафедрі слід розробляти план семінарського заняття, який видавати на початку вивчення теми, але не пізніше ніж за тиждень до семінарського заняття. В ході заняття викладач повинен вказати порядок проведення заняття, роз'яснювати складні проблеми, надавати індивідуальну допомогу курсантам.

Практичні заняття необхідно проводити з метою формування у курсантів навичок в організації і проведенні занять з бойової і гуманітарної підготовки, написанні план-конспектів та формування навичок активізації навчально-пізнавальної діяльності підлеглих. Під час проведення цих занять викладач повинен проводити індивідуальні консультації, контролювати якість роботи курсантів.

Заняття повинні бути забезпечені навчальними посібниками. В

ході заняття викладач повинен нагадати мету заняття, вказати порядок роботи, роз'яснювати складні проблеми, надавати індивідуальну допомогу курсантам.

Реферат - важливий засіб розвитку навичок дослідницької діяльності. Написання рефератів допомагає розвитку навичок самостійної творчої роботи, де шляхом аналізу матеріалів курсанти отримують первинні навички конкретних досліджень. Реферат сприяє закріпленню, поглибленню і систематизації знань, отриманих курсантами під час вивчення курсу, а також застосуванню цих знань у вирішенні конкретних практичних питань. Ця навчальна робота надає навички аналітичного узагальнення матеріалів, літературного викладення результатів дослідження. Реферат виконується курсантами протягом вивчення курсу з однієї з тем, оформляється згідно єдиної структурної схеми та представляється на кафедрі в друкованому вигляді. Обсяг реферату повинен бути не менш 10-15 сторінок друкованого тексту.

Мета самостійних занять курсантів – вивчення вимог керівних документів, основних форм і методів організації навчально - виховного процесу, історії розвитку світової та вітчизняної педагогічної думки, специфіки процесу навчання та виховання воїнів внутрішніх військ МВС України під час переходу до професійної армії за рекомендованою викладачем літературою і розробленими кафедрою методичними рекомендаціями з самостійної роботи курсантів над програмним матеріалом.

З метою активного засвоєння курсантами нових знань, навчання їх методам самостійної роботи, а також якісної підготовки до семінарських занять планом проходження дисципліни передбачено напередодні семінару проведення самостійних занять. В ході цих занять курсанти повинні уявити мету, порядок проведення семінарського заняття, звернути увагу на літературу, яку необхідно вивчити, визначитися з темою реферату, фіксованого виступу.

Під час самостійних занять курсанти з метою придбання досвіду в проведенні навчальних занять розробляють план заняття з бойової або гуманітарної підготовки.

Консультації для курсантів необхідно проводити в часи самопідготовки за їх заявками та згідно планів кафедри. Перед семінарськими заняттями проводити в обов'язковому порядку групові та індивідуальні консультації.

Поточний контроль підготовки курсантів з дисципліни доцільно проводити:

- на лекціях – у вступній частині заняття шляхом опитування

- з теоретичного матеріалу теми, яка була вивчена раніше;
- на семінарських заняттях – при обговоренні планових навчальних питань, дискусій, виступів курсантів з рефератами, доповідями, повідомленнями, проведенні контрольного тестування по заздалегідь відпрацьованих тестах;
- на практичних заняттях і на самостійних заняттях під керівництвом викладача - в формі перевірки виконання курсантами встановлених завдань і тестів.

Підсумковий контроль слід проводити у 5 семестрі в формі іспиту (рейтингу). Для проведення іспиту розробити питання (тести), які повинні забезпечити перевірку теоретичної та практичної підготовки курсантів з усього програмного матеріалу дисципліни.

Таким чином викладання курсу „Педагогіка” сприяє підвищенню загальної ефективності навчання і якості підготовки курсантів. Подальшим напрямком дослідження може бути вивчення проблем взаємовідносин у військовому колективі та окремих групах.

Література

1. Конституція України. Київ, 28.06.96.
2. Барабанщиков А.В., Муцных С.С. Педагогическая культура офицера. - М., 1985.
3. Беляев А.А. Активные методы обучения. - М., 1986.
4. Заброцький М.М. Педагогічна психологія: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2000.
5. Зимняя И.А. Педагогическая психология. - Р - н - Д.: «Феникс», 1997.
6. Константинов Н.А. История педагогики. – М.: Просвещение, 1982.
7. Коупленд Н. Психология и солдат- М.: Воениздат, 1960.
8. Круть П.П., Неліпенко Л.П., Терещенко І.А. Організація та проведення занять по гуманітарній підготовці з особовим складом внутрішніх військ МВС України: Підручник. - Харків, 2003.- 176 с.
9. Крисько В.Г. Психология и педагогика в схемах и таблицах -Мн.:Харвест, 1999.
10. Падалка О.С., Нісімчук А.С., Смолюк І.О., Шпак О.Т. Педагогічні технології. Навчальний посібник. К.: „Українська енциклопедія”, 1995.
11. Ягупов В.В. Військове виховання: історія, теорія та методика. Навчальний посібник Київський Національний Університет ім. Тараса Шевченка.- К. – 202 с.
12. Ягупов В.В. Теорія і методика військового навчання: Монографія. – К: Тандем, 2002.

Надійшла до редакції 18.07.2003р.

ТЕХНОЛОГІЧНА МОДЕЛЬ ВЗАЄМОДІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ТА НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ПРОЦЕСІВ У ВНЗ ФІЗКУЛЬТУРНОГО ПРОФІЛЮ

Свістельник І. Р.

Львівський державний інститут фізичної культури

Анотація. У статті розглядається технологічна модель взаємодії інформаційного

та навчально-наукового процесів в умовах інформатизації вищої спортивної освіти. Ключові слова: технологія, інформаційний, навчально-науковий процеси, спортивна освіта.

Аннотация. Свистельник И.Р. Технологическая модель взаимодействия информационного, учебного и научного процессов в высших учебных заведениях физкультурного профиля. В статье рассматривается технологическая модель взаимодействия информационного, учебного и научного процессов в условиях информатизации высшего спортивного образования.

Ключевые слова: технология, информационный, учебный, научный процессы, спортивное образование.

Annotation. Svistelnyk I. R. The Technological model of the interaction of the informative and educational process at the Institute of Physical Culture. The article deals with the next problem: the technological model of the interaction of the informative and educational process in the conditions of the informatosation of Higher school.

Key words: technology, informative and educational process, sport education.

Проблема. Процес пристосування інформаційної діяльності бібліотеки до нових вимог визначений як низка адаптаційних процесів. Основним засобом його оптимізації є технологізація, яка орієнтована на виявлення та актуалізацію внутрішнього потенціалу інформаційно-бібліотечного забезпечення навчального процесу. Не може бути успішного запровадження сучасних технологій у вищій спортивній освіті без створення технологічної системи інформаційної діяльності галузевих бібліотек, без відповідної технологічної бази, яка включає, з одного боку, користувачів інформації, з іншого - висококваліфіковані бібліотечні кадри, підготовлені для успішного вирішення проблем інформаційного забезпечення навчального процесу.

Разом з тим низький рівень технологічної бази уповільнює процес інформатизації інформаційно-бібліотечного забезпечення навчального процесу та інформаційного забезпечення науково-дослідницьких робіт, забезпечення доступу до інформаційних ресурсів, науково-дослідницьких та освітніх потреб.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дослідження виконано відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи за темою 2.1.15 "Розробка єдиного інформаційного середовища навчання у вищих фізкультурних навчальних закладах як засобу ефективності навчально-тренувального та навчально-оздоровчого процесу".

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що вирішення проблеми інформатизації спортивної освіти повинно бути спрямоване на удосконалення форм і методів навчального процесу, запровадження комп'ютерних методів навчання, формування необхідного рівня інформаційної культури студентів [1]. Як джерело новітніх засобів, що

сприяють підвищенню ефективності педагогічного процесу, комп'ютерні технології можуть перетворити навчальний процес на високопродуктивний, мотиваційний та інноваційний процес [2]. У зв'язку з цим система інформаційного забезпечення навчального процесу стає важливою передумовою розвитку інноваційних процесів у галузі [3].

Метою дослідження є дослідити проблему взаємодії інформаційного та навчально-наукового процесів в умовах інформатизації спортивної освіти.

Матеріал дослідження. Сучасний навчальний процес спортивної освіти характеризується недостатньою ресурсною та технологічною базою, відсутністю цілісного уявлення про структуру та особливості її інформатизації, а також підвищення рівня інформаційних потреб учасників навчального та наукового процесів. В умовах реформування вищої освіти та введення нових дисциплін з'явилися додаткові інформаційні потреби, що спонукають студентів, магістрів, викладачів до пошуку оперативної, якісної, актуальної спортивної інформації.

Швидкий розвиток електронних документів частково вирішує проблеми, пов'язані з постійним збільшенням навчальних та наукових матеріалів, внаслідок чого фонди бібліотек поповнюються новітніми програмними засобами. З одного боку, компактність таких засобів робить їх незамінними для зберігання великих обсягів інформації: вони економічні, знімають проблему комплектування, оскільки надають можливість копіювання у великій кількості примірників. Але з іншого боку, швидкі потоки інформації та електронний зв'язок не відповідають традиційним системам індексації, не мають національного електронного формату представлення бібліографічних записів, не у всіх бібліотеках достатньо розвинені комп'ютерні технології, які суттєво впливають на напрями діяльності останніх. На фоні поки що повільних, але перспективних перетворень в інформаційній діяльності галузевих бібліотек, представлених ними продуктів та послуг постає питання про наявність комп'ютерів та створення електронних інформаційних ресурсів; інформаційну та комп'ютерну освіченість користувачів інформації: студентів, магістрів, аспірантів, викладачів, набуття ними знань, умінь та навичок, необхідних для максимального використання можливостей високотехнологізованих бібліотек.

Відповідаючи на вимоги часу, спеціалізовані бібліотеки вищих навчальних закладів осмислюють свою роль в інформаційному забезпеченні навчального процесу та наукових досліджень, і традиційний образ їх як сховища книг кардинально змінюється за рахунок появи електронних інформаційних ресурсів [4].

Освітня система, якщо розглядати її у єдності всіх підсистем, являє собою один з найважливіших чинників діяльності суспільства. Глибокі зміни, що відбуваються в сучасному світі, криза освітніх систем потребують істотних змін у парадигмі освіти, у принципах організації, змісті, формах і методах навчального процесу, у технологізації останнього [5].

Епоха інформаційного суспільства вимагає розробки інформаційних технологій у спортивній освіті, що впливають на якість навчання. Саме навчання характеризується різноманітністю типів інформації, що використовується у навчальному процесі. Значні обсяги спортивної інформації вимагають відповідної технологічної підтримки – удосконаленого доступу до інформаційної системи бібліотеки, у якій зберігається накопичена та оброблена інформація.

Доступність інформації залежить, в першу чергу, від стану довідково-пошукового апарату, який забезпечує інформаційні запити користувачів. Довідково-пошуковий апарат у сучасних умовах зазнає значних змін, пов'язаних з організацією надання інформаційних послуг засобами застосування комп'ютерних технологій для його створення та використання. Змінюється технологія його формування та наповнення, зростає інформаційний потік, обсяги навчальної та наукової інформації, змінюються умови їх використання, система інформаційного забезпечення набуває іншого значення – інформаційні запити задовольняються за допомогою створення електронних інформаційних ресурсів.

Основні інформаційні ресурси, які повинні використовуватися бібліотеками в інформаційному забезпеченні, такі:

- електронні каталоги;
- проблемно-орієнтовані бази даних власної генерації;
- зарубіжні електронні інформаційні ресурси (на компакт-дисках, мережа Інтернет)[6].

Практика роботи у бібліотеці показує, що бажаний результат використання інформаційних ресурсів за допомогою сучасних інформаційних технологій досягається при виконанні таких умов:

- наявність технічних засобів, за допомогою яких оперативно, якісно надаються у користування інформаційні ресурси бібліотеки;
- можливість використання інформаційних ресурсів Інтернет;
- доступ до електронних каталогів зарубіжних бібліотек фізкультурного профілю з потужним інформаційним потенціалом (Росія, Білорусь, країни Європи);
- створення власних проблемно-орієнтованих баз даних та електронного каталогу.

Інформаційні потоки збільшуються, і лише невелика частина інформації використовується у тому вигляді, в якому вона надходить. Більша її частина вимагає накопичення, обробки та передачі користувачеві. Інформаційні процеси у вищому навчальному закладі спортивної освіти тісно пов'язані з навчальним процесом, технологічно їм властива упорядкованість та організованість. Технологія як комплекс навичок безперервно розвивається, у широкому розумінні вона є організованою діяльністю, яка включає інформаційний компонент.

Інформаційний процес об'єднує рух та обробку інформації, його об'єктом є дані та їх опис. Складовими частинами цього опису є схеми технологічного процесу – шлях, де шукати інформацію та процес накопичення інформації – як її знайти. Використання сучасних технологій дозволить визначити і перевірити навички студентів, які елементи інформаційного процесу для них прийнятні. Це дозволить удосконалити технологічну модель взаємодії навчально-наукового та інформаційного процесів і виявити тим самим рівень компетенції та інформаційної освіченості тих, хто навчається та працює в умовах інформатизації спортивної освіти.

Специфіка організації навчального процесу вимагає створення необхідних технологічних умов інформатизації бібліотеки, які б поєднували цей процес з інформаційним. Технологічна модель взаємодії вищезазначених процесів передбачає спосіб досягнення мети у вигляді реальних практичних результатів: курсової, дипломної роботи тощо.

Впровадження сучасних технологій у навчальний процес відбувається за такою моделлю: етап підготовки – визначається тема та здійснюється пошук інформації, що сприяє розвитку пізнавальної та професійної мотивації; етап відбору інформації – відбувається визначення уміння працювати з першоджерелами, аналізується потрібна інформація, синтезується, відбирається та обробляється; етап оформлення - завершення роботи. Навчальна інформація - це певна система, яку студент повинен сприйняти і засвоїти. Основними компонентами моделі виступають конкретні знання, вміння та навички, які забезпечують вискоелективне функціонування системи освіти.

Перший напрямок технологізації спортивної освіти – це створення автоматизованої інформаційної бібліотечно-пошукової системи. Другий напрямок - інтеграція інструментальних засобів та технологія взаємодії інформаційного та навчального процесів, що полягає у створенні бази даних спортивної інформації і наданні доступу до неї користувачам. Третій напрямок – можлива взаємодія (interaction) того, хто навчається, з навчальним середовищем.

Таким чином, процес інформатизації/технологізації навчального процесу характеризується тим, що з'являється покоління засобів навчання, які функціонують на базі інформаційних, комунікаційних технологій та створюють передумови для значної інтенсифікації навчального процесу. Реалізація можливостей інформаційних технологій багатоаспектна: це миттєвий зворотній зв'язок; комп'ютерна візуалізація навчальної інформації, архівне збереження великих обсягів інформації та легке її отримання; автоматизація інформаційно-пошукової діяльності; інтерактивний діалог [7].

Моделювати варіанти інформаційної взаємодії інформації та навчального процесу дозволяє послідовно та чітко викладений алгоритм формування оптимального варіанту системи інформаційного забезпечення, яка функціонує на базі чітко організованих та укомплектованих фондів з використанням ефективних автоматизованих технологій, що мають за мету задоволення інформаційних потреб та запитів, які виникають у студентів, викладачів у процесі навчальної та наукової діяльності.

Технологічна модель, незалежно від свого змісту, володіє низкою якостей, які дозволяють говорити про ефективність її використання у навчальному процесі. Мета створення технологічної моделі полягає в забезпеченні оптимальної взаємодії інформаційного та навчально-наукового процесів, яка б характеризувалася оперативністю, повнотою, корисністю, якістю, гнучкістю та завершеністю відповідно до динаміки вимог цих процесів; координацією функціональних та результативних параметрів; у забезпеченні виконання інформаційних запитів; підвищенні інформаційної культури студентів та викладачів.

Досягнення цієї мети вимагає вирішення декількох завдань: прискорення впровадження автоматизації інформаційних процесів у бібліотеці; впровадження у практику роботи бібліотеки методик оцінки її інформаційної діяльності, рівня професіоналізму бібліотечних працівників; застосування аналізу рівня задоволеності користувачів використанням інформаційного потенціалу бібліотеки; вивчення інформаційних запитів користувачів з метою якісного та оперативного інформаційного забезпечення.

Висновки. Використання інформації як основи технологічного процесу прискорює розвиток в цілому і дозволяє задовольнити основні потреби користувачів. На професійному рівні оцінка сучасного стану взаємодії навчально-наукового процесів та розвитку інформаційних технологій бібліотек конкретизується за такими напрямками:

- автоматизація бібліотечних технологій з використанням

інструментальних засобів, за допомогою яких розробляються та впроваджуються автоматизовані пошукові системи;

- системи он-лайнного доступу до ресурсів бібліотек, що орієнтовані на мережу Інтернет і забезпечують користувачів оперативною інформацією;
- CD-ROM – технології;
- корпоративні системи, що мають два напрями розвитку: системи національної бібліографії та зведені каталоги;
- інші сучасні інформаційні технології [8].

Інформаційні ресурси бібліотеки мають бути подані у вигляді електронної продукції, бібліографічних баз даних, мають стати базою інформаційного обслуговування користувачів і водночас засобом інформаційної взаємодії інформаційних комунікацій та навчального процесу.

Подальший напрямок досліджень. Необхідність удосконалення системи інформаційного забезпечення навчального процесу та наукових досліджень існує поряд із відсутністю автоматизованої інформаційно-пошукової бази даних зі спорту у бібліотеках ВНЗ фізкультурного профілю. Для розв'язання цієї проблеми слід вирішити такі завдання:

1. Визначити основні технологічні процеси формування фонду інформації зі спорту засобами сучасних комп'ютерних технологій.
2. На базі визначеної технологічної моделі створити інформаційно-пошукову базу даних та сформувати на її основі інформаційно-документальні ресурси бібліотеки, які повною мірою відповідатимуть завданню створення національної бібліографії спорту.

Література:

1. Ашанін В.С. Стан і перспективи інформатизації освіти у вузах фізичної культури // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб.наук.праць / За ред. С.С.Єрмакова. – Х.:ХХП, 2000. - № 19. – С.20-26.
2. Васильчик А.Г. Перспективи використання інноваційних інформаційних технологій з метою оптимізації фізичного виховання в школі //Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб.наук.праць / За ред. С.С.Єрмакова. – Х.:ХДАДМ, 2003. - № 9. – С. 21- 34.
3. Білокур В.Є. Інформаційне забезпечення фізичного виховання у вищих навчальних закладах // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб.наук.праць / За ред. С.С.Єрмакова. – Х.:ХХП, 2002. - № 3. – С.95- 99.
4. Добко Т. Використання електронних інформаційних ресурсів у довідково-бібліографічному обслуговуванні // Вісник книжкової палати. – 2003. - № 6. – С.25.
5. Маригодов В. К., Слободянюк А. А., Козлакова Г. О. Освітня система як технологічний комплекс // Проблеми освіти: Наук.-метод.зб. – К., 2000. – Вип.22. – С.51-55.

6. Добко Т. Використання електронних інформаційних ресурсів у довідково-бібліографічному обслуговуванні // Вісник книжкової палати. – 2003. - № 6. – С.25.
 7. Дашковська Т. І. Перспективи використання інформаційних технологій в освіті // Педагогічні науки: Зб.наук.праць ХДПУ. – Херсон, 2000. – Вип.16. – С.117-125.
 8. Шрайберг Я.Л. Современное состояние развития библиотечных технологий и место CDS/ISIS // Научные и технические библиотеки. – 1995. - № 7-8. – С. 6-9.
- Надійшла до редакції 14.07.2003р.

ПІДВИЩЕННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТОК З УРАХУВАННЯМ ЇХ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ

Ніколаєв С.Ю.

Волинський державний університет імені Лесі Українки

Анотація. У статті представлено методику підвищення рухової активності студенток з урахуванням їх психофізіологічних особливостей. Розроблено пульсові режими занять фізичними вправами та спрямованість фізичних навантажень.

Ключові слова: психофізіологічні особливості, студентки, однорідні групи.

Аннотация. В статье представлено методику повышения двигательной активности студенток с учетом их психофизиологических особенностей. Разработано пульсовые режимы занятий физическими упражнениями и направленность физических нагрузок.

Ключевые слова: психофизиологические особенности, студентки, однородные группы.

Annotation. Nikolaev S.Y. The increase of moving achievement of female students with psychophysiological peculiarities. The article deals with the methods of the increase of moving achievement of female students with psychophysiological peculiarities and is devised pulse regimes of the occupations of physical exercises and the tendency of physical loading.

Key words: psychophysiological peculiarities, female students, homogeneous groups.

Постановка проблеми. Рухова активність – невід’ємна частина поведінки людини. Вона визначається соціально-економічними і культурними факторами, залежить від роду занять, індивідуальних, фізичних і функціональних особливостей, кількістю вільного часу і характеру його використання, доступності спортивних споруд та місць відпочинку, а також від клімато-географічних умов, які налаштовують до активного відпочинку.

Дослідження виконано у контексті загального плану наукових робіт Волинського державного університету імені Лесі Українки за темою “Оптимізація фізкультурно-оздоровчої роботи у навчальних закладах на основі диференційованого підходу з врахуванням темпів біологічного і морфофункціонального розвитку”, державний реєстраційний номер 0103U000659.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підвищення рівня фізичної підготовленості дітей і молоді, збереження та зміцнення їхнього здоров'я залежить від рівня рухової активності [4, 5]. У сучасних дослідженнях обґрунтовано оптимальні обсяги рухової активності для різних груп населення [1, 2, 6, 7], досліджено добовий та тижневий обсяги рухів для осіб різного віку і фізичного стану [3, 4]. Водночас, дослідження рухової активності стосуються переважно дорослого населення. Крім того, фізичні навантаження для осіб з різним рівнем фізичного стану повинно бути неоднакове. Тому постає необхідність розробки оптимальних параметрів та шляхів підвищення рухової активності студенток залежно від їх психофізичних особливостей.

Метою даної роботи є розробка технології підвищення рухової активності студенток вищих закладів освіти залежно від їх психофізіологічних особливостей.

Результати дослідження. Дослідження проводилось на базі Волинського державного університету імені Лесі Українки, в якому брали участь 361 студентка. На основі результатів визначення фізичного стану дівчат за допомогою кластерного аналізу їх було розділено на три однорідні групи.

У дівчат першої групи найкращими показниками виявились результати темпінг-тесту, динамометрії правої та лівої кисті, рухливості нервових процесів, простої та складної реакції до і після перекидів, точності роботи на 3-ій хвилині тесту, продуктивності роботи на 2-ій за таблицею Амфімова, динамічного тремору правої кисті до і після перекидів. Найгіршу фізичну підготовленість продемонстрували студентки цієї групи.

Аналіз результатів дослідження студенток другої групи засвідчив, що найкращими виявились показники диференціації часових параметрів 5 с і 30 с проміжку, сили процесів збудження та гальмування, точності роботи на 4-ій хвилині тесту за таблицею Амфімова, статичного тремору правої кисті. Рівень гнучкості у дівчат другої групи також найвищий. Результати добової рухової активності та фізичної підготовленості дещо кращі, ніж у студенток першої однорідної групи.

Рівень фізичної підготовленості та добової рухової активності у дівчат третьої групи у порівнянні з іншими є найвищим. Також найкращими показниками відзначились студентки за результатами орієнтації у просторі, переключення уваги за коректурною пробою Амфімова та тремору.

Враховуючи психофізіологічні особливості студенток, ми розробили на основі досліджень Л.Я.Іващенко, Н.П.Страпко [4]

співвідношення засобів занять окремо для кожної групи дівчат (табл. 1).

Результати, подані в таблиці, показують, що для дівчат першої групи рекомендується 4-5 занять фізичними вправами на тиждень, тривалістю 40-60 хвилин. 60 % засобів занять відводиться на загальну фізичну підготовку, 40 % – на спеціальну.

Таблиця 1

Параметри занять фізичними вправами для студенток

Групи студенток	Кількість занять на тиждень	Тривалість занять	Співвідношення засобів занять, %		Інтенсивність навантаження від МСК, %	
			60	40	45-50	80-85
I	4-5	40-60	60	40	45-50	80-85
II	3-4	30-50	50	50	45-50	80-85
III	2-3	20-40	40	60	50-60	85-95

Інтенсивність навантаження складає 45-50 % від МСК для загальної і 80-85 % для спеціальної підготовки. До вправ загальної дії належить навантаження на витривалість (ходьба, біг, плавання, ходьба на лижах, їзда на велосипеді тощо), переважно аеробної спрямованості. До вправ спеціальної дії належать навантаження швидкісного, швидкісно-силового характеру із змішаною аеробно-анаеробною спрямованістю, які активізують кровообіг серцевого м'яза.

Для студенток другої групи рекомендується дещо менше (3-4) занять фізичними вправами на тиждень, тривалістю 30-50 хвилин. Загальна та спеціальна фізична підготовка має однаковий відсоток (50 %) часу, а інтенсивність навантаження складає 45-50 % від МСК для загальної і 80-85 % для спеціальної підготовки.

Характерною особливістю студенток третьої групи є те, що у них найвищий рівень фізичної підготовленості і рухової активності, тому їм необхідно лише 2-3 заняття фізичними вправами на тиждень, тривалістю 20-40 хвилин. На загальну фізичну підготовку відводиться лише 40 % навчального часу, на спеціальну – 60 %. Інтенсивність навантаження складає 50-60 % від МСК часу для загальної і 85-95 % – для спеціальної.

Специфіка фізичного виховання полягала у використанні різної інтенсивності навантажень. Тому, відповідно, до початкового рівня фізичного стану студенток нами були розроблені оптимальні пульсові режими для студенток різних груп при виконанні навантажень циклічного характеру (табл. 2).

Результати, подані в таблиці, показують, що гранично допустимий пульс у студенток не повинен перевищувати 202 уд/хв. Тренуюча ЧСС

складає для дівчат першої групи 113 уд/хв, другої групи – 120 уд/хв, третьої групи – 124 уд/хв. Ефективний рівень ЧСС знаходиться в межах 152-185 уд/хв: для першої групи – 156-185 уд/хв, другої групи – 154-184 уд/хв, третьої групи – 152-183 уд/хв.

Таблиця 2

Пульсові режими для занять циклічними фізичними вправами

Групи студенток	Максимальна ЧСС	Тренуюча ЧСС	Нижня межа ЧСС	Верхня межа ЧСС	Ефективний рівень ЧСС
I	202	113	156,8	185,0	156-185
II	202	120	154,0	184,0	154-184
III	202	124	152,4	183,4	152-183

Науковими дослідженнями встановлено, що в оздоровчому тренуванні необхідно акцентувати увагу на підвищення відстаючих показників фізичного стану студенток. Тому, враховуючи психофізіологічні особливості студенток кожної групи, ми розробили систему фізичних вправ для розвитку простої і складної реакції, стійкості та переключення уваги, диференціації часових, силових і просторових параметрів, частоти рухів.

Студенткам першої групи особливу увагу необхідно приділити на розвиток силових, часових і просторових параметрів, а також незначною мірою на переключення уваги. У дівчат другої групи було виявлено низькі показники швидкості простої і складної реакції, переключення уваги, а також невисокі результати продемонстрували студентки цієї групи частоти рухів і диференціації часових, силових та просторових параметрів. Тому особливу увагу для розвитку необхідно приділити саме цим психофізіологічним показникам.

Дівчатам третьої групи необхідно застосовувати вправи для розвитку частоти рухів, швидкості простої та складної реакції, а також переключення уваги.

Основою методики розвитку швидкості простої рухової реакції є багаторазове виконання вправ з акцентом на раптове реагування конкретною дією на різноманітні сигнали. Такі вправи отримали назву “вправи на швидкість реагування”. Наприклад, раптова зупинка за сигналом під час бігу; з упору присівши – швидко встати або прийняти положення упору лежачи і т.д. Метод гарний на початковому етапі підготовки. У подальшому його ефективність знижується. Вимагається інший, більш дійовий, наприклад, сенсорний метод, який базується на формуванні міцного зв’язку між чуттєвим знанням об’єктивних показників (часу) і тривалістю тонких м’язових відчуттів. “Сенсомоторна”

методика полягає в удосконаленні точно сприймати час, що суттєво позначається на швидкості реагування. При вдосконаленні реагувань керуються принципом аналітичного підходу, тобто спочатку добре засвоюють техніку відповіді на подразник. Паралельно розвивають швидкість реагувань у неспецифічних полегшених умовах та з застосуванням технічних пристроїв. Коли техніка руху – відповіді міцно засвоєна, наступає третій етап, який полягає у вдосконаленні координаційної взаємодії латентного періоду реагування та моторного його компонента. Надалі вдосконалення швидкості простої реакції здійснюють у варіативних умовах простору, часу, величини та виду подразника.

Режими тренувальних навантажень при вдосконаленні простої реакції повинні бути такими:

- кількість повторень в одній серії складає від 4-6 до 15-20 реагувань;

- кількість серій – 3-6;

- інтервал активного відпочинку між серіями – 2-3 хв, орієнтуючись на суб'єктивні відчуття студенток, що вони готові до наступної серії;

- реагувати варто з різних вихідних положень;

- у повторних реагуваннях рекомендується змінювати: тривалість пауз між підготовчою та виконавчою командами у межах від 1 до 2-3 с (оптимальна тривалість 1,5 с), характер сигналу (зоровий, слуховий, тактильний) та його силу.

У дослідженні також були розроблені комплекси вправ для розвитку фізичних якостей. Особлива увага акцентувалася на розвиток відстаючих фізичних якостей у студенток кожної групи.

Для студенток першої групи особливу увагу необхідно приділяти розвитку сили, швидкості, спритності, гнучкості та швидкісно-силовій витривалості. Для дівчат другої групи дещо менше уваги потрібно на розвиток цих якостей. Представницям третьої групи рекомендовано виконувати вправи на розвиток гнучкості та швидкісно-силової витривалості.

Висновки:

1. За допомогою кластерного аналізу виявлено 3 групи студенток, які достовірно відрізняються між собою за показниками психофізіологічних можливостей, руховою активністю та фізичною підготовленістю.

2. Науковими дослідженнями встановлено, що в оздоровчому тренуванні необхідно акцентувати увагу на підвищення відстаючих

показників фізичного стану студенток.

3. Студенткам першої групи особливу увагу необхідно приділити на розвиток силових, часових і просторових параметрів, а також незначною мірою на переключення уваги. У дівчат другої групи було виявлено низькі показники швидкості простої і складної реакції, переключення уваги, а також невисокі результати продемонстрували студентки цієї групи частоти рухів і диференціації часових, силових та просторових параметрів. Тому особливу увагу для розвитку необхідно приділити саме цим психофізіологічним показникам. Дівчатам третьої групи необхідно застосовувати вправи для розвитку частоти рухів, швидкості простої та складної реакції, а також переключення уваги.

Подальші дослідження доцільно проводити у напрямку вивчення проблем оздоровчого тренування для інших верств населення.

Список використаної літератури

1. Боднар І.Г. Фізичне виховання студентів з низьким рівнем фізичної підготовленості: Автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту. – Луцьк, 2000. – 19 с.
2. Драчук А.І. Оптимізація фізичного виховання студентів вищих закладів освіти гуманітарного профілю: Автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту. – Львів, 2001. – 20 с.
3. Дрозд О.В. Фізичний стан студентської молоді західного регіону України та його корекція засобами фізичного виховання: Автореф. дис... канд. пед. наук з фіз. вихов. і спорту: 24.00.02 / Волинський державний університет імені Лемі Українки. – Луцьк, 1998. – 17 с.
4. Иващенко Л.Я., Страпко И.П. Самостоятельные занятия физическими упражнениями. – К.: Здоров'я, 1988. – 160 с.
5. Муравов И.В. Оздоровительные эффекты физической культуры и спорта. – К.: Здоровье, 1989. – 286 с.
6. Ріпак І.М. Управління руховою активністю чоловіків розумової праці першого зрілого віку: Автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту. – Львів, 2003. – 20 с.
7. Швай О.Д. Педагогічні аспекти управління руховою активністю молодших школярів: Автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту. – Луцьк, 2000. – 22 с.

Надійшла до редакції 15.07.2003р.

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ФІЗИЧНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ДОПРИЗИВНОЇ МОЛОДІ

Затилкін Володимир

Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка

Анотація. Вивченні інтереси до занять фізичної культури і спортом, а також досліджено стан рівня фізичної підготовленості допризвнної молоді.

Ключові слова: допризвнна молодь, фізична підготовленість, індивідуалізація.

Аннотация. Затылкин В. Индивидуализация процесса физического совершенствования допризвнной молодежи. Изучены интересы к занятиям физической культурой и спортом, а также исследовано состояние уровня

физической подготовленности допризывной молодежи.

Ключевые слова. Допризывная молодежь, физическая подготовленность, индивидуализация.

Annotation. Zatylnik V. The individualization of the process of physical perfection of the pre-conscription youth. The interests in physical culture and sports were studied and the level of physical preparedness of the pre-conscription youth was investigated.

Keywords: pre-conscription youth, physical preparedness, individualization.

Постановка проблеми. Низька ефективність діючої системи фізичного виховання не викликає сумніву. Різко погіршуються стан здоров'я, показники фізичної підготовленості підростаючого покоління [2, 2-7; 8, 3-6]. Дані призовних комісій військових комісаріатів свідчать про те, що для служби в Збройних силах України придатний тільки один з чотирьох призовників [7, 18-27]. Нині високий рівень фізичної підготовленості допризовної солоді є важним компонентом боєздатності армії. Це обумовлено тим, що зі змінням засобів озброєння змінюються і вимоги до фізичної підготовленості юнаків, а також до їх військово-прикладних навичок і умінь.

Дослідження виконано у контексті загального плану наукових робіт Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінка рівня фізичної підготовленості учнів здійснюється з використанням встановлених норм. Під нормою у практиці фізичного виховання і спортивним тренуванням розуміється результат, що дозволяє віднести осіб, які займаються фізичними вправами до однієї з груп [3, 122-139]. Виділяють три види норм: належні, порівняльні (популярні) та індивідуальні. Належні норми характеризуються вимогами конкретного виду діяльності до фізичної підготовленості людини; порівняльні – ґрунтуються на врахуванні відсотка осіб, для яких є доступним той чи інший результат; індивідуальні дають порівняльну характеристику показників одного й того ж спортсмена на різних стадіях (рівнях) його підготовки. У спорті індивідуалізацією мають на увазі схему індивідуальної підготовки кваліфікованих спортсменів на основі аналізу змагальної діяльності [6].

Одним із напрямків індивідуалізації фізичного виховання є концепція індивідуального підходу на основі морфофункціональної типології. Зокрема, з'явилися нові розробки тренувальних режимів і методів контролю з урахуванням типу статури школярів [1]. Доведено, що рухливі можливості зумовлені соматотипом, а вплив на основні фізичні якості є для юнаків основних соматотипів найбільш ефективним.

За сьогодення чітко просліджується усвідомлення самооцінки і

неповторності людської індивідуальності з будь-якої сфери людської діяльності, в тому числі і спортивної. Зокрема, індивідуальність розуміється як неповторна своєрідність людини на протигагу загальному, типовому. Індивідуальність людини у біологічному значенні забезпечується відмінностями генетичного коду, а в соціальному – її творчі здібності пояснюються набуттям освіти і життєвого досвіду, тезаурусом, який у кожного свій.

Слід підкреслити, що створенню індивідуальних програм тренування потрібно передувати оцінювання адекватних характеристик підготовленості. В свою чергу, створена система фізичної підготовленості є частиною процесу фізичного самовдосконалення, яка спрямована на оптимізацію навчання рухових дій і розвитку фізичних якостей [3]. Індивідуалізація оцінки різних показників інтенсивно розвивається і в теорії спорту [3, 5].

Дуже вагомий методичний підхід до обґрунтування особливостей тренувальної і змагальної діяльності розробив В.М.Платонов [6]. Зміст цих особливостей становив, з одного боку, зумовлене досвідом поведінка спортсмена, визначене у загальних рисах, з іншого – завдяки специфічності індивідуального досвіду виконання рухів, неповторності конкретної ситуації поведінка юнаків містить елементи невизначеності, варіативності, відхилення. причому у спортсменів досить часто спостерігається прояв деяких сильних сторін підготовленості при середньому розвитку інших її компонентів. Ці особливості тренувальної діяльності слід перенести на підготовку допризовної молоді.

На сучасному етапі розвитку системи фізичної підготовки важливе значення має індивідуалізація процесу фізичного вдосконалення учнів, що відображається на нормативній системі фізичної підготовки. Деякі спеціалісти з фізичного виховання [4, 79-81] роблять спробу розробити бальну систему оцінки фізичної підготовленості особового складу. Це дає можливість показувати максимальний результат як окремих вправ, так і з комплексу тестів. Саме тому цей напрям у розвитку нормативної системи є досить перспективним.

Мета роботи: індивідуалізація процесу фізичного вдосконалення допризовної молоді.

Завдання роботи.

1. Вивчити зацікавленості допризовної молоді до занять фізичної культурою і спортом.
2. Визначити стан рівня фізичної підготовленості учнів.

Методи досліджень: аналіз науково-методичної літератури, педагогічне спостереження, тестування, методи математичної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення. Для визначення рівня фізичної підготовленості нами було здійснено тестування учнів в 10-11 класів, тобто молоді допризовного віку. Ми використовували тести для оцінки мінімально необхідного рівня фізичної підготовленості згідно шкільної програми „Основи здоров’я та фізична культура”. В цьому випадку тести, що включались до комплексів для перевірки, відображали загальну фізичну підготовленість. Результати досліджень (табл. 1) свідчать, що лише 23,6% учнів мають високий рівень фізичної підготовленості; 36,2% - середній рівень, а більшість 40,2% - нажаль до учнів з низьким рівнем фізичної підготовленості. Отже, коли нами було отримані показники, які дійсно співпадають з показниками, які ми отримали під час обробки літературних джерел.

Таблиця 1.

Рівень фізичної підготовленості учнів 16-17 років

№ п/п	Контрольні вправи	Рівень фізичної підготовленості		
		низький	середній	високий
1	Біг 30 м (с)	0	10 (7,8)	117 (95)
2	Човниковий біг 3x10 м (с)	86 (67,7)	21 (16,5)	20 (15,7)
3	Стрибок у довжину з місця (см)	81 (63,8)	31 (24,4)	15 (11,8)
4	6-хвилинний біг (м)	3 (2,4)	105 (82,7)	19 (15)
5	Нахили вперед з положення стоячи (см)	116 (91,3)	11 (8,7)	0
6	Підтягування на високій жердині з вису (раз)	20 (15,7)	98 (77,2)	9 (7,1)
	Усього	40,2%	36,2%	23,6%

Високі результати учні (117 чол.) показали у тестуванні на швидкість – 92%, середня – при виконанні силової вправи (77,2%) і на витривалість (82,7%). Найбільша частина учнів (86 чол.) показали низькі результати у координаційних можливостях (67,7%), при виконанні швидко – силової вправи (63,8%). Майже всі тестовані (116 чол.) мали ускладнення з виконанням вправи на гнучкість і показали низький результат (91,3%).

Аналізуючи індивідуальні показники фізичної підготовленості юнаків ми спостерігали різні прояви рівня розвитку фізичних якостей у кожного з них. Були визначені провідні та відстаючі фізичні якості у кожного юнака, це дало змогу індивідуалізувати процес фізичної підготовки молоді допризовного віку.

Педагогічний аналіз діючої системи перевірки й оцінки фізичної підготовленості учнів допризовного віку характеризується низкою

аспектів, які не відповідають сучасним вимогам: не враховує індивідуальних особливостей юнаків; не створює умов для їх подальшого фізичного удосконалення; не стимулює систематичні заняття; не забезпечує об'єктивності оцінювання рівня фізичної підготовленості. Потрібна розробка більш ефективних програм з метою підвищення фізичної підготовки юнаків, визначення рівня їх підготовленості. Очевидно, що в системі фізичної підготовленості юнаків бальна система оцінки повинна бути спрямованою на стимулювання досягнень високих результатів з окремих вправ з урахуванням індивідуального фізичного розвитку.

Висновки.

1. Проблема удосконалення фізичної підготовки молоді допризовного віку до служби в армії не втрачає своєї актуальності.
2. Рівень фізичної підготовленості допризовної не відповідає сучасним вимогам, що спричиняє необхідність пошуку нових методів підготовки та контроль за станом їх фізичної допризовної підготовки. Особливо це актуально на сучасному етапі, у зв'язку зі створенням національної армії і перспективою створення професійної, зі зменшенням числа військовослужбовців і значним підвищенням їхньої різнобічної підготовки на базі гармонійного розвитку фізичних якостей.
3. У зв'язку з тим, що серед більшості опитаної молоді переважає пасивний інтерес до занять фізичною культурою, потрібен пошук ефективних засобів підвищення зацікавленості населення в цих заняттях з урахуванням їх інтересу і потреб.
4. Центральною проблемою індивідуалізації оцінки підготовленості є визначення провідних і відстаючих фізичних якостей, тому основною стратегією у підвищенні фізичної підготовленості має бути не згладжування особливостей індивідуальності, а навпаки, розвиток сильних сторін організму й особливості як головної умови для досягнення високого результату.

Література

1. Зайцева В.В. Методология индивидуального подхода в оздоровительной физической культуре на основе современных информационных технологий: Автореф. дис... д-ра пед. наук. – М., 1995. – 48 с.
2. Концепція фізичного виховання в системі освіти України //Фізичне виховання в школі. – 1998. – №2. – С. 2-7.

3. Матвеев Л.П. Общая теория спорта. – М., 1997. – С. 122-139.
4. Суббот А. Обгрунтування бальної системи перевірки і оцінювання фізичної підготовленості військовослужбовців // Теорія і методика фізичного виховання. – 2001. – №2. – С. 79-81.
5. Платонов В.Н. Подготовка высококвалифицированных спортсменов. – К.: Вища школа. – 1986. – 398 с.
6. Шигапевский В.В., Рибковский А.Г., Михайлова О.П. и др. Физическая подготовка молодежи Луганщины: результаты тестирования 1998 года // Спорт для всех. – 1999. – №1. – С. 18-27.
7. Шиян Б.М. Що потрібно для формування національної системи фізичного виховання школярів // Фізичне виховання в школі. – 1997. – №2. – С. 3-6.

Надійшла до редакції 19.07.2003р.

АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ФАКТОР ЯК СИСТЕМОТВОРЧИЙ ЕЛЕМЕНТ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Аносов І.П.

Мелітопольський педагогічний університет

Анотація. Рівень розвитку антропологічної теорії може визначати стратегію дослідження в педагогічній науці. Опрацювання її в історичному і сучасному аспектах, аналіз філософсько-педагогічної думки, етнокультурних традицій дозволяє сформулювати системоутворюючий елемент освітнього процесу, мету і завдання на перспективу.

Ключові слова: педагогічна антропологія, антропологічний фактор, генетична еволюція.

Аннотация. Аносов И.П. Антропологический фактор как системообразующий элемент образовательного процесса. Уровень развития антропологической теории может определить стратегию исследования в педагогической науке. Обработка ее в историческом и современном аспектах, анализ философско-педагогической мысли, этнокультурных традиций позволяет сформулировать системообразующий элемент образовательного процесса, цель и задачи на перспективу.

Ключевые слова: педагогическая антропология, антропологический фактор, генетическая эволюция.

Annotation. Anosov I.P. Anthropological factor as systematically-making element of education process. Modern level of anthropological theory can notice aim of finding in pedagogical science. On working of her in historical and modern aspects, analyses of ethno-cultural traditions can make systematically-making elements of education process, aim and rules at perspective.

Keywords: pedagogical anthropology, anthropological factor, genetical changes of aircraft attitude.

Постановка проблеми. Світовий освітній простір об'єднує національні освітні системи різного типу і рівня, які суттєво розрізняються філософськими і культурними традиціями, рівнем мети і завдань, своїм якісним станом. Мабуть, треба говорити про сучасний світовий простір

як про єдиний організм при наявності в кожній освітній системі глобальних тенденцій і збереженні різноманіття. Для освітніх систем розвинутих країн характерна тенденція синтезу науки, освіти і виробництва через створення крупних технополісів. Провідна роль належить вищій освіті. У світовій системі початку XXI століття виділяють певні глобальні тенденції: перехід від елітної освіти до високоякісної освіти всіх; поглиблення міждержавного співробітництва в галузі освіти. Активність розвитку даного процесу залежить від потенціалу національної системи освіти і від рівноправних умов партнерства держав і окремих учасників; збільшення у світовій освіті гуманітарної складової. Введення нових наукових і навчальних дисциплін орієнтованих на людину.

Робота виконана згідно загального плану науково-дослідної роботи Мелітопольського педагогічного університету та практичних завдань по створенню атмосфери в навчально-виховному закладі, яка забезпечувала б гармонійне поєднання фізичної, розумової і моральної складової розвитку особистості.

Аналіз науково-теоретичної літератури свідчить про те, що багато дослідників аналізують чинники, які викликають виникнення тих чи інших подій. Експериментально вивчені чинники, які впливають на здоров'я людей за умов праці при високих температурах та фактори зовнішнього середовища (О. Міловзрова, І. Шаган). Особливу увагу звернено на такі фактори, як час (Н. Моїсеєва), невизначеність (С. Березін, Б. Лавровський, Т. Рібакова, Е. Сатанова), фактори демографічної поведінки (П. Егліте, З. Гоша, І. Зарінш), факторам мовної еволюції (В. Журавльов).

Аналіз психолого-педагогічної літератури також свідчить про зацікавлення дослідників виникнення причинності і її реалізації. Л. Виготський розглядає проблему важковихованих дітей, яка зумовлена внутрішньо-психологічними чинниками. С. Шапоринський звертає увагу на “чинники науково-технічної революції, зростання обсягу наукових знань”, які впливають на навчання дітей. На думку групи авторів (Н. Тализіної, С. Кривцової) специфіка психічного розвитку близнюків залежить від двох основних факторів: відношення батьків до близнюків і їх власного відношення між собою. М. Менчинська стверджує, що “практична межа розвитку здібностей визначається такими чинниками, як методи виховання і навчання”. Індивідуалізація навчання розглядається як фактор підвищення ефективності навчання дітей (В. Костюк). І. Федоренко класифікує зовнішні чинники (методичні засоби, навчальні матеріали, засоби наочності санітарно-гігієнічні умови, дидактичний

режим) і внутрішні (соматичний стан, увага, воля, емоції, потреби, зацікавлення, бажання). Зацікавлення – це експериментальне дослідження І. Підласого, де він намагається класифікувати чинники навчання дітей.

Багато дослідників (А. Алексюк, Н. Болдирев, М. Данилов, Т. Ільїн, А. Кочетов, І. Лінгарт) відзначають надто велику кількість чинників, які можуть впливати на результати навчання дітей. Зарубіжні дослідники Хасбад, Брайс, Вудроу, Хіс пішли шляхом аналізу і вияснення кореляційної залежності між результатами виконання окремих завдань на навчання. Не було визначено чинника, специфічного для навчання. Тому породжується велика кількість різноманітних думок про ступінь їх впливу. Зазначені вище чинники свідчать, перш за все, про велике їх різноманіття. Складність такого питання полягає в тому, що не визначено підстав для типології факторів.

Мета дослідження. Розглянути антропологічний фактор як системоутворюючий елемент освітнього процесу; вичленувати підстави, за якими можуть бути класифіковані різноманітні фактори, визначена їх типологія.

Результати дослідження. Освіта має ознаки культуровідповідності, а це означає, що може мати місце інтернаціоналізація соціокультурних цінностей суспільства, які поділяють його члени. Освіту можна розглядати як один з найважливіших засобів входження людини в світ науки і культури. В процесі освіти людина засвоює духовні цінності. Зміст освіти безперервно поповнюється із культурної спадщини різних країн і народів, із різних галузей науки, яка постійно розвивається, а також із життя і практики людини. Інтенсивно розвивається світовий освітній простір. Тому в гуманітарному товаристві ставляться вимоги до формування глобальної стратегії освіти людини незалежно від країни її проживання, типу і рівня отримання освіти. Власне освіта є по суті керованою ззовні самоосвітою, тобто створенням образу “Я” за образом культури та її відтворенням, може розглядатися в трьох взаємопов’язаних планах: як освітня система, як освітній процес і як освіченість окремо взятого індивіду чи групи. Освіта як система розглядається у трьох вимірах, а саме: соціальний масштаб розгляду, тобто освіта в світі, певній країні, регіоні, організації; сутність освіти: дошкільна, шкільна, вища з різними рівнями. Усвідомлення кожного рівня освіти як органічної складової частини ставить проблему наступності; профіль освіти, тобто загальне, спеціальне, професійне, додаткове. Освіта, як система може характеризуватися наступністю рівнів, керованістю, ефективністю, спрямованістю. Освітня система має якісну і кількісну характеристику, специфічну для своїх підсистем.

Освітня система функціонує і розвивається в освітньому процесі навчання і виховання людини. Згідно з поглядами П. Каптерєва, сутність освітнього процесу з внутрішнього боку полягає в саморозвитку людини. Освіта як процес не припиняється до кінця свідомого життя людини. Вона безперервно видозмінюється цілями, змістом, формами. Процесуальність є ознакою безперервності освіти. Розгляд освіти як процесу передбачає, по-перше, розмежування двох його сторін; навчання і повчання. По-друге, з боку того, хто навчається освітній процес являє собою єдність навчання і виховання. По-третє, як відзначено в педагогічній психології з позиції того, хто навчається, засвоєння знань, системи дій при виконанні навчальних дослідницько-перетворювальних, пізнавальних завдань, а також особистісні і комунікативні тренінги.

Розвиток людини в процесі освіти значною мірою зумовлений тим, якими засобами, в якому змісті вона здійснюється. Виходячи з цього можуть бути три види формального розвитку, а саме: рефлексуючий – підготовка до дослідження суб'єктивного світу (людського духу), об'єктивний – підготовка до дослідження об'єктивного світу (природи), систематизуючий – підготовка до встановлення логічного порядку в будь-якій галузі фактів. Вся подальша освіта базується на природній різниці цих видів освіти. Відповідно створюється дві культури – гуманітарна і природничо-наукова. Освіта як результат може розглядатися в двох планах. Перший – образ того результату, який повинен бути отриманий конкретною освітньою системою, і фіксований у формі освітнього стандарту. Сучасні освітні стандарти включають вимоги до рис людини, яка завершує певний курс навчання, до його знань і умінь. Очевидно, що зміст стандарту є потенційне уявлення соціокультурного досвіду, яке зберігається в ідеальній формі. Другий план існування результату освіти – це сама людина, яка пройшла навчання в певній системі. Її досвід як сукупність сформованих інтелектуальних, особистісних, поведіночних рис, знань і вмінь дозволяє йому адекватно діяти на цій основі будь-якій ситуації. Результатом освіти в такому розумінні є освіченість як загальне, так і професійно-змістовна.

Аналіз сучасної ситуації в галузі освіти виявляє кілька внутрішніх і зовнішніх протиріч. Ми спостерігаємо за процесами демократизації в системі освіти, забезпеченням конституційного права на освіту кожній людині, збільшення спектру навчально-організаційних заходів, спрямованих на розвиток її здібностей, задоволення інтересів, і одночасно ідуть соціально-економічні процеси, які стримують ці процеси, наприклад, платні форми навчання. З іншого боку стан сучасного соціуму, економічна криза, етноконфесійні та міжрегіональні конфлікти гальмують виконання

завдань і цілей, поставлених перед освітою. Освіта може виконувати функцію прискорювача культурних змін і перетворень у суспільному житті і в окремії людині, але за умови, якщо базується на адекватному знанні не лише суспільства в цілому, але і, в першу чергу, самої людини як об'єкта і суб'єкта освітнього процесу. Система освіти ефективна, якщо відповідає часу і базується на стратегії розвитку суспільства і людини в ньому. Готовність до навчання індивіда також може стримуватись інтелектуальними, духовними, соціобіологічними здібностями, станом здоров'я, відчуттям необхідності знань і повинна розглядатися з позицій антропологічного фактору. Кожна людина в системі освіти займає позицію того, хто вчиться і того хто чить. Але на які перспективні цілі і завдання необхідно орієнтувати суб'єкта і об'єкта пізнання? Можна констатувати наявність лакун в інтеграції знань про людину з погляду базових констант людського буття. Необхідно визначити знання і роль антропологічного фактора в конструюванні освітніх технологій, оскільки (ще раз підкреслимо) без цілісного уявлення про людину як біосоціального феномена сучасні навчальні системи неможливо створити.

Сам підхід до освіти з позиції антропоцентризму призводить до нового розуміння ролі і значення людини в її видових та індивідуальних проявах в освітніх системах.

Сучасну ситуацію в освіті можна розглядати як перехід від системоцентристського до антропоцентристського типу. В антропоцентристській моделі людина оголошується головною ціллю і цінністю, "мірилом всіх речей." Всі явища природного і соціального світу розглядаються крізь призму людських цілей і цінностей. Освітній процес повинен організовуватись з урахуванням істотних принципів антропологічного підходу: субстанціональності (невідчужуваності прав людини), універсалізму (єдність людського роду), цілісності, свободи, різноманіття.

Носієм біологічної спадковості є молекули ДНК, в які закладена генетична програма. Носієм соціальної спадковості є суспільство, людство в цілому. Біологічна форма еволюції людини доповнилась соціальною. Вони йдуть в тісному взаємозв'язку, хоча саме відбір на соціальність відіграє ключову роль в еволюції Людини розумної. Якщо генетична еволюція спричиняє неминучість екологічних змін, то соціальна поєднана із змінами культурного життя. Розвиток людини йде шляхом розширення ареалу і різного збільшення числа внутрішньовидових варіацій (етносів). Саме етноси створюють політичні інститути і соціальні форми свого існування. Унікальність людини як біосоціальної істоти передбачає її вивчення природними і суспільними науками при їх глибокій взаємодії.

Психологи звертають увагу, що природною основою розвитку людини є її загальнолюдоьська, спадково зумовлена анатомо-фізіологічна будова організму, а точніше нервової системи, і вроджені індивідуальні функціональні особливості, які виникають у період утробного розвитку організму. Нові риси, які виникають в психічному розвитку індивіду, являють собою складну динамічну структурну організацію. Структурність виявляється в змістовній (система уявлень і понять про реальну діяльність, яка склалась в особистості), в операційній (система дій і операцій, якими знання здобуваються і пристосовуються в діяльності) і мотиваційній (комплекс потреб, інтересів, перспектив) сторонах психічного розвитку людини. Психічний розвиток в онтогенезі не означає, що розвиток йде прямолінійно. Показниками розвитку людини є саме такі якісні зміни, які забезпечують засвоєння складних знань, умінь, навичок, дають можливість включатись в діяльність, складну за змістом і самостійно її виконувати. Розвиток пізнавальної діяльності проявляється в тому, що людина поступово оволодіває більш досконалішими способами відтворення дійсності. Вона вчиться спостерігати, запам'ятовувати вибірково найбільш суттєве, а потім свідомо відтворювати лише потрібний йому матеріал. В онтогенезі відбувається зміна механізмів регуляції психічних функцій. Нижчі, елементарні форми, властиві раннім етапам розвитку організму, змінюються на вищі, соціально зумовлені. Їх зміна, як показують психогенетичні дослідження, зменшують долю генетичного в індивідуальному розвитку людини. Безпосередньою рушійною силою психічного розвитку є протиріччя між існуючими старим і новим, яке виникає в процесі навчання і виховання, між вимогами суспільства до особистості і рівнем його психічного розвитку.

Велике накопичення фактичного матеріалу, який характеризує з різних боків фактори в галузі медицини, психології, педагогіки не проливає світло на те, на якій підставі вони класифікуються, не розкрито механізми взаємодії причин, умов і наслідків, форми їхнього вияву і тим більше не дається відповідь на взаємозв'язок між факторним підходом і системно-структурним. У такому випадку, індуктивний висновок як метод наукового пізнання недостатньо адекватний поставленому завданню. Отже, одним із складних методологічних питань є питання співвідношення факторних і системно-структурних підходів, їх взаємодія в кожній науковій дисципліні. Одна з самих складних проблем – це типологія факторів і принципи їх визначення. Її можна спробувати вирішити за допомогою гіпотетико-дедуктивного методу.

На наш погляд необхідно спробувати правильно згрупувати фактори, вибрати підстави і принципи їх виділення, визначитися в

типології. Одним з провідних принципів визначення підстав, на яких будуть нижче розглядатися фактори і форми їх вияву – структурно-системний підхід. Підстави можуть мати різний рівень узагальнення, відповідно, різний рівень структурованості. Тому ми вибираємо три головних і істотних підстави: соціальну, біологічну, антропологічну. Вони мають певні межі свого існування, свою структурованість і зв'язки, виявляє певну автономність. Кожну з зазначених підстав можна розглядати з точки зору системно-структурного підходу. Так, наприклад, жива природа має свої рівні підпорядкування, які взаємодіють і взаємовідбиваються. Рівень молекулярних структур, клітинний, органно-тканинний, цілісний організм, видова організація, біоценози і біосфера. Ми можемо припустити, що на кожному рівні, починаючи з молекулярного і закінчуючи рівнем біосфери, є групи факторів, які впливають на протікання тих чи інших процесів і підпорядковуються закону причиновості. Нежива природа також має свою організацію і свою групу факторів.

Об'єктивні і довготривалі фактори в кожному окремому випадку відбивають узагальнений закономірний зв'язок подій, на яких ґрунтуються системи і які є істотною ознакою кожної системи. Зміни об'єктивних, основних і істотних факторів можуть привести до інших об'єктивних і істотних наслідків, а це, в свою чергу, істотно пов'язано з умовами існування даної системи і приводить до її змін. Одним із завдань нашого дослідження є вичленування найзагальніших підстав, за якими можуть бути класифіковані різноманітні фактори, визначена їх типологія. Отже, ми можемо гіпотетично атрибутувати антропологічний фактор крізь призму категорій необхідності і достатності.

Сьогодні ситуація різко змінилася. Відійшли в минуле ідеологічні настанови і "табу". Внаслідок посилення демократичних тенденцій у житті суспільства освітні системи, як його значущі складові, почали переносити акцент із масових педагогічних явищ на особистість дитини, вивчення можливостей і обставин її індивідуального розвитку, умов саморозкриття і самореалізації людини на різних етапах її життєдіяльності [1]. І тут, принципово урахуовуючи політичні і суспільні зміни в житті України, відкриття в галузі розуміння природи людини, в першу чергу розшифрування генома людини, інформаційної революції, яка фактично переростає в нове цивілізоване середовище і ставить перед людиною свої проблеми, нову роль і значущість етнокофесіального і регіонального факторів, які також входять до антропологічного поля, повернення на якісно новій основі до ідей К. Ушинського є своєчасними.

Виступаючи наукою інтегральною, антропологія, стаючи одним

із методологічно-інструментальних векторів освітнього простору, у свою чергу враховує міждисциплінарний підхід до освітнього процесу. Такий підхід зорієнтований на підготовку “цілісної людини” в єдності її політико-громадських, професіональних і соціокультурних характеристик. При цьому забезпечується ефективність дії освітніх систем і педагогічних технологій, ураховується антропологічний момент і опора на такі принципи саморозвитку, як: відповідність педагогічного впливу на природу учня; культуровідповідність, культура виховання і виховання культурою; соціовідповідність – створення сприятливих соціальних умов для успішного розвитку і саморозвитку учня; амбівалентність – організація педагогічного впливу, який узгоджено з постійно змінюваними природними та внутрішньоособистісними умовами [2].

Все вищесказане дозволяє на закінчення зробити наступні

ВИСНОВКИ:

1. У системі освітнього простору і освітнього процесу антропологічний фактор необхідно розглядати як розуміння людини, яку навчають і виховують протягом його індивідуального життя.
2. Навчання і виховання належать до складної діяльності і які повинні описуватися стійкими, повторюваними і істотними зв'язками, які пронизують освітній процес, де в центрі знаходиться людина, яку навчають і виховують.
3. У понятійно-категоріальному плані роль антропологічного фактора в освітньому процесі можна визначити як знання і розуміння природи людини – біосоціального феномена з урахуванням генетики, біопсихології і сучасних інформаційних технологій в політичному і соціокультурному контексті розвитку демократичної України і поліфункціонального застосування знання і зокрема освітнього процесу.

Дихотомія “викладач-студент” у нашому дослідженні буде реалізовано на рівні національного освітнього простору з урахуванням досвіду світових тенденцій. Сам же антропологічний фактор, який виступає в цьому випадку як системоутворюючий елемент освітнього процесу розглядається в першу чергу в масштабах навчання і виховання у вищій школі. При цьому зазначену модель пропонувано для обговорення з урахуванням принципів наступності і перспективності всієї системи навчання. Подальші дослідження доцільно провести у напрямку вивчення проблем ролі антропологічного фактора в освітньому процесі з урахуванням сучасних інформаційних технологій.

Література:

1. Болотін Ю.П., Окса М.М. Тенденції та закономірності становлення загально

педагогічних дисциплін в Україні. – Мелітополь, 1997. – 202 с.

2. Троїцька Т.С. Право і свобода в антропологічних складових освіти // Постметодика. – 2002. - №7-8. – С. 29-32.

Надійшла до редакції 11.07.2003р.

ВУЗІВСЬКА ЛЕКЦІЯ ЯК СТРУКТУРНА ОДИНИЦЯ ВИВЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Окса М.М.

Мелітопольський педагогічний університет

Анотація. Розглядається інваріант лекції за рахунок якого досягається розвантаження теми, розділу, засвоєння навчального матеріалу укрупненими блоками, з'являється можливість простежити логічні причинно-наслідкові зв'язки, проводити порівняння та протиставлення, відкривається шлях до творчості.

Ключові слова: інваріант лекції, лекційно-семінарська система, розумова діяльність студентів.

Анотация. Окса Н.Н. Вузовская лекция как структурная единица изучения общепедагогических дисциплин. Рассматривается инвариант лекции за счет, которого достигается разгрузка темы, раздела, усвоение учебного материала укрупненными блоками, возникает возможность проследить логические причинно-следственные связи, проводить сравнения и противопоставления, открывается путь к творчеству.

Ключевые слова: инвариант лекции, лекционно-семинарская система, умственная деятельность студентов.

Annotation. Oksa N.N. Lecture in the institute of higher education is a structural unit of pedagogical disciplines study. The invariant of the lection is considered. It helps to discover the subject or section, to learn the material with enlarged blocks. There comes the possibility to retrace the logical causal end effective relationships, to carry out the comparison and opposition? to open the way to creativity.

Key words: invariant of lecture, lection-seminar system, intellectual activity of students.

Постановка проблеми. Специфічний шлях вивчення загальнопедагогічних дисциплін здійснюється через організацію спеціальних видів діяльності, кожен із них спрямований на розвиток – формування педагогічного розуміння, інтересу, почуття, вмінь та навичок. Одна з головних задач методики викладання загальнопедагогічних дисциплін на сучасному етапі – підвищення ефективності навчального процесу, передбачає подальше удосконалення форм, методів, засобів навчання у вищій школі.

Робота виконана згідно загального плану науково-дослідної роботи Мелітопольського державного педагогічного університету та практичних завдань кафедри загальної педагогіки з підготовки вчителя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність проблеми вивчення загальнопедагогічних дисциплін зумовлена часом. В роботах сучасних авторів (О.А. Абдуліна, І.П. Аносов, С.І. Архангельський, Ю.П. Бологін, В.О. Бойко, В.М. Галузинський, М.Б. Євтух, В.І. Лозова, Л.С. Нечепоренко, Т.С. Троїцька, М.Д. Ярмаченко та ін.) значної уваги надається розгляду лекційно-семінарської системи навчання. Розвиток окремих елементів системи впливає на функціонування всієї системи. Звідси, удосконалення системи лекцій, буде сприяти підвищенню якості навчання студентів по лекційно-семінарській системі.

Основною дидактичною метою системи лекцій, яка була розроблена нами, є виявлення структурно-логічних, функціонально-генетичних зв'язків та відношень між основними поняттями предмета, формування цілісності знань студентів.

Результати дослідження. Лекційно-семінарська система навчання у вузі має значні педагогічні можливості, які можуть бути реалізовані тільки при системному підході. Кожна система характеризується такими параметрами: система – це цілісний комплекс взаємозв'язаних елементів; система утворює особливу єдність з середовищем; майже кожна система є елементом системи в свою чергу виступають як системи більш нижчого порядку. Лекційно-семінарська система відповідає цим параметрам. Елементами лекційно-семінарської системи, чи підсистеми нижчого рангу є системи лекцій та семінарів. Основними компонентами системи є лекції уведення, конкретизації, інтеграції, які виступають підсистемами нижчого рангу і мають свої структурні елементи. А основними системоутворюючими ознаками – навчально-виховні завдання теми, курсу, предмета і зміст навчального матеріалу, що об'єднують в єдине ціле всі компоненти даної системи.

Модель розробленої системи подана на схемі І.

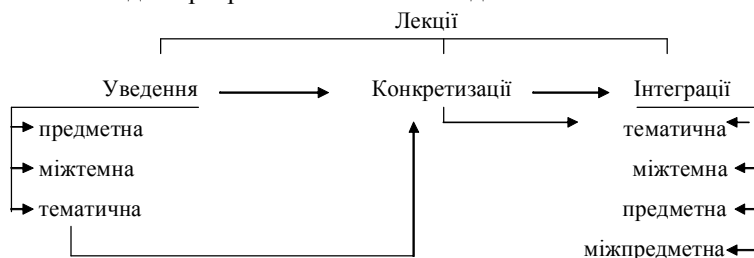

Схема 1. Модель системи лекцій.

Розроблена система лекцій являє собою не набір окремих лекцій, а складне утворення, яке має певну структуру, організацію і якому притаманні нові в порівнянні з окремими лекціями ознаки, такі як цілісність, ієрархічність, гетерогенність, відкритість, неелементарність і неавтономність. Найважливішою ознакою системи лекції є її цілісність. Вона розглядається як інтегральний продукт, результат функціональної взаємодії елементів того з чого утворюється ціле і без чого воно не можливе. Тому цілісність системи лекцій не зводиться до суми окремих частин, а веде до виникнення нових інтегрованих якостей, до досягнення дидактичних цілей, не властивих окремо узятим лекціям, що утворюють систему.

Ієрархічність системи означає, що кожен її компонент у свою чергу може розглядатися як система, якій притаманні свої структурні ознаки. Останні стосовно системи лекцій неподільні, але мають певну складність і можуть бути розділені при аналізі даної системи з точки зору складу її компонентів. Зв'язок між всіма елементами системи виражаються оборотністю між поняттями “система” і “елемент”, або ієрархією підсистеми. Ієрархічність системи характеризується також наявністю субординацій них зв'язків і відношень між елементами, підпорядкованістю елементів, визначеністю особливого місця кожного з них в системі. За лекціями уведення ідуть лекції конкретизації, за ними – лекції інтеграції. Субординацій ний зв'язок, що існує між ними, характеризується внутрішньою залежністю один від одного, при якій один елемент визначає існування іншого елемента.

Гетерогенність системи лекцій впливає з неоднорідності її компонентів: лекції в системі виконують різні функції, посідають різне місце в навчальному процесі, що вимагає різного підходу до відбору навчального матеріалу і способів його викладення.

Відкритість системи лекцій означає можливість введення в систему інших видів лекцій, які забезпечували б функціонування даної системи в цілому. Неелементарність і автономність системи може розглядатися як відносно самостійна система, але яка не може мати властивостей системи в цілому. Це означає, що кожний елемент системи здатний самостійно здійснювати певну функцію, мати відносну сталість, якісну визначеність і в той самий час характеризуватися підпорядкованістю системи, до складу якої входить.

Визначаючи структуру системи лекцій, ми враховували особливості розумової діяльності студентів, виходячи з того, що вона є аналітико-синтетичною, де основною формою аналізу є аналіз через синтез. Запропонована система лекцій передбачає рух пізнання від неподільного

цілого /синтез1/ до його елементів /аналіз/ і далі до якісно нового цілого /синтез2/. Синтез1 здійснюється на лекціях уведення, де навчальний предмет, курс, розділ, тема розглядаються як цілісна система. Тут відбувається презентація навчального матеріалу в цілому, формується в учнів первісне уявлення про навчальний предмет, курс, розділ, тему. Саме лекції уведення визначають подальше ставлення учнів до предмету, їхній інтерес. На лекціях конкретизації здійснюється аналіз, який ми розглядаємо як шлях до глибокого пізнання цілого. Дидактичною метою лекцій конкретизації є поглиблене поелементне вивчення явищ, понять, теорій, тощо. Дальший розвиток набутих студентами знань, їх систематизування узагальнення – синтез2 – здійснюється на лекціях інтеграції, дидактична мета яких – формування в учнів системи знань на основі поступового переходу від окремого до дедалі ширших узагальнень /схема2/.

Нерозривно з структурою системи пов'язані її функції, які виступають як засіб її існування. Зв'язок структури та функції опосередковується елементами системи. Які через функцію і проявляють свою специфічну визначеність. Система лекцій виступає як частина цілісного навчального процесу, тому їй властиві такі самі функції, як процесу навчання – освітня, виховна, розвиваюча.

Освітня функція системи лекцій спрямована на забезпечення засвоєння студентами знань, встановлення між ними існуючих зв'язків та відношень, застосування знань. Виховна функція полягає у формуванні наукового світогляду, інтересу до знань. Розвиваюча функція системи лекцій сприяє розвитку у студентів пам'яті, уваги, логічного та творчого мислення, пізнавальної активності. Освітня функція системи лекцій виступає як головна та визначна. Її складовою є інформаційна, орієнтована, інтегративна, та прогностична функції. Сполучення їх сприяє реалізації освітньої функції системи лекцій, досягнення мети кожної лекції та системи лекцій в цілому. Зміст навчального матеріалу який виноситься на дану лекцію та місце лекції в системі визначає її головну функцію.

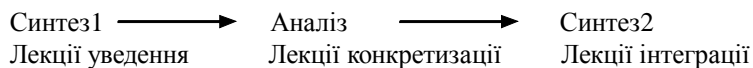

Схема 2. Особливості розумової діяльності студентів в системі лекцій.

Основною функцією лекцій уведення є орієнтована. Вона забезпечує формування орієнтовної основи для наступної пізнавальної

та практичної діяльності. Для реалізації цієї функції у матеріалі кожної лекції виділяються опорні орієнтири, які спочатку виступають для студента лише як елементи нової інформації, але при виникненні проблемної ситуації ці елементи проявляють орієнтовну функцію, дозволяють студенту намічати ефективні шляхи її рішення. Орієнтовна функція забезпечує наступність ланок системи лекцій, їх діалектичний взаємозв'язок. При необхідності студенти виділяють з багатоманітності властивостей та функціональних зв'язків лише ті компоненти, які дозволяють розпізнати та охарактеризувати поняття, яке вивчили.

Інформаційна функція – це функція, яка властива будь-якій лекції. Проте, в залежності від місця лекції у системі знань, дана функція може бути провідною (лекції конкретизації) чи другорядною (лекції уведення, інтеграції). Інтегративна функція є провідною функцією лекцій інтеграції, реалізація якої дозволяє встановлювати між предметні, а також причинно-наслідкові зв'язки між засвоєними поняттями теми, розділу, курсу.

Прогностична функція притаманна лекціям усіх видів. На лекціях уведення прогнозується лише мінімальна частка нових знань. У ході накопичення знань на лекціях конкретизації та особливо на лекціях інтеграції, значення прогностичної функції посилюється. Найбільш ефективно цей процес йде при проблемному викладанні навчального матеріалу на лекціях.

Змістову основу розробленої системи лекцій склали ідеї системного, цілісного підходу до розкриття змісту, творчої діяльності, які обумовили такі особливо ті функціонування системи лекцій як цілісної системи: подача матеріалу укрупненими блоками; інтегративність у викладенні. Реалізація цих особливостей, як показало дослідження, передбачає структурування навчального матеріалу теми, курсу, предмету. Структурування ми розглядаємо, як процедуру, за допомогою якої основні елементи навчального матеріалу (поняття, закони, принципи, засоби їх передачі студентам та відповідні дії учнів по їх засвоєнню) вишиковуються у зумовлених зв'язках та відношеннях.

У розробленій системі лекцій навчальний матеріал подається інформаційними блоками, який являє собою логічно завершений об'єм навчального матеріалу, що дозволяє показати існуючі структурно-функціональні, структурно-генетичні та інші зв'язки між поняттями. Структурування інформаційного блоку передбачає розробку більш раціональної та економної з точки зору засвоєння та збереження у довгочасній пам'яті студента структури навчального матеріалу, яка забезпечує здійснення процесу згортання та розгортання навчального матеріалу. Таким чином студенти звільняються від необхідності тримати

у пам'яті великий обсяг фактичного матеріалу, що особливо актуально для процесу навчання у вузі.

Як показало дослідження, розробка такої структури навчального матеріалу можлива на основі блочно-ієрархічного структурування, при якому елементами виступають не прості, логічно завершені та послідовно взаємозв'язані частини, як це має місце при лінійному структуруванні, наприклад, у навчальних текстах, а концептуальні блоки узагальнених знань, які субординуються системно-утворюючими зв'язками. При такому структуруванні, у кожному інформаційному блоці визначається теоретичне ядро, сфера, периферія. Теоретичне ядро відображає головні ознаки та відношення вивчаємих понять, які є вихідними для розгортання та конкретизації всієї сукупності знань. Сфера характеризує специфічні та видові ознаки та відношення вивчаємих понять. Периферія розкриває індивідуальні ознаки кожного поняття, забезпечує конкретне проявлення загальних та особливих властивостей та відношень на практиці. Так, на лекціях уведення у згорненому виді за допомогою абстракцій розкривається навчальний матеріал, показується взаємозв'язок між теоретичними ядрами інформаційних блоків, чим створює первісне, цілісне уявлення про предмет, розділ, тему.

Розгортання та розкрупнення матеріалу, що вивчається, вивчення "сфери" та "периферії" інформаційних блоків відбувається на лекціях конкретизації, де здійснюється рух від цілого до його складових частин, від абстрактного до більш конкретного. На лекціях інтеграції виявляються системоутворюючі зв'язки між інформаційними блоками, які були вивчені, відокремлюється мінімальне ядро знань, на основі якого здійснюється згортання навчального матеріалу.

В ході дослідження визначені головні дидактичні умови структурування, якими є: відокремлення у інформаційному блоці головного, підпорядкування йому усіх інших елементів; узагальнення змісту головних елементів; відбір необхідних фактів, які підтверджують теоретичні положення; відбір таких методів та прийомів навчання, які оптимально сприяють засвоєнню основних елементів змісту, розкриттю зв'язків між ними.

На основі структурування відокремлюється інваріант інформаційного блоку. Під інваріантом ми розуміємо незмінну частину інформаційного блоку, представлену такою сукупністю понять та їхніх зв'язків, яка зберігається, або узагальнюється при переході від одного блоку до іншого. В процесі такого переходу сама макроструктура навчального матеріалу розвивається та перетворюється.

Усе вищесказане дає змогу зробити такі висновки:

1. Інваріант лекцій дає можливість простежити прості логічні причинно-наслідкові зв'язки, проводити порівняння та протиставлення.

2. За рахунок інваріанта лекції досягається розвантаження теми, розділу, засвоєння навчального матеріалу укрупненими блоками, відкривається шлях до творчості.

3. Впровадження системи лекцій при викладенні предметів у вузі буде забезпечувати формування цілісності знань студентів, піднесення рівня засвоєння та міцності знань, розвантаження пам'яті від механічного заучування фактологічного матеріалу, розвиток умінь творчо застосовувати набуті знання і тим самим досягти єдності теоретичних і фактичних знань.

Подальшого дослідження потребують системи розвитку і удосконалення вивчення загальнопедагогічних дисциплін, педагогічної теорії і практики в антропологічному аспекті.

Література

1. Аносов І.П. Сучасний освітній процес: антропологічний аспект: Монографія. – К.:Твім інтер, 2003.-391с.
2. Болотін Ю.П. Окса М.М. Тенденції та закономірності становлення загальнопедагогічних дисциплін в Україні. - Мелітополь, 1997.-202с.
3. Кочерга Б.Н. Антропология как повод // Пост методика.-2002.-№7-8.-с.60-67.

Надійшла до редакції 15.07.2003р.

СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНИХ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧКІВ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Забора А.В.

Національний університет внутрішніх справ України

Анотація. В роботі наведений аналіз програм з «ТМФВ» та спортивно-педагогічних дисциплін. Вказується на необхідність здійснення внутрішніх і зовнішніх зв'язків між предметами, їх інтеграції.

Ключові слова: Курс «ТМФВ», гімнастика, вчитель фізичної культури.

Аннотация. Забора А.В. Структура профессиональных знаний, умений и навыков студентов факультета физического воспитания. В работе приведенный анализ программ с «ТМФВ» и спортивно-педагогических дисциплин. Указывается на необходимость осуществления внутренних и внешних связей между предметами, их интеграции.

Ключевые слова: Курс «ТМФВ», гимнастика, учитель физической культуры.

Annotation. Zabora A.V. The structure of professional knowledge, skills and skills of the students of faculty of physical education. Analysis of the programs with «TMFV» and sports - pedagogical disciplinesspent was carried out in the job. It is underlined necessity of realization of internal and external communications(connections) between subjects, their integration.

Keywords: A rate of «TMFV», gymnastics, teacher of physical culture.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений дидактичний аналіз навчального матеріалу курсів «ТМФВ», «Гімнастика з методикою викладання» (1963, 1970, 1972, 1975, 1980, 1981, 1983, 1987) з позиції єдності змісту освіти дозволив встановити причину недостатнього рівня, низького коефіцієнта корисної дії спортивно-педагогічних дисциплін, яка криється в тому, що загальнотеоретичні теми, що читаються в курсі «ТМФВ» не мають деталізованого підкріплення на теоретичному, методичному рівні і навчальній практиці в курсах спеціальних дисциплін. Це положення підтверджує результати дослідження Б.М. Шияна (1997), М.Т. Данилко (2000), С.І. Савчук (2000) про те, що традиційна організація, зміст, форми та методи теоретико-методичної підготовки не відповідають вимогам сьогодення і не забезпечують підготовку вчителя як активної особистості.

Дослідження виконано за комплексною програмою НДР Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди з проблеми „Підвищення ефективності навчально-виховного процесу в середніх загальноосвітніх та вищих навчальних закладах (№ РК1-200199004104).

Мета дослідження — оптимізувати проходження навчального матеріалу з «ТМФВ» і «Гімнастики» на основі структурного аналізу професійних знань, умінь і навиків студентів факультету фізичного виховання. Для оптимізації проходження навчального матеріалу з «ТМФВ» і «Гімнастики» вивчення теми «Техніка гімнастичних вправ» планувалося після засвоєння теми «Техніка фізичних вправ» в курсі ТМФВ, а вивчення теми «Особливості розвитку рухових здібностей в гімнастиці» — після оволодіння матеріалом теми «Засоби і методи фізичного виховання».

Методи дослідження. В процесі дослідження реєструвалися: оцінка за знання тем, оцінка за уміння проводити комплекси загальнорозвиваючих вправ в русі, для м'язів ніг, з гімнастичною палицею; оцінка за знання методики навчання стійці на голові, перевороту боком, стрибку ноги нарізно через коня, підйому махом вперед на брусах; оцінка за знання методики розвитку сили, оцінка за написання конспекту для розвитку сили.

Зареєстровані показники були піддані факторному аналізу (табл.). Дослідження проводилися на факультеті фізичної культури Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. В дослідженні брали участь студенти II курсу (44 чол.).

Результати дослідження. У студентів II курсу при аналізі виділилося три чинники, які визначають 79,77 % загальної варіації

параметрів.

Перший чинник визначає 38,25% загальної варіації параметрів. З ним мають найбільшу кореляцію оцінка за виконання і проведення загальноорозвиваючих вправ (0,929; 0,829); оцінка за знання і практичне застосування методики навчання гімнастичних вправ (0,824; 0,830). Чинник отримав назву «Загальнопрофесійна підготовка».

Таблиця

		<i>Результати факторного аналізу</i>			
	Зміст	1	2	3	h^2
1.	Засоби і методи фізичного виховання		0,353	-0,818	0,876
2.	Техніка фізичних вправ			-0,941	0,894
3.	Теорія і методика розвитку рухових здібностей		0,597	-0,590	0,705
4.	Теорія навчання		0,741		0,640
5.	ЗРВ в русі	0,929			0,944
6.	ЗРВ для м'язів ніг	0,829	0,475		0,938
7.	ЗРВ з гімнастичною палицею	0,806			0,723
8.	Методика навчання стійці на голові	0,824			0,734
9.	Методика навчання перевороту боком	0,654	0,322	-0,326	0,637
10.	Методика навчання стрибку ноги нарізно через коня	0,830			0,754
11.	Методика навчання підйому переверотом		0,899		0,830
12.	Методика навчання підйому махом уперед	0,323	0,684	0,447	0,773
13.	Методика розвитку сили		0,863	-0,306	0,850
14.	Конспект для розвитку сили		0,842	-0,352	0,868
		4,272	4,195	2,700	11,167
	Вклад факторів в загальну дисперсію, %	38,257	37,565	24,178	100,000

Другий чинник визначає 37,56% загальної варіації параметрів. З ним має позитивний зв'язок оцінка за знання і практичне застосування методики навчання (0,899; 0,863); оцінка за знання тем курсу ТМФВ («Теорія навчання» — 0,741; «Теорія і методика розвитку рухових

здібностей» — 0,597).

Це свідчить про позитивний зв'язок між теоретичним засвоєнням матеріалу і можливістю реалізації його на практиці. Чинник отримав назву «Міжпредметні зв'язки ТМФВ з спортивно-педагогічними дисциплінами».

Третій чинник визначає 24,17 % загальної варіації параметрів. З чинником найбільшу кореляцію мають показники, які характеризують проходження курсу «ТМФВ». Чинник отримав назву «Професійно-теоретична підготовка».

Таким чином, структуризація дисциплін спортивно-педагогічного циклу відповідно до курсу «ТМФВ» позитивно впливає на знання і практичне застосування методики навчання і розвитку рухових здібностей.

Вищенаведений матеріал розширює уявлення про теоретичні основи дидактичної інтеграції викладені в роботах О. Ніфіка (2001, 2002), В.Р. Ільченко (1993). Такий підхід дає можливість ліквідувати ізольованість у вивченні окремих предметів і на основі взаємодоповнення уникнути відміни предметного навчання.

Висновки

1. Аналіз програм з «ТМФВ» та спортивно-педагогічних дисциплін (1970, 1975, 1980, 1981, 1987) показує, що загальнотеоретичні теми, які читаються в курсі «ТМФВ» не мають деталізованого підкріплення на теоретичному, методичному рівні і навчальній практиці в курсах спеціальних дисциплін. Так, лекції які розкривають основи розвитку рухових здібностей і закономірності навчання з «ТМФВ» читаються на другому курсі, а в курсах «Гімнастика», «Легка атлетика» — на третьому. Як в ТМФВ, так і в практичних дисциплінах ці теми викладаються в лекційному курсі і деталізуються в семінарських заняттях. Програмою не передбачено демонстраційних занять, навчальної практики за даними темами, це порушує вимоги структурної єдності змісту освіти. Звідси випливає необхідність здійснення внутрішніх і зовнішніх зв'язків між предметами, їх інтеграції.

2. Структуризація дисциплін спортивно-педагогічного циклу відповідно до курсу «ТМФВ» позитивно впливає на знання і практичне застосування методики навчання і розвитку рухових здібностей студентами II курсу.

Подальші дослідження передбачається провести у таких напрямках:

- розробка планів семінарських занять;
- розробка технологічної карти проходження навчального матеріалу по кафедрі ТМФВ;

- розробка завдань для самостійної роботи студентів;
- оптимізація аудиторної індивідуальної і самостійної роботи студентів.

Література

1. Данилко М.Т. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури: Автореферат канд. Дис. - Луцьк, 2000.
2. Данилко М.Т. Зміст і структура основних видів діяльності вчителя фізичного виховання // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. - 2001. - № 28. - С. 24-32.
3. Данилко М.Т., Данилко В.М. Психолого-педагогічна характеристика професійної готовності вчителя фізичного виховання // IV Міжнародна науково-практична конференція "Фізична культура, спорт та здоров'я нації". Зб. наукових праць. Київ-Вінниця, 1998.
4. Ніфака Я.М. Підготовка студентів факультету фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи (на прикладі плавання): Автореферат канд. дис. - Луцьк, 2000.
5. Ніфака О. Методика контролю знань з курсу «спортивні ігри» при інтегрованому підході // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. - 2001. - № 14. - С. 43-46.
6. Ніфака О. Теоретичні основи дидактичної інтеграції на прикладі спортивних ігор / Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. - 2002. - № 15. - С. 7-12.
7. Программы педагогических институтов. Гимнастика с методикой преподавания. - М., 1963. - 39 с.
8. Програми педагогічних інститутів. Теорія і методика фізичного виховання. - Київ: Вища школа, 1970.
9. Программы педагогических институтов. Теория и методика физического воспитания. - М.: Просвещение, 1972.
10. Программы педагогических институтов. Теория и методика физического воспитания. - М.: Просвещение, 1975.
11. Программы педагогических институтов. Теория и методика физического воспитания. - М.: Просвещение, 1980. - Сб. № 24.
12. Программы педагогических институтов. - М.: Просвещение, 1981. - Сб. 18.
13. Программы педагогических институтов. - М.: Просвещение, 1983. - Сб. 15.
14. Программы педагогических институтов. - М.: Просвещение, 1987. - Сб. 11.
15. Программы педагогических институтов. - М.: Просвещение, 1987. - Сб. 10.
16. Савчук С.І. Підготовка вчителя фізичної культури у процесі вивчення курсу "легка атлетика": Автореферат канд.дис. - Луцьк, 2000.
17. Шیان Б.М. Теоретико-методичні основи підготовки вчителів фізичного виховання в педагогічних навчальних закладах: Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня д.п.н. - Київ, 1997. - 50 с.

Надійшла до редакції 10.06.2003г.

ОСОБЕННОСТИ ЗРИТЕЛЬНЫХ СЕНСОМОТОРНЫХ РЕАКЦИЙ ГАНДБОЛИСТОВ 15-18 ЛЕТ

Кропивницкая Т.А.

Национальный университет физического воспитания и спорта Украины

Аннотация. В статье рассматриваются возрастные особенности зрительных сенсомоторных реакций юных гандболистов. Определено значение различных видов реакций для эффективности бросков мяча по воротам. Полученные данные сенсомоторного тестирования могут быть использованы для промежуточного отбора гандболистов.

Ключевые слова: юные гандболисты, зрительно-моторные реакции, баланс нервных процессов, возбуждение, торможение, динамика сенсомоторных показателей, эффективность бросков.

Анотація. Кропивницька Т.А. Особливості зорових сенсомоторних реакцій гандболістів 15-18 років. У статті розглядаються вікові особливості зорових сенсомоторних реакцій юних гандболістів. Визначено значення різних видів реакцій для ефективності кидків м'яча по воротам. Отримані дані сенсомоторного тестування можуть бути використані для проміжного відбору гандболістів.

Ключові слова: юні гандболісти, зорово-моторні реакції, баланс нервових процесів, збудження, гальмування, динаміка сенсомоторних показників, ефективність кидків.

Annotation. Kropivnitskay T.A. Features of visual sensomotor reactions handball-player 15-18 years. The article deals with considered of age features of visual sensomotorical reactions of young handbolists. The importance of various kinds of reactions for efficiency of throws of a ball on a gate was determined. Received resulta of sensomotorical testing can be used for intermediate selection of handbolists.

Keywords: young handbolists, sensomotorical reactions, balance of nervous processes, braking, dynamics of sensomotorical parameters, efficiency of throws.

Постановка проблемы. Исследование сенсомоторики юных спортсменов в игровых видах спорта имеет теоретическое и прикладное значение, так как по мнению многих авторов [1, 5, 6, 8], от скорости сенсомоторных реакций зависит успешность ведения соревновательной борьбы. Однако практическая реализация результатов подобных исследований недостаточно представлена в изученной нами литературе.

Работа выполнена согласно плана НИР Национального университета физического воспитания и спорта Украины.

Анализ последних исследований и публикаций. Уровень сенсомоторных реакций зависит от уровня спортивного мастерства [2, 5, 6]. С повышением квалификации гандболистов повышается функциональная подвижность нервных процессов, уменьшается латентный период простых и сложных зрительно-моторных реакций, время на обработку воспринимаемой информации, улучшается точность

реакций на движущийся объект [2].

Скорость и точность этих сенсомоторных реакций во многом определяются свойством подвижности нервных процессов, которое имеет особое значение в гандболе, так как быстрая перестройка структуры действий при изменении игровой ситуации наиболее важна [1, 2, 8].

Таким образом, определению возрастных изменений свойств сенсомоторики, а также выявлению значимости сенсомоторных реакций в повышении эффективности соревновательной деятельности в спортивных играх посвящено немало работ. Для практической реализации результатов подобных исследований необходимо разрабатывать оценочные нормативы, которые дадут возможность тренеру с большей эффективностью проводить отбор спортсменов и осуществлять контроль за их функциональной подготовленностью.

Задачи исследований:

1. Определить уровень развития сенсомоторных реакций гандболистов 15-18 лет.
2. Проследить динамику изменений скорости зрительных сенсомоторных реакций юных спортсменов-гандболистов в ходе тестирования.
3. Определить вклад зрительных сенсомоторных реакций в эффективность бросков мяча по воротам.
4. Разработать оценочные интервалы показателей зрительной сенсомоторики для возможности использования их на этапе промежуточного отбора.

Методы и организация исследований.

Применялись такие методы исследований как анализ и обобщение специальной литературы, рефлексометрия, экспертная оценка эффективности бросков в игре (интегральный показатель), методы математической статистики.

Исследования проводились на компьютере с использованием программы «Психофизиологическое тестирование», физиологически обоснованной Макаренко Н.В., модифицирована Дудиным Н.П. [4].

При измерении простой реакции (ЛВПР) испытуемый на появление белой точки на мониторе компьютера реагировал нажатием клавиши. Испытуемому предъявляли последовательно 50 раздражителей. Фиксировалась текущая экспозиция раздражителей с точностью до 0,01с, затем подсчитывалось среднее значение экспозиций (мс), достигнутое испытуемым за все время работы, и среднее время реакции на каждые 10 сигналов (ЛВПР₁₋₅ соответственно).

При исследовании сложной реакции (ЛВСП) спортсмену давали

следующую инструкцию: при появлении на мониторе треугольника следует нажимать левой рукой клавишу „Q”, при появлении квадрата – правой рукой клавишу „P”, при появлении круга – ни одну из клавиш не нажимать. Предлагалась одна серия раздражителей, т.е. 40 фигур в случайной последовательности. Продолжительность предъявления раздражителя в начале исследования составляла 1 с, а затем автоматически изменялась в зависимости от правильности работы испытуемого: после правильной двигательной реакции экспозиция следующего сигнала укорачивалась на 0,02с, а после неправильной – удлинялась на такую же величину. Время сложной реакции рассчитывалось по последним 10-ти сигналам.

При измерении реакции на движущийся объект (РДО) испытуемому давалось следующее задание: остановить бегущий по прямой горизонтальной линии курсор в момент достижения им метки на линии. Причем расположение метки постоянно менялось, а скорость движения курсора увеличивалась.

Анализировались следующие показатели: время РДО, время упреждения, время запаздывания и отношение времени упреждения ко времени запаздывания. Кроме того, эти характеристики анализировались по 10-сигнальным микросериям (табл. 2).

При исследовании остроты и быстроты зрительных восприятий (ОБЗВ) испытуемому давалось следующее задание: на появление на мониторе кольца Ландольта необходимо нажать клавишу, указывающую направление разрыва кольца, причем с каждой экспозицией размеры кольца уменьшались. Тест состоял из 60 сигналов. Регистрировалось среднее время реакции на сигнал (ОБЗВ среднее), среднее время реакции на каждые 10 сигналов и количество ошибок [3, 4].

Было обследовано 45 спортсменов-гандболистов 15-18 лет, занимающихся в Броварском высшем училище физической культуры. Все испытуемые по возрасту были распределены на три группы (15, 16 17-18 лет) по 15 человек в каждой группе.

Результаты исследований и их обсуждение. Наименьшее время простой и сложной реакции отмечено у спортсменов группы 17-18 лет (табл. 1). Достоверно эти показатели отличаются от показателей гандболистов 15 лет, у которых оно самое большое. По данным М.С. Бриля [1] разница по показателям простой и сложной сенсомоторной реакции, реакции на движущийся объект преимущественно наблюдается в более младшем возрасте (10-13 лет), на других возрастных этапах часто эти показатели отличаются стабильностью и практически не меняются.

Наряду с тем, что наибольшее ЛВПР выявлено у 15-летних

спортсменов, в этой же группе наблюдалось более выраженное ухудшение реакции в последней серии сигналов, в сравнении с другими группами спортсменов.

Показатели ЛВПР всех групп спортсменов существенно отличаются от показателей ЛВСПР. Эта особенность отмечается практически всегда в подобных исследованиях. Во-первых, в обеспечении ЛВПР участвует пирамидный уровень, а в проявлении ЛВСПР – темнано-премоторный. Во-вторых, простая реакция на сигнал, в отличие от сложной, представляет собой автоматизированный ответ, реализация которого осуществляется по относительно короткому пути прохождения возбуждения (участие афферентных путей, задней прецентральной извилины, передней прецентральной извилины, прямого пирамидного тракта, мотонейронов спинного мозга) [7].

Таблица 1.

Показатели времени простой и сложной реакций гандболистов 15-18 лет ($X \pm t$ мс)

ПОКАЗАТЕЛИ	ВОЗРАСТНЫЕ ГРУППЫ		
	15 лет	16 лет	17-18 лет
ЛВПР (среднее)	200±6,3:	178±8,42	161±8,1:
ЛВПР ₁	206,5±8,7	205,3±12,4	204,5±18,5
ЛВПР ₂	205±9,3:	194,3±10,4	178,9±7,4:
ЛВПР ₃	201,1±7,7	197,4±11,4	185,7±7,4
ЛВПР ₄	198,3±4,4	207,9±11,3	182±9,7
ЛВПР ₅	211,7±13,6:	210,6±9,3	180,7±8,6:
Время сложной реакции (среднее)	462±22,9:	429±12,7	400±13,6:

Достоверность разности результатов ($p < 0,05$): % - между спортсменами 15 и 16 лет; : - между спортсменами 15 и 17-18 лет, - - между спортсменами 16 и 17-18 лет.

Достоверные отличия по среднему показателю РДО выявлены между спортсменами 17-18 лет, с одной стороны, и спортсменами 15 и 16 лет, с другой ($p < 0,01$) (табл. 2). Спортсмены 17-18 лет имели наименьший показатель РДО ср. (34,76±1,5), гандболисты 15 и 16 лет проявили практически одинаковую РДО (55±5,1 и 62,66±9,28 соответственно).

Анализ динамики изменения РДО в ходе выполнения теста показывает, что в начале теста существенной разницы между группами спортсменов не наблюдалось. У спортсменов 16 лет величины РДО в начале выполнения теста соответствовали таковым 17-18 – летних, а затем в следующих сериях ухудшались.

У гандболистов 17-18 лет проявилась способность к поддержанию практически одинаковых показателей РДО на протяжении выполнения теста. У гандболистов 15 лет происходило ухудшение реакции в конце теста ($p < 0,01$).

Важным показателем для занятий спортивными играми является уравновешенность процессов возбуждения и торможения. Значительное преобладание процессов торможения отрицательно сказывается на скорости сенсомоторных реакций, времени переработки информации, возбудимости и лабильности нервно-мышечного аппарата и др. Преобладание процессов возбуждения может снизить эффективность точностных движений, увеличить процент технических и тактических ошибок.

Таблица 2.

Показатели теста РДО гандболистов 15-18 лет ($X \pm m$)

ПОКАЗАТЕЛИ	ВОЗРАСТНЫЕ ГРУППЫ		
	15 лет	16 лет	17-18 лет
РДО (среднее), мс	55±5,1:	62,66±9,28•	34,76±1,5: •
РДО ₁ , мс	44,5±6,9	36,2±4,36	36,1±2,9
РДО ₂ , мс	45,8±2,6% :	70,8±11,7% •	32,5±1,9: •
РДО ₃ , мс	44,1±3,1%	95,1±15,4% •	38±4,9•
РДО ₄ , мс	85,8±10,8:	96,5±10,1•	34,7±5: •
Среднее время упреждения, мс	104±13,3:	108±15,1•	71±2,23: •
Среднее время запаздывания, мс	62,5±1,88	63,6±1,97	60,8±1,99
Отношение времени упреждения ко времени запаздывания (среднее), у. е.	1,7±0,23:	1,72±0,24•	1,18±0,04: •
Время упреждения ₁ , мс	85,17±9,4	78,97±7,8	67,22±4,9
Время упреждения ₂ , мс	70,15±3,78%	152,8±36% •	70,87±5,2•
Время упреждения ₃ , мс	79,82±4%	155,3±40% •	67,84±5,4•
Время упреждения ₄ , мс	157,45±28,5:	165,52±35•	69,33±4,5: •
Время запаздывания ₁ , мс	61,34±3,8	55,5±2	58,15±2,6
Время запаздывания ₂ , мс	63,23±2,5:	59,27±2,1	52,42±0,8:
Время запаздывания ₃ , мс	57,18±1,7	62±2,7	57,82±1,6
Время запаздывания ₄ , мс	65,84±4,3	75,14±6,2	65,9±4,8
Отношение времени упреждения ко времени запаздывания ₁ , у. е.	1,49±0,21	1,46±0,15	1,2±0,12
Отношение времени упреждения ко времени запаздывания ₂ , у. е.	1,13±0,07%	2,64±0,66% •	1,36±0,12•
Отношение времени упреждения ко времени запаздывания ₃ , у. е.	1,42±0,10%	2,5±0,45% •	1,2±0,11•
Отношение времени упреждения ко времени запаздывания ₄ , у. е.	2,62±0,23:	1,99±0,49•	1,1±0,09: •

Условные обозначения: 1, 2, 3, 4 – 10-сигнальные микросерии

Достоверность разности результатов ($p < 0,05$): % - между спортсменами 15 и 16 лет; : - между спортсменами 15 и 17-18 лет, • - между спортсменами 16 и 17-18 лет.

Наиболее сбалансированное соотношение времени упреждения и запаздывания в тесте РДО отмечалось у гандболистов 17-18 лет. Это связано с более низким уровнем возбуждения центральной нервной системы. По среднему времени запаздывания (отражает процессы торможения) существенных отличий между обследованными группами спортсменами не наблюдалось, достоверные отличия выявлены по среднему времени упреждения в тесте РДО (отражает процессы возбуждения) между спортсменами 17-18 лет, с одной стороны, и спортсменами 15 и 16 лет, с другой ($p < 0,05$). Наши данные подтверждают работы многих авторов [2 и др.], в которых показано, что с наступлением юношеского периода устанавливается баланс между нервными процессами.

У гандболистов 15 лет средние показатели времени упреждения, запаздывания и их отношения в тесте РДО практически не отличались от показателей спортсменов 16 лет. Однако, оценив динамику этих показателей, оказалось, что большая степень схожести наблюдается с динамикой показателей спортсменов 17-18 лет и только в конце выполнения теста (последние 10 раздражителей) резко возросло время упреждения вследствие изменения баланса процессов возбуждения и торможения в сторону увеличения процессов возбуждения.

Исследование остроты и быстроты зрительных восприятий показало, что существенных различий между средними величинами по группам испытуемых почти нет, однако достоверные различия выявлены при анализе этого показателя по сериям выполнения теста (табл. 3). Так, в серии 1 (соответствует первым 10-ти сигналам) достоверных отличий не наблюдалось, то есть все три группы гандболистов имели приблизительно одинаковую ОБЗВ.

В серии 2 (соответствует 11-20 сигналам) у спортсменов 15 лет ОБЗВ была самой большой и достоверно отличалась от спортсменов 16 ($p < 0,05$) и 17-18 ($p < 0,05$) лет. В серии 4 (31-40 сигналы) ОБЗВ спортсменов 15 лет была достоверно больше этого показателя спортсменов 16 лет ($p < 0,05$).

Во всех трех группах отмечена тенденция ухудшения ОБЗВ в последней серии относительно первой ($p < 0,05$). Это объясняется тем, что кольца Ландольда на мониторе значительно уменьшились, и тратилось

больше времени на их распознавание.

Таким образом, возрастные изменения показателей реакции свидетельствует о процессах созревания ЦНС у юных спортсменов, что, прежде всего, проявляется в сбалансированности процессов возбуждения и торможения.

Таблица 3.

Динамика показателя ОБЗВ по сериям предъявляемых тест-объектов у гандболистов 15-18 лет ($X \pm m$ мс)

Показатели	1	2	3
ОБЗВ среднее	741,5±36,7	661±36,1	673,9±35
ОБЗВ (серия 1)	695,3±56,7	631,1±46,8	607,6±21,4
ОБЗВ (серия 2)	765±36,3: %	670,4±41,5%	654,4±34:
ОБЗВ (серия 3)	702,63±34,6	633±32,9	650,1±28,4
ОБЗВ (серия 4)	747±40,1%	637,6±44,6%	656,5±46,5
ОБЗВ (серия 5)	737,1±46,6	658±29,96	717,1±45,9
ОБЗВ (серия 6)	801,9±55,7	738,7±37,37	757,5±30,97
Кол-во ошибок	3,4±0,5	3,6±0,97	3,3±0,65

Достоверность разности результатов ($p < 0,05$): % - между спортсменами 15 и 16 лет; : - между спортсменами 15 и 17-18 лет, • - между спортсменами 16 и 17-18 лет.

В различные возрастные периоды вклад сенсомоторных реакций в эффективность выполнения бросков может существенно изменяться (табл. 2.). Процент вклада рассчитывался по формуле:

$$\% \text{ вклада} = r^2 * 100\%,$$

где r – коэффициент корреляции между сенсомоторными характеристиками и интегральным показателем.

В качестве интегрального показателя использовалась экспертная оценка эффективности бросков гандболистов в игре.

Как видно из таблицы 4, преимущественное значение у гандболистов 15 лет имеют такие сенсомоторные показатели как ОБЗВ, время упреждения в тесте РДО и отношение времени упреждения ко времени запаздывания; у спортсменов 16 лет – ЛВПР, время запаздывания в тесте РДО и ОБЗВ. У 17-18-летних гандболистов высокие степени взаимосвязи с интегральным показателем имели ОБЗВ, время запаздывания в тесте РДО, отношение времени упреждения ко времени запаздывания в тесте РДО и ЛВСР.

Таким образом, полученные данные свидетельствуют о том, что наибольший вклад в эффективность броска мяча по воротам в гандболе имеют сложные виды реакций. Это связано с высокой динамичностью и

вариативностью игры. Спортсмену в условиях постоянной смены ситуации и дефицита времени приходится правильно оценивать обстановку на площадке и быстро принимать решение. С увеличением возраста и квалификации спортсменов улучшается скорость сенсомоторных реакций, следовательно, уменьшается время на обработку воспринимаемой информации.

Таблица 4.

Процентный вклад зрительных сенсомоторных реакций в интегральный показатель гандболистов 15-18 лет (%)

Показатели	15 лет	16 лет	17-18 лет
ЛВПР	0,5	24	2
ЛВСП	5	4	12
РДО	2	2,9	9,6
Время запаздывания в тесте РДО	4	15	14
Время упреждения в тесте РДО	14	1,2	0,6
Отношение времени упреждения ко времени запаздывания в тесте РДО	16	4	14,4
ОБЗВ	18	15	15,2

Таблица 5.

Рекомендуемые нормативные величины сенсомоторных реакций для гандболистов 15-18 лет

Показатели	Количество баллов				
	1	2	3	4	5
	15 лет				
ЛВПР	162	181	200	219	238
ЛВСП	346	404	462	520	578
РДО	43	49	55	61	67
ОБЗВ	547	644	742	839	936
	16 лет				
ЛВПР	127	153	178	203	229
ЛВСП	353	391	429	467	505
РДО	42	52	62	72	82
ОБЗВ	445	553	662	770	878
	17-18 лет				
ЛВПР	113	137	161	185	209
ЛВСП	318	359	400	441	482
РДО	26	30	35	39	44
ОБЗВ	462	568	674	780	886

На основе полученных результатов сенсомоторных исследований были рассчитаны оценочные интервалы различных видов реакций, которые можно использовать на этапе промежуточного отбора гандболистов 15-18 лет (табл. 5). Для определения нормативных величин использовались две характеристики вариационного ряда: среднее арифметическое (X) и среднее квадратическое отклонение (σ). Уровень сенсомоторных реакций выражался в баллах (от 1 до 5) и определялся следующим образом: 1 балл - ($X - 2\sigma$); 2 балла - ($X - 1\sigma$); 3 балла - X ; 4 балла - ($X + 1\sigma$); 5 баллов - ($X + 2\sigma$).

Выводы.

1. Юноши 17-18 лет отличаются высокой скоростью реагирования на зрительные сигналы и удержанием ее на протяжении тестирования практически на одном уровне, что говорит о способности длительно поддерживать высокую концентрацию внимания, а также об оптимальном уровне возбудимости ЦНС.
2. Подростки 15-16 лет отличаются достаточно высокой быстротой реакции в начале теста, однако быстро развивающееся утомление в нервных центрах не способствует удержанию высокой сенсомоторной реакции, и ее скорость либо уменьшается постепенно, либо после периода удержания снижается в конце тестирования.
3. Существенный вклад в результативность бросков мяча по воротам имеют преимущественно сложные виды реакций, что обусловлено ситуационным характером игровой деятельности.
4. Для наиболее полного анализа информативных показателей сенсомоторного тестирования необходимо обращать внимание не только на средние показатели, но и наблюдать динамику показателей в ходе выполнения теста. Такой анализ позволяет выявить способность к поддержанию высокой концентрации внимания на протяжении всей процедуры тестирования, либо зафиксировать момент, когда начинает развиваться утомление.
5. Для отбора юных гандболистов и контроля за их функциональной подготовленностью на этапе предварительной и специализированной базовой подготовки рекомендуются к использованию представленные в статье нормативные величины сенсомоторных реакций.
6. Перспективой для дальнейших исследований является разработка оценочных интервалов показателей сенсомоторики в

зависимости от игрового амплуа спортсменов-гандболистов.

Литература:

1. Бриль М.С. Отбор в спортивных играх.– М.: Физкультура и спорт,1980. – 127с.
2. Волосович Г. Рівень прояву психофізіологічних показників як критерій підготовленості гандболістів олімпійського резерву // Матеріали першої сесії Олімпійської академії України для молодих учасників, присвяченої 100-річчю сучасного олімпійського руху, 5-10 вересня 1994р.,м.Харків.– Харків,1994.– С. 247-249.
3. Дудин Н.П. Соотношение остроты зрения и быстроты зрительных восприятий у спортсменов разного возраста // Наука в олимпийском спорте. – 2000. - №2. – С.60-63.
4. Дудин Н.П. Устройство для билатерального исследования быстроты и точности зрительно-волевого реагирования (SU 160083A).
5. Дудин Н.П. и др. Морфофункциональный и психофизиологический контроль как критерии отбора юных спортсменов, занимающихся игровыми видами спорта (на примере игры в хоккей с шайбой) / Методические рекомендации для тренеров и преподавателей. – К., 2001. – 24с.
6. Запорожанова Л.П. Анализ показателей времени двигательной реакции в связи с возрастом и квалификацией гандболистов // Вопросы теории спортивной тренировки. – Волгоград, 1975. – С. 186-195.
7. Лизогуб В.С., Черненко Н.П., Бібік Т.А. Сенсомоторна реактивність на зорові подразники різного виду та складності // Вісник черкаського університету. – Черкаси, 2002. - Вип. 39. – С.88 – 97.
8. Макаренко М.В. та ін. Сила нервових процесів та її зв'язок з характером спортивної діяльності // Концепція розвитку галузі виховання і спорту в Україні: Зб. наукових праць. – Рівне, 1999. – С.211-216.

Поступила в редакцію 19.07.2003г.

ПРЕИМУЩЕННОСТЬ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ИНДИВИДА КАК ЕДИНСТВО БЕСКОНЕЧНОГО И КОНЕЧНОГО

Вовк В.М.

Восточнoукраинский национальный
университет имени Владимира Даля

Аннотация. В данной статье рассмотрены теоретические вопросы преимущественности физического воспитания индивида в воспитательной системе учебно-воспитательных организаций.

Ключевые слова: преимущественность, воспитательная система (ВС), учебно-воспитательные организации (УВО), система физического воспитания, учащаяся и студенческая молодежь, воспитательное пространство, пространство возможностей.

Анотация. Вовк В.М. Спадкоємність фізичного виховання індивіда як єдність безкінцевого і кінцевого. У даній статті розглянуті теоретичні питання спадкоємності фізичного виховання індивіда у виховній системі учбово-виховних організацій.

Ключові слова. спадкоємність, виховна система (ВС), учбово-виховні організації

(УВО), система фізичного виховання, учнівська та студентська молодь, виховне поле, поле можливостей.

Annotation. Wowk V.M. Continuity of physical education of the individual as unity infinite and final. In given clause the theoretical questions of continuity of physical education of the individual in educational system of educational organizations are considered.

Keywords: continuity, educational system, educational organization, system of physical education, becoming frequent youth, educational space, space of opportunities.

Постановка проблеми. Синергетика, родившись в сфері естественонаучного знання, в настоящее время проникла в историю, экономику, медицину, искусство, экологию, образование. Синергетические идеи помогли ученым лучше осмыслить объекты своих исследований, процессы, происходящие в той или иной области реальной действительности, закономерности их развития. В последние годы синергетические идеи начали проникать и в педагогику, в сферу воспитания, в том числе, сферу физического воспитания.

Робота виконана в согласно плану НІР Восточноукраинского национального университета имени Владимира Даля.

Анализ последних исследований и публикаций. В учебнике «Теория и методика физического воспитания» понятие «физическое воспитание» определено как вид воспитания, специфика которого заключается в обучении движениям (двигательным действиям) и воспитании (управлении развитием) физических качеств человека [8, с. 7]. Педагогика до последнего времени развивалась под влиянием классической науки. Коменский Я.А. [5], сравнивал проводимое обучение с часовым механизмом, работающим четко и правильно (т.е. технологично, а потому однообразно). Очевидно, здесь может идти речь только о передаче конечных знаний. Определение педагогической системы, введенное Н.В. Кузьминой: педагогическая система – это множество взаимосвязанных структур и функциональных компонентов, которые подчинены цели воспитания, образования и обучения [6]. Функционирование и развитие педагогической системы, связи и взаимодействия между ее слагаемыми, их модельное изображение можно описать с помощью понятий «недизъюнктивность», «дизъюнктивность», «разнообразии» пространство возможностей [4]. Развитие теории воспитательных систем как направление исследовательского поиска в педагогике ведется с 1991 г. За это время ученые, изучающие эту проблему, [7] вычленили и охарактеризовали само понятие «воспитательная система» (ВС), ввели его в научный обиход педагогики, соотнесли с существующей ныне и существовавшей ранее практикой

системообразования, рассмотрели через его призму опыт системообразования в сфере воспитания в рамках учебно-воспитательных организаций (УВО) разных типов.

В педагогике давно сложилось убеждение, что два коренных понятия – обучение и воспитание – взаимосвязаны, что существует единый воспитательный процесс. В связи с этим возникает вопрос, так ли это? Ответ и да и нет. Нельзя не согласиться с тем, что и обучение воспитывает, а в процессе воспитания происходит обучение. Однако дифференциация этих понятий осуществляется недостаточно четко, что мешает раскрытию разных сторон педагогической деятельности, снижает эффективность последней.

Формулирование целей работы. Для исследования какого-либо объекта необходимо использовать такой признак, которому либо удовлетворяют, либо не удовлетворяют части этого объекта. В качестве такого признака, чтобы прояснить многие современные педагогические проблемы, необходимо признать понятие потенциальной **бесконечности личности**.

Существует множество суждений, оправдывающих разумность допущения бесконечности личности. Если бы такое допущение было неверным, существовала бы принципиальная возможность создания искусственного человека-робота. И хотя наши современники пытаются сделать это, не решен не только такой принципиальный вопрос, как, например, проблема воли, но и такая «техническая» проблема как узнавание.

Существование в сфере социального познания множества определений личности также говорит о бесконечной емкости этого понятия. Конечно приведенные расхождения лишь доводы, а не доказательства (которых и не может быть) в пользу **бесконечности личности**.

Заметим, что бесконечность является лишь самым общим признаком личности. Из всякого бесконечного множества можно выделить бесконечные подмножества. Бесконечны и добро и зло. Но нельзя считать личностью человека, открытого только злу. С одной стороны общество запрещает зло, а с другой – существует нравственный императив, побуждающий человека к выбору добра. Противостоять ему может только другая бесконечность – сама личность.

Результаты исследования. Как известно, приблизительно с середины XVII века внимание человечества было сосредоточено на науках, которые можно назвать логическими, или детерминистскими. Основной их признак – строгая выводимость одних положений из других

(принцип достаточного основания). У многих ученых возникли иллюзии, что таким способом можно описать любые явления человеческой жизни. Такого рода знания выводятся из конечного числа конечных понятий при помощи конечного числа правил, поэтому мы будем называть их конечными. Кроме того, существуют знания, которые вообще не охватываются подобной структурой.

Педагогика также до последнего времени развивалась под влиянием классической науки. Коменский Я.А. [5], сравнивал проводимое обучение с часовым механизмом, работающим четко и правильно (т.е. технологично, а потому однообразно). Очевидно, здесь может идти речь только о передаче конечных знаний.

Итак, человеческий опыт состоит из двух принципиально различных частей: **конечных и бесконечных знаний**. В соответствии с этим и с установившимися традициями будем считать **обучение движениям** – процессом, связанным с передачей **конечного опыта**, а **воспитание** (управление развитием) физических качеств человека – с передачей **бесконечного опыта**. Адекватно описывать и передавать бесконечные знания можно только через бесконечность. Поэтому физическое воспитание является обучением через взаимодействие бесконечностей. Здесь следует заметить, что конечное – часть бесконечного, поэтому и процесс обучения также воспитывает и физически развивает личность.

Рассмотрим действие предложенной дифференциации в реально существующей педагогической системе.

Определение педагогической системы, введенное Н.В. Кузьминой: педагогическая система – это множество взаимосвязанных структур и функциональных компонентов, которые подчинены цели воспитания, образования и обучения [6].

Функционирование и развитие педагогической системы, связи и взаимодействия между ее слагаемыми, их модельное изображение можно описать с помощью понятий «недизъюнктивность», «дизъюнктивность», «разнообразие» пространство возможностей [4]. Современный школьный класс, академическая группа (имеется ввиду класс и группа не как коллектив школьников и студентов, а класс и группа, как составные части системы образования) принципиально не годятся для открытия бесконечности в личности, поскольку сам конечен, замкнут. То, что есть в нем бесконечного – личность педагога-специалиста по физической культуре и спорту, формирующиеся личности школьников, студентов – всячески ограничиваются программами, стандартами, вынужденной дисциплиной и пр. В дидактике всегда существовали попытки выйти за

рамки конечного, есть они и сейчас.

В физическом воспитании можно заметить противоположную тенденцию: от бесконечного к конечному. Когда речь заходит о становлении личности, воспитательных системах или об управлении ими, мы неизбежно приходим к проблемам воздействия бесконечностей.

Общество ради своего существования накладывает различные ограничения на «индивидуальные бесконечности». При этом крайние варианты, когда ограничений нет вообще (полная свобода, подразумевающая и свободу зла) или когда ограничения столь важны, что индивид перестает быть личностью, и становится манкрутом, оказываются нежизнеспособными. Поэтому роль физического воспитания – не просто в приобщении человека к бесконечности, но и в выборе того, какая это будет бесконечность или каков будет индивид как развивающаяся личность. Получить определенные ответы на вопрос «что?», «какой?» и т.п. можно лишь в рамках «конечных терминов». Поэтому в физическом воспитании вполне естественно и необходимо движение от бесконечного к конечному.

Как в геометрии сложный, объемный объект представляется своими проекциями на плоскости, так и в физическом воспитании пользуются различными «проекциями» бесконечных категорий. Проекции могут продолжать оставаться бесконечными – тогда они могут использоваться как ориентиры, определяющие направления в физическом воспитании. Такими, например, являются общечеловеческие качества: доброта, трудолюбие, целеустремленность и др. Будучи означенными, они могут использоваться как цели, критерии, но при этом становятся конечными и поэтому доступными для обучения им. Тем не менее, воспитательный потенциал система будет иметь только тогда, когда в ней присутствуют **элементы бесконечности**. К таковым, как уже отмечалось, можно отнести личность другого человека, природу, культуру, физическую культуру. Поэтому вопрос взаимодействия бесконечностей в физическом воспитании – это вопрос методологического характера, один из важнейших в функционировании воспитательных систем.

В последнее время часто говорят о гуманизации образования, физического воспитания, т.е. о воспитывающем обучении, которое, как правило, сводится к тому, где научные понятия «обрастают» дополнительными сведениями о соответствующей исторической эпохе, научных достижениях педагогики, теории физического воспитания и т.д. Подобные действия можно обозначить не как освоение бесконечности, но как шаг в ее сторону.

Развитие теории воспитательных систем как направление

исследовательского поиска в педагогике ведется с 1991 г. За это время ученые, изучающие эту проблему, [7] вычленили и охарактеризовали само понятие «воспитательная система» (ВС), ввели его в научный обиход педагогики, соотнесли с существующей ныне и существовавшей ранее практикой системообразования, рассмотрели через его призму опыт системообразования в сфере воспитания в рамках учебно-воспитательных организаций (УВО) разных типов.

Полученные результаты (общая характеристика ВС УВО, их структура и процесс развития, вычленение общего, особенного и уникального в многообразии ранее существовавших и ныне существующих вариантов) и потребности педагогических коллективов УВО, ставших на путь системообразования в сфере воспитания, в том числе физического воспитания привели нас к необходимости специально рассмотреть проблемы моделирования и преемственности ВС УВО (см. рис. 1). Это был следующий этап исследовательского поиска. В итоге была получена серия описательных, различных по своему характеру моделей ВС УВО, где были в основном даны ответы на «цепочку» взаимосвязанных вопросов.

Воспитательная система (ВС) – какова сущность этого понятия, какова взаимосвязь его с другими понятиями современной педагогики и **теории физического воспитания с преемственностью физического воспитания** на всех уровнях системы УВО:

- каковы социальные функции, структура преемственности, закономерности развития преемственности, основные аспекты управления ВС;
- каков облик ВС УВО современной действительности в аспекте **общего, особенного, уникального;**
- как управлять процессом создания и развития ВС УВО, в чем суть и своеобразие преемственности физического воспитания.

На первый взгляд последний вопрос самый несложный, поскольку в педагогике и теории физического воспитания проблема управления – одна из наиболее разработанных: существует много книг, необходимых пособий, статей в журналах, которые популярны в среде практических работников. Идеи управления активно внедряются в практику работы УВО органами народного образования. Но эти идеи, разработки, как правило, относятся к управлению УВО как государственным образовательным учреждением. А управлять УВО и ее воспитательной системой, как оказалось, отнюдь не одно и то же.

Правда, УВО – система, причем такая, в рамках которой создаются, развиваются, видоизменяются, совершенствуются другие

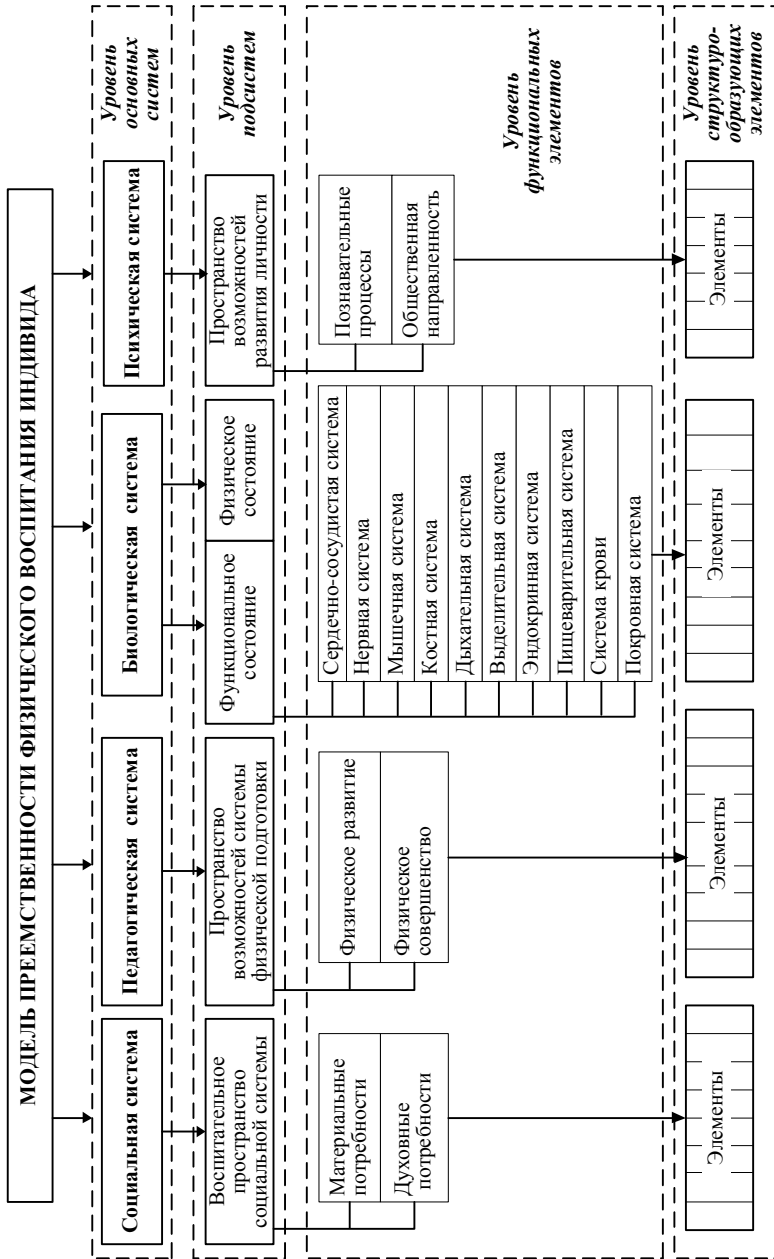

Рис. 1. Модель преемственности физического воспитания индивида

системы (воспитательная, дидактическая и физического воспитания). Так не является ли воспитательная система УВО подсистемой самой УВО как системы? И да и нет.

Да, потому что она действительно возникает и развивается в рамках УВО, если нет УВО, то нет и ВС УВО. Сама УВО, ее профиль, материальная база, состав педагогов, контингент учащихся определяет контуры ВС УВО, ее структуру, особенность ее компонентов, своеобразие и связь между ними.

Нет, потому что это разные по своей сущности и характеру системы. УВО – система линейная, более жесткая, со сложившимся, заданным сверху, ставшим классическим, идущим от кибернетики систем управления. ВС УВО – система нелинейная, неравновесная, в значительной степени самоорганизующаяся. К тому же ВС УВО изначально открыта: она выходит за рамки УВО, включая в свою структуру, освоенную педагогами и учащимися среду. В структуру УВО входят учащиеся, студенты, руководители, кураторы групп и другие работники. Входят в нее и разного рода организационные структуры, такие как классы, академические группы, кружки, секции, методические объединения, кафедры, деканаты, спортивные клубы и т.д., не говоря уже о материальной базе УВО, ее оборудовании.

В ВС УВО мы имеем дело с детьми и взрослыми как личностями, с их общностями, которые оказываются чаще всего в рамках официальных объединений, но не только в них, а и в рамках школьного, взрослого коллектива, который является организационным единством первичных разнотипных взаимодействующих между собой коллективов. В рамках ВС УВО – эта психологическая общность, объединяется связями взаимовосприятия, взаимодействия и взаимопроникновения между функционирующими общностями. Эти связи, порождающие атмосферу саморазвития данных общностей, единое воспитательное пространство, охватывающее как УВО, так и примыкающую к ней среду – ту ее часть, которая освоена коллективом УВО. В рамках УВО ее ВС связана с системой дидактической, взаимодействует с ней, опирается на нее, используя ее воспитательный потенциал. И та и другая, призваны способствовать личностному физическому развитию учащейся молодежи. Но если дидактическая система реализует ее прежде всего через включение школьников и студентов в учебный процесс, результаты которого на каждой возрастной ступени расширяют кругозор их, давая им целостную картину окружающего мира, развивая их физически, то ВС УВО, реализуя задачу освоения мира учащихся решает ее преимущественно через включение в активную физкультурно-спортивную

деятельность по их мотивам и интересам.

Если в процессе обучения школьники и студенты приобретают не только знания, но умения и навыки, необходимые им в процессе усвоения знаний в будущей практической деятельности, то в рамках ВС УВО знания, навыки, умения они приобретают в процессе организации собственной физкультурно-спортивной деятельности.

Значительная часть воспитательных задач реализуется в процессе обучения. Вместе с тем, многое в процессе обучения, если не прямо, то косвенно работает на личностное развитие учащейся молодежи, на повышение их внутренней культуры, в том числе физической, расширение кругозора, отношение к окружающему миру. Много – но не все и не всегда. Общеизвестно, что можно быть образованным, но невоспитанным человеком. Цель любой воспитательной системы УВО, используя воспитательные возможности учебного процесса и дополняя их, расширить представления учащейся молодежи об окружающем мире, помочь им через свой собственный опыт выработать позитивное отношение к общечеловеческим ценностям, в том числе к физической культуре и спорту.

Таким образом, ВС УВО и еще и шире, чем дидактическая система. Она использует возможности дидактической системы для решения собственных задач и помогает решать задачи чисто дидактические.

ВС УВО – система открытая. Ее связи со средой многогранны. Это взаимное представление школьников и студентов о проблемах среды и общества, о школе, вузе, как организациях воспитывающих, а не только обучающих. Это взаимопроникновение, когда учащаяся молодежь участвует в решении важных для окружающего их социума задач, а родители и общественность участвуют в решении воспитательных проблем самой УВО. Это, наконец, может быть и интеграция, когда УВО и окружающая ее среда превращаются в **единое воспитательное пространство**.

Как управлять такой системой, функционирующей в рамках УВО и выходящей за ее пределы, связанной с дидактической системой, взаимодействующей с ней, но отнюдь не исчерпывающей в своем развитии ее возможностей, системой, охватывающей и целеполагание, и организацию жизнедеятельности, и личностные отношения, и освоенную среду? При решении этой задачи необходим **синергетический подход**.

Идеи синергетики (как в свое время идеи кибернетики) в настоящее время используются в различных областях социального познания. В какой-то мере эти идеи проникли и в сферу педагогики.

Насколько они согласуются с ранее сложившимися – предмет особого разговора. Думается, все обстояло бы нормально, если бы ставшие классическими методы управления (планирование, организация, учет, контроль) использовали в рамках системы административного типа. Но в школьной и вузовской действительности существуют, функционируют и развиваются такие системы, которым противопоказано быть административными, системы, не укладывающиеся в рамки кибернетического подхода. Мы считаем, что именно ВС – одна из таких. Она не укладывается в рамки заранее разработанных алгоритмов, заданных извне программ. Попытки насильственно ввести ее в такие рамки (а они, к сожалению, существовали и существуют) вызывают, как правило, сопротивление творчески работающих педагогов, учащейся молодежи, их родителей. Это сопротивление в одних случаях приводит к открытому протесту, а в других – к приспособленчеству, к возникновению проблемы «быть и казаться».

Учитывая сказанное, необходимо рассматривать ВС как объект мягкого, ситуативного управления.

Среду жизнедеятельности индивида создают взрослые: в семье – родители, УВО – педагоги, в обществе – государственные и общественные организации.

Осознание себя личностью, стремление выразить себя как личность, стать ею также весьма существенно зависит от взрослых – тех же родителей, педагогов, старших друзей, в каждом отдельном случае индивид осознал свои сильные и слабые стороны, достоинства и недостатки и реализовал себя через включение в социально полезную и личностно значимую деятельность, в систему гуманистических отношений.

Конечно же, юноши и девушки как личности формируются и развиваются только под влиянием целенаправленного физического воспитания, но и в процессе социализации [1]. Влияние семьи, УВО, в какой-то степени церкви и прочих факторов далеко не всегда согласованы и далеко не всегда благотворны. В процессе целенаправленного физического воспитания их необходимо учитывать, усиливая позитивное, изолируя от негативных, нейтрализуя их за счет целенаправленных воздействий.

Среди институтов социализации (семьи, УВО и других неформальных организаций) в современных условиях больше всего возможностей превратить в действующий воспитательный фактор в УВО. Любой нормально развивающийся индивид в течение учебы в УВО, охотно (или не очень охотно) включается в учебно-воспитательный

процесс, в повседневную жизнь других сверстников, в общие для учащихся и педагогов заботы, вступают в определенные отношения с некоторыми из них, погружаются в общую атмосферу УВО, в тот «дух», который ей свойственен. В силу всего этого УВО, как правило, не только позитивно влияет на процесс личностного развития индивида (по крайней мере, способна влиять), но во многих случаях становится основным фактором позитивного влияния.

Правда, при некоторых условиях. И важнейшие из них - наличие в УВО гуманистической воспитательной системы, педагогов-гуманистов, обладающих необходимым теоретическим потенциалом в области физического воспитания, руководителя, являющегося лидером в их среде, гибкий, недирективный стиль управления УВО со стороны органов народного образования.

Наличие в УВО гуманистической воспитательной системы, которая связывала бы воедино идущее на каждого индивида влияние, испытываемые им в рамках своего класса, группы, всей УВО, близкого ему социума, - главное условие развитие преемственности физического воспитания. Не менее важным фактором физического воспитания подрастающего поколения является окружающая его, в рамках своего двора, улицы, микрорайона, города поселка или села, среда – социальная, культурная, экономическая. Индивид формируется как личность, как индивидуальность в этой среде, испытывает на себе ее влияние, как правило, разрозненные, нередко противоречивые. В одних случаях ему везет: растет в полноценной семье, учится в хорошей УВО, у него есть хорошие друзья, он активно участвует в физкультурно-спортивной деятельности какого-то объединения. Но среда полна и всяких негативных явлений, непредсказуемо влияющих на учащуюся молодежь, потому и говорят о социализирующих, а не о воспитывающих влияниях среды. Воспитывающей среду можно сделать, превратив ее в воспитательное пространство, интегрирующие ее позитивные возможности, включив самих учащихся в ее преобразование. Такие попытки, как известно, были и в далеком, и в недалеком прошлом. И попытки далеко не всегда успешные [7].

Конечно же, не только среда в целом и не только УВО, как важнейший фактор целенаправленного физического воспитания, но и семья, и клубные объединения молодежи, работающие в УВО и по месту жительства, учреждения дополнительного образования, физического воспитания влияют на процесс личностного развития индивидов. Но такие влияния должны быть синтезированы не только в рамках УВО, ее воспитательной системы, но и в рамках среды за счет интеграции всех ее

положительных влияний в единое воспитательное пространство.

Таким образом, мы имеем все основания рассматривать и воспитательную систему УВО и воспитательное пространство в качестве неравновесных, открытых систем, с одной стороны, организуемых извне, а с другой - развивающихся в значительной степени спонтанно. И в их изучении, и в управлении ими необходим синергетический подход.

Модельное изображение системы физического воспитания проблемных ситуаций, обучение с использованием понятия «пространство возможностей» окажет учащимся и определит роль и место педагога-специалиста физического воспитания в учебно-воспитательном и тренировочном процессе, предусмотреть возможные педагогические ситуации и пути развития преемственности физического воспитания.

Внешняя среда создает пространство возможностей возникновения системы физического воспитания. Нормативными актами предусматривается их общая структура, системы управления, учебные планы и программы, методические рекомендации, учебные пособия, учебники, материальная база и др. Внешняя среда дает в распоряжение системы физического воспитания научные, культурные, технические, моральные, исторические достояния общества, опыт других воспитательных систем, информацию разных видов, средства коммуникаций, массовой информации. С синергетического взгляда [3], все это и создает внешняя среда возможностей для возникновения, функционирования и развития системы физического воспитания. Пространство возможностей предусматривает выбор и есть достаточно сложным образованием, представляя собой разнообразие.

Понятие разнообразие имеет сложную структуру. «Разнообразие – проявление чего-нибудь единого по своей сути в разных видах и формах» [3]. В системе физического воспитания оно характеризует интегративную сложность, специфичность связей и взаимодействие разных по природе компонентов. Разнообразие характеризует совокупность как жесткое множество элементов, их количественную и качественную неопределенность, а наличие бесконечности – континуальную сложность.

Связи между неоднородностями имеют недизъюнктивную природу. Вот потому, между компонентами системы физического воспитания и другими ее составными не существует четких границ, они как будто бы пронизывают одну другую, что делают систему физического воспитания механически неразделимой.

Содержание понятия разнообразие теория физического воспитания включает понятие нелинейности, случайности, неопределенности. Например, малые возбуждения могут привести к

существенным изменениям результатов; результат нескольких действий не равняется арифметической сумме результатов этих действий (свойство неаддитивности); увеличение силы действия непропорционально смене результата.

Случайность и неопределенность характеризует изменчивость системы физического воспитания.

Система физического воспитания объединяет, отличие, противоречие, противоположности: коллективизм и индивидуализм, рациональное и иррациональное, абстрактное и чувственное, определенное и неопределенное, закономерность и хаотичность, интеллект и эмоции и др. Компоненты физического воспитания развиваются в разных темпах, что означает количественные и качественные отличия, связанные с движением и развитием [8].

Система физического воспитания объединяет указанные отличия и противоречия. Механизм развязывания ее противоречия дают возможность с одной стороны, сохранять гомеостазис системы, а с другой – «поддерживать» на определенном уровне противоречия, побуждать тем самым систему к развитию, то есть к расширению разнообразия возможностей и преобразование определенных возможностей в действительность.

Пространство возможностей создает множество ступеней свободы, виртуальную реальность возможных действий. Внешне пространство возможностей складывается с селективно отобранной обществом недизъюнктивной совокупности возможностей, необходимых для возникновения, функционирования и развития системы физического воспитания. Налаживание системы физического воспитания проходит через самоорганизацию.

Организационным качеством в ее создании является формальная организация, правовые нормы, материальное обеспечение, которое создает общество, внешняя среда. Каждый педагог, учащийся, студент имеет свои ценности, цель, преимущества, интересы, характеры, материальные возможности, уровни подготовки и физического развития, способности, традиции и другие личностные данные. Через общение происходит взаимодействие между участниками педагогического процесса, взаимодействие их пространственных возможностей с внешним пространством возможностей системы. Пространства возможностей участников педагогического процесса могут иметь с самого начала что-то общее (например, цель, интересы, взгляды, характеры и т.д.), частично перекрываться, проникать одно в одно, создавая недизъюнктивные связи между индивидами системы физического воспитания, поэтому

постепенно создается недизъюнктивное пространство ее возможностей, формируются коллективы учащихся и педагогов, отдельные группы участников педагогического процесса.

Понятно, что пространство возможностей педагога имеет значительно большее влияние на формирование коллектива учащейся молодежи, нежели пространство возможностей учащегося или студента. Субъектные пространства возможностей создают возможность выбора, свободы действий, самоорганизации. Задача педагога – создать такое пространство возможностей коллектива класса, группы, которое способствовало бы свободе творчества, здоровой конкуренции, свободному общению в процессе достижения цели системы физического воспитания. Тогда неоднородности постепенно «размываются» (происходит понимание и приятие ценностей одних участников педагогического процесса другими, вырабатываются компромиссы), но полностью однородным пространство возможностей никогда не станет, сохраняя тем самым индивидуальность субъектов. Система физического воспитания всегда будет иметь противоречия. Развязывание одних противоречий выводит систему физического воспитания на высший уровень развития, который в свою очередь рождает новые противоречия. Процесс развития системы физического воспитания бесконечный.

Гибкость недизъюнктивных связей дает возможность создавать в середине пространства возможностей системы физического воспитания, пространства возможностей субъекта. Как «жесткая», так и соответственно «мягкая» организация системы физического воспитания со временем могут привести ее к дисфункции (например, в первом случае может возникнуть влиятельная неформальная организация, чьи интересы противоречат цели физического воспитания, во втором – может «размываться» ее структура).

Степень жесткости организации определяется не внешними причинами (хотя и они имеют определенное влияние), а самой системой физического воспитания в ее самоорганизации. Она зависит от многих факторов (состава субъектов, задач системы физического воспитания, внешних условий, стиля руководства, уровня подготовки учащихся и педагогов, сформированности функциональных слагаемых системы физического воспитания и т.д.) Умение объединять разные ступени жесткости в организации учебно-тренировочного процесса является характерной чертой педагогического мастерства преподавателя.

В синергетике существует понятие аттрактора – естественного развития системы. Там, где система нестойкая, она может иметь несколько таких путей. Аналогом аттракторов в системе физического воспитания

определяют точнее, формируют, исходя из цели, ценностей системы физического воспитания, их индивидуальности, специфичности, предвидения результатов, личностей педагогов. Создание пространства возможностей развития системы физического воспитания – есть обязательным условием определение аттрактора. Система физического воспитания является целенаправленной системой, поэтому ее развитие во многом определяется моделью будущих результатов. В таком понимании будущее системы физического воспитания детерминирует настоящее.

В процессе возникновения и становления системы физического воспитания возникают и проходят становление все ее структурные и функциональные слагаемые. С системно-синергетического взгляда это означает развитие пространства возможностей компонентов системы физического воспитания, их взаиморасширения, генерации субъектами новых возможностей. Возникновение и развитие внутрисистемных недизъюнктивных связей между элементами системы физического воспитания формирует ее как жизнедеятельный организм. Внешнее пространство возможностей, созданное обществом, является основным источником информации для системы физического воспитания. Взаимодействие субъектов системы физического воспитания с внешним пространством возможностей происходит через посредничество пространства возможностей системы физического воспитания и индивидуальных пространств возможностей как специфических «инструментов» такой взаимосвязи. Каждый педагог – специалист системы физического воспитания в целом через свои пространства возможностей отбирает необходимые теоретические положения, методы, способы, опыт других, которые входят во внешнее пространство. Это не механический отбор за определенными критериями с дизъюнктивной совокупности. Отбор с недизъюнктивной совокупности происходит через процесс обучения, расширения личного пространства возможностей, изучения и глубокого понимания внешнего пространства возможностей, синтез новых.

Педагог-специалист по физической культуре и спорту – сложная, самореализующая, открытая система. Его деятельность тем успешнее, чем шире его пространство возможностей. Взаимодействие педагога с внешним пространством через посредничество личного педагогического пространства возможностей является целенаправленной деятельностью, в результате которой его пространство расширяется, устанавливаются недизъюнктивные связи между ним и внешним пространством возможностей. Такое взаимодействие предусматривает поиск «свободное

блуждание», чье пространство, чем уже, тем шире личное пространство возможностей педагога. Благодаря недизъюнктивным связям между пространствами педагога и среды, системы физического воспитания и их слагаемые становятся органическими частями среды.

В учебно-тренировочном процессе постоянно возникают противоречия, разрешение которых и есть «двигательной силой» развития преимущества физического воспитания. Среди постоянных противоречий учебно-тренировочного процесса можно выделить противоречие между пространством возможностей педагога и вопросами педагогического процесса. Если пространство возможностей первого не дает возможности вести учебно-тренировочный процесс на надлежащем уровне, то возникает потребность его расширить, то есть постоянно учиться. Разрешение названного противоречия выводит систему физического воспитания на новый уровень развития.

В процессе развития система физического воспитания достигает своей зрелости. Его приметями является: динамическая стойкость педагогического процесса, когда в основном поставленной цели достигают; расширение пространства возможностей системы физического воспитания с тех или иных причин замедляется; креативность превосходит консерватизм. Но внешние характеристики не всегда отражают внутреннее состояние системы физического воспитания.

В середине системы через объективное (например, отражение системы физического воспитания, состояния внешней среды) и субъективные (мотивации школьников, студентов и педагогов, несовершенное управление ВС УВО, низкий уровень подготовки педагогов и учащейся молодежи) по этой причине могут зреть застойные явления, которые со временем приведут к негативным последствиям. Развитие таких противоречий со временем востребует преобразование системы физического воспитания, обновление старых структур, старой организации, кадровых смен, содержание и формы обучения и физического воспитания и др. Таким образом, система физического воспитания, как каждая сложная система проходит стадии **возникновения, становления, развития, зрелости и преобразования** [2].

Система физического воспитания объединяет коллективное и индивидуальное. Коллективное преимущественно выражает общественные требования («надо»), индивидуально-личностные («хочу») [1]. Философскую основой коллективного есть идеи, абсолютизация которых приводит к авторитарной педагогике, ведущей роли педагога,

преимущество коллективного над индивидуальным, к задержке развития личности. Абсолютизация индивидуального направления также может содействовать дисфункции системы физического воспитания. Понимание педагогом обоих подходов и умелое их объединение в практической деятельности является педагогическим мастерством педагога-специалиста по физической культуре и спорту. Природа системы физического воспитания, «не терпит» какого-либо преимущества одних подходов над другими. Жизнедеятельность системы физической воспитания обеспечит сосуществование разных подходов, их объединения через своеобразный хаос, взаимодополнительность, противоречия, конфликты, диалог, общение, хотя на определенных этапах может доминировать какой-то один подход или определенная группа подходов.

Общественное «надо» есть одним из существенных ограничений внешнего пространства возможностей системы физического воспитания. Именно коллективное должно выражать общественные требования к ней. Чем шире пространство возможностей коллектива, тем больше возможностей индивидуальных проявлений его членов. В идеале пространство возможностей коллектива и индивидуальные пространства возможностей его членов должны быть такими, чтобы каждая личность могла найти приемлемые для нее и коллектива возможности и преобразования их на действительность.

Выводы. С синергетического взгляда модельное изображение учебно-воспитательного и тренировочного процесса, возможно, описать на языке пространства возможностей. Пространство возможностей учителя физической культуры, преподавателя физического воспитания, школьников и студентов, создают пространства возможностей класса, группы. В процессе обучения и физического воспитания происходит субъективное взаимодействие учащейся молодежи и педагогов-специалистов. Зависимо от возможностей школьников и студентов педагог расширяет или сужает пространство возможностей для класса, группы. Но учащаяся молодежь имеет различную физическую подготовку, цель, мотивы, потребности, ценностные ориентации и др., их пространство возможностей происходит в разных темпах развития.

Поэтому педагог-специалист по физической культуре и спорту создает усредненное пространство возможностей школьников и студентов и на этой базе осуществляется преемственный учебно-воспитательный и тренировочный процесс дифференцировано и индивидуально, в соответствии с уровнем физической подготовленности каждого индивида.

Дальнейшие исследования предполагается направить на

разработку моделей учебно-воспитательного и тренировочного процесса.

Литература

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет воспитания (Перспективы педагогической антропологии) // Советская педагогика.- 1965.- №1.- С. 24-36.
2. Анохин П.К. Философские аспекты теории функциональной системы // Вопросы философии.- 1971.- №3.- С. 55-60.
3. Богуславский М.В. Синергетика и педагогика // Магистр. - 1995.- № 2.- С. 12.
4. Брушлинский А.В. Мышление и прогнозирование. - М.: Мысль, 1979. – 230 с.
5. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения. – М.: Просвещение, 1955. – 670 с.
6. Кузьмина Н.В. Очерки психологии труда учителя.- Л.: Лен. гос. ун-т, 1967. – 183 с.
7. Новикова Л.И., Соколовский М.В. «Воспитательное пространство» как открытая система // Общест. науки и современность. - 1998. - № 1. - С. 132-143.
8. Теория и методика физического воспитания.- М.: Фис, 1976. – 302 с.

Поступила в редакцию 08.07.2003г.

МЕТОДОЛОГИЯ И ОРГАНИЗАЦИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ ОТРАСЛИ «ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА И СПОРТ» И СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ

Мудрик В.И.

Харьковская государственная академия физической культуры и спорта

Аннотация. В статье рассматриваются методологические и организационные аспекты исследования сферы физической культуры и спорта, системы управления с точки зрения проблемной ситуации, объекта, предмета исследования, ресурсов для проведения исследования, эффективности и результатов исследования.

Ключевые слова: физическая культура, спорт, системный анализ, методология, система управления.

Анотація. Мудрик В.І. Методологія і організація дослідження галузі „Фізична культура та спорт” і системи управління. У статті розглядаються методологічні і організаційні аспекти дослідження сфери фізичної культури і спорту, системи управління з точки зору проблемної ситуації, об’єкта, предмета дослідження, ресурсів для проведення дослідження, ефективності та результатів дослідження.

Ключові слова: фізична культура, спорт, системний аналіз, методологія, система управління.

Annotation. Mudrik V.I. Methodology and organization of research of the branch «physical training and sports» and management system. Methodological and organization aspects of research of the physical training and sports branch are considered in the article as well as management system from the point of view of a problem situation, the object, the object of research, research resources, efficiency and results of research.

Key words: physical training, sports, system analysis, methodology, management system.

Постановка проблемы. Стабильность развития отрасли физической культуры и спорта, ее выживаемость и эффективность деятельности в условиях рыночных отношений неразрывно связаны с

непрерывным совершенствованием. Поэтому с методологической точки зрения исследование системы управления физической культурой и спортом является актуальной. В этой связи исследование должно осуществляться с учетом теоретико-методологических основ науки управления, теории государства и права, философии, политологии, социологии, педагогики, психологии, теории физического воспитания и др.

Несмотря на то, что отрасль «Физическая культура и спорт» является нематериальной сферой, и все же по отношению к предоставляемым социально-культурным и материальным услугам фактически находится на стыке нематериального и материального производства. В этой связи следует учитывать данное положение и всесторонне исследовать факторы, оказывающие влияние на адаптивную политику отрасли в системе государства, ее приспособляемость, выживаемость в жестких рыночных условиях.

Анализ последних исследований и публикаций. В Законе Украины «Про фізичну культуру і спорт», в Программе «Фізичне виховання - здоров'я нації» физическая культура и спорт обосновывается как отрасль [1, 3]. Определение сферы физической культуры и спорта обосновывается тем, что продукт труда отрасли в одном случае может быть в форме материального блага, с другой стороны, в форме услуги предназначенной для удовлетворения потребностей людей в физкультурной деятельности [5,6,7]. Это указывает на расширение социально-экономических, социально-культурных функций физической культуры с проникновением ее во все основные сферы жизнедеятельности людей - труд, отдых, учебу, охрану здоровья [5,6]. На развитие отрасли оказывают влияние различные органы государственного и общественного управления [4], внутренняя среда: система управления отраслью и ее нижестоящие звенья в регионах, персонал, технико-технологические составляющие, эргономические условия и ресурсное обеспечение [2, 7].

Работа выполнена согласно плана НИР Харьковской государственной академии физической культуры и спорта.

Результаты исследования. В Законе Украины «Про фізичну культуру і спорт», в Программе «Фізичне виховання - здоров'я нації» физическая культура и спорт обосновывается как отрасль.

Отрасль «Физическая культура и спорт» - это совокупность предприятий и учреждений, специализирующихся на производстве спортивных товаров и оказании физкультурно-спортивных услуг населению.

Данное определение сферы физической культуры и спорта оправдано как в теоретическом, так и практическом аспекте. Это обосновывается тем, что продукт труда отрасли в одном случае может быть в форме материального блага, с другой стороны, в форме услуги предназначенной для удовлетворения потребностей людей в физкультурной деятельности [5,6,7]. Такой подход к физической культуре и спорту существенно меняет к ней отношение в условиях рынка, расширяет сферу применения в экономике, политике, культуре и социально-бытовой деятельности.

Данное положение указывает на расширение социально-экономических, социально-культурных функций физической культуры с проникновением ее во все основные сферы жизнедеятельности людей - труд, отдых, учебу, охрану здоровья [5,6].

Физическая культура тесно взаимосвязана с другими отраслями народного хозяйства. Многие из них участвуют в формировании экономического потенциала физической культуры- в создании материальной базы, производстве средств и орудий труда, подготовки физкультурных работников и др.

Выделяя различные функции физической культуры, необходимо учитывать то обстоятельство, что все они между собой тесно взаимосвязаны. Каждая из них (оздоровительная, производственная, воспитательная) не замыкается в рамках здравоохранения, других отраслей, а также сферы образования и реализуется в процессе производства, организации отдыха населению в форме физической рекреации, спортивного совершенствования.

Для того чтобы реализовать основные положения программы «Фізичне виховання – здоров'я нації», необходимо активизировать организационно - управленческую деятельность субъектов управления физической культуры и спорта. Поэтому в Программе указывается, что организационное обеспечение физического воспитания, физической культуры и спорта предусматривает координацию действий всех структур, которые осуществляют физкультурно-оздоровительную и спортивную деятельность.

Это требует поиска механизма совершенствования системы государственного управления и, в частности, деятельности Государственного комитета Украины по физической культуре и спорту, повышения эффективности работы соответствующих организационных структур управления в областях, городах, районах [7].

Отрасль «Физическая культура и спорт» интегрирована в системе

государства и является ее составной частью. Поэтому на развитие отрасли оказывают влияние различные органы государственного и общественного управления [4].

Следовательно, процесс исследования должен осуществляться в рамках управляемой системы (субъекта управления) и управляющих подсистем (объектов управления), касаться всех аспектов деятельности сферы физической культуры и спорта: физического воспитания в системе образования, производственной среде, по месту жительства и отдыха людей, массового спорта и спорта высших достижений.

В процессе исследования физической культуры и спорта, необходимо с позиции системного подхода рассмотреть принцип ее интеграции с другими сферами деятельности людей, выявить и систематизировать ряд внутренних и внешних факторов, которые влияют на развитие физической культуры и спорта.

Исходя из условий адаптации отрасли к внешней среде, следует учитывать экономические факторы: финансовое состояние отрасли физической культуры и спорта, уровень материально–технического обеспечения, темпы инфляции (дефляции), налоговые ставки, кредитную политику отрасли, платежеспособность населения, уровень занятости населения и др.

Важно рассматривать влияние политических процессов на состояние и функционирование отрасли: уровень развития законодательного и правового регулирования отрасли физической культуры и спорта, степень значимости нормативных актов правительства и местных органов власти на внедрение средств физической культуры и спорта в систему жизнедеятельности людей, отношение к отрасли общественных и политических формирований и др.

Рыночные факторы оказывают непосредственное влияние на эффективность функционирования физической культуры и спорта, а именно: демографические условия деятельности физкультурно-спортивных организаций, долю рынка занимаемую отраслью, уровень доходов населения и их распределение на физкультурно-спортивную деятельность, жизненные циклы спортивных товаров и услуг, степень конкуренции как внутри отрасли, так и вне ее системы.

При анализе социальных факторов следует учитывать национальные и культурные особенности страны, отношение основной массы населения к физической культуре и спорту, изменение общественных и личностных ценностей к занятиям физическими упражнениями, а также к предоставляемым отраслью услугам, изменение

средствами физической культуры и спорта социальных установок разных групп населения.

Анализ международных отношений и факторов, проявляющихся в сфере физического воспитания и спорта, имеет большое значение для отечественных организаций после отмены государственной монополии на многие виды деятельности. Это касается отрасли физической культуры и спорта с точки зрения отслеживания политики правительств государств в отношении развития спорта, определения направлений совместного предпринимательства в спорте и спортивных международных отношениях, уровня экономического развития спортивных зарубежных фирм, клубов, общественных формирований и др.

Контроль за технологической внешней средой позволяет не упустить моменты появления в ней изменений, которые представляют возможность быстрого реагирования на изменения в сфере физического воспитания и спорта. Поэтому анализ технологической внешней среды должен учитывать изменения в технологии и проектировании новых спортивных товаров и услуг, в процессах управления учитывать изменения технологии сбора, обработки и передачи информации, в коммуникации выявлять более действенные средства связи.

Анализ внешней среды физической культуры и спорта посредством исследования и систематизации основных групп факторов, позволяет определить тактику и стратегию решения наиболее важных проблем. Анализ различных факторов позволяет уточнить: какие изменения во внешнем окружении воздействуют на стратегию развития отрасли физической культуры и спорта; какие факторы представляют угрозу для отрасли и ее организационных структур; какие факторы представляют большие возможности для достижения общегосударственных целей в сфере физкультурного движения.

На развитие отрасли физической культуры и спорта оказывает влияние ее внутренняя среда: система управления отраслью и ее нижестоящие звенья в регионах, персонал, технико-технологические составляющие, эргономические условия и ресурсное обеспечение [2, 7].

Исходя из вышеизложенного, исследованию должна подлежать внутренняя среда отрасли физической культуры и спорта, сильные и слабые стороны процесса организации, подготовки, производства и сбыта конечного продукта или услуги, финансовое состояние, деятельность службы маркетинга, кадровый потенциал, организационная культура, а также организационно-технический уровень делопроизводства и имидж отрасли.

Процесс исследования необходимо осуществляется в рамках управляемой системы и управляющих подсистем, следовательно, рассматривать многие аспекты деятельности отрасли с направленностью анализа на усиление стратегического управления и развивающиеся рыночные отношения.

В ходе анализа общих и специальных управленческих функций акцент делать на следующие узловые моменты: каковы возможности отрасли физической культуры производить спортивные товары и услуги с меньшими издержками по сравнению с конкурентами; какова степень доступа к новым материальным ресурсам; каков уровень технического обеспечения; обладает ли отрасль оптимальной системой контроля качества товара и услуг; насколько хорошо организован и спланирован процесс производства спортивных товаров и предоставления услуг.

При анализе маркетинговой деятельности необходимо определить такие элементы исследования как: доля рынка и конкурентоспособность отрасли; разнообразие и качество ассортимента товаров и услуг; рыночная демография; рыночные исследования и разработки; предпродажное и последовательное обслуживание клиентов: сбыт, реклама, продвижение товара.

Решение многих проблем отрасли физической культуры и спорта зависит от обеспеченности, как производства, педагогической подсистемы, так и структур управления квалифицированными кадрами. При исследовании кадрового потенциала анализируется кадровый состав организаций на текущий момент и потребность в кадрах в будущем; компетентность и подготовка педагогических кадров, кадров среднего звена и высшего руководства; система мотивации работников; соответствие персонала текущим и стратегическим целям и задачам.

Исследования в области организационной культуры и имиджа отрасли дают возможность оценить неформальную структуру, качество знаний управленцев и подчиненных, систему общения и поведения работников, целенаправленность в своей деятельности и в процессе достижения конечных результатов, а также возможность отрасли готовить высококвалифицированных специалистов.

Выводы. Результаты исследования показывают, что необходимо с позиции общего менеджмента отрасли физической культуры и спорта исследовать: цели системы управления; функции управления; управленческие решения; структуру управления; организационную культуру; технологию и условия управленческой деятельности; технические средства управления; информационное обеспечение;

принципы и методы управления. Анализируются внутренние связи объекта между его элементами, а также внешние связи объекта, позволяющие рассматривать его как подсистему для более высокого уровня.

Исследования должно осуществляться на основе следующих принципов:

- системный подход, реализует исследование объекта отрасли физической культуры и спорта как системы, включающей в себя все составные элементы или характеристики организации как системы, т.е. характеристики «входа», «процесса» и «выхода»;

- функциональный подход, позволяет исследовать функции управления, обеспечивающие процесс принятия управленческих решений, качество их реализации при минимальных затратах на управление или производство;

- комплексный подход предназначен для поиска наиболее экономичного и эффективного варианта совершенствования системы управления;

- интеграционный подход используется с целью исследования функциональных связей информационного обеспечения управления;

- ситуационный подход позволяет анализировать конкретные ситуации, которые влияют на эффективность управления;

- инновационный подход дает возможность субъекту управления быстро реагировать на изменения внешней среды, внедрения нововведений, реализацию новых технических решений, производства новых товаров и услуг;

- нормативный подход позволяет определить систему нормативов соответственно целевой, функциональной и социальной направленности субъекта и объекта управления;

- поведенческий подход необходим для выявления условий с целью реализации творческих способностей работников (управленцев, исполнителей) различных органов.

В заключение следует указать на то, что в статье только обозначены основные аспекты исследования сферы физической культуры и спорта, ее объекта- системы менеджмента и предмета, а именно: комплекса проблем и факторов, обуславливающих функционирование и развитие отрасли физической культуры и спорта.

Направление дальнейшего исследования. В результате исследования должны быть разработаны предложения по совершенствованию системы управления сферы физической культуры и спорта, а также ее подсистемы, то есть нижестоящих управленческих звеньев

регіонального рівня. Целью дослідження являється: досягнення оптимального співвідношення між управляємою та управляючою підсистемами (норм управляємості, показники ефективності роботи апарату управління, скорочення витрат на управління), підвищення продуктивності праці управлінських працівників та співробітників підрозділів, більш ефективне використання матеріальних, трудових, фінансових ресурсів управляючої та управляємою підсистемами.

Література.

1. Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні.-К.: 1994.
2. Горбенко А.В. Науково-методичне обґрунтування кадрової потреби сфери фізичної культури і спорту в Україні. Автореф. ... канд. наук фіз. виховання і спорту.-Львів, 2002.
3. Закон України „Про фізичну культуру і спорт”.-К.: 1993.
4. Загальна теорія держави і права / За редакцією академіка АПРН України, док. юрид. наук, проф. В.В. Копейчикова.-К.; Юрінком, 1997.-320 с.
5. Лубышева Л.И. Социология физической культуры и спорта: Учеб. Пособие.-М.: Издательский центр „Академия”, 2001.-240 с.
6. Мічуда Ю.П. Ринкові відносини та підприємництво у сфері фізичної культури і спорту: Навч. посібник. –К.: Олімпійська література, 1995.-152 с.
7. Мудрик В.І., Олійник М.О., Приходько І.І. та ін. Науково-методичні основи управління фізичною культурою і спортом в Україні /під. Загальною редакцією В.І. Мудрика.-Харків., 2001.-223 с.

Поступила в редакцію 10.07.2003г.

ВИМОГИ ДО СТАТЕЙ

Текст обсягом **6 і більше** сторінок формату А4 (до **70** знаків у рядку, до **30** рядків на сторінку) на українській (російській) мові переслати електронною поштою в редакторі WORD. До статті можна включати графічні матеріали - рисунки, таблиці та ін. Шрифт - Times New Roman 14, поля 20 мм, орієнтація сторінки - книжкова, інтервал 1,5.

Структура статті: назва статті, прізвище та ініціали автора, назва організації, анотації і ключові слова (трьома мовами - укр., рос., англ., обсяг кожної анотації 4 рядки, ключових слів - 1 рядок), текст статті за структурою згідно Постанови ВАК України від 15.01.2003 N 7-05/1, література, авторська довідка.

Редакція на проязі місяця надішле за вказаною Вами адресою 1 прим. збірника.

Тел. (0572) 47-11-32; тел./факс: 43-29-56; 61068, м.Харків-68, /с 11135, Єрмаков Сергій Сидорович.

Листування з авторами виключно електронною поштою. Повідомлення про прийняття (або відхилення) статті до друку надсилається автору електронною поштою після рецензування її членами редколегії.

Умови щодо формування списку літературних джерел: при наявності посилян на збірники «Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту» та «Физическое воспитание студентов творческих специальностей» редакційна колегія розглядає статтю першочергово.

Електронна пошта:

pedagogy@ic.kharkov.ua

- огляд пошти щоденно;

pedagogy@mail.ru

- огляд пошти 1 раз на тиждень;

pedagogy@yandex.ru

- огляд пошти 1 раз на тиждень.

Web-сторінка:

www.pedagogy.narod.ru

- загальна інформація;

www.nbuv.gov.ua/eb/khhpi.html

- архів статей за 1996-2003рр.

<http://lib.sportedu.ru/books/xspi>

- російськомовна сторінка.

ВИТЯГ

з Постанови ВАК України від 15.01.2003 N 7-05/1 “Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України”

(джерело інформації - <http://www.nbuv.gov.ua/>)

3. Редакційним колегіям організувати належне рецензування та ретельний відбір статей до друку. Зобов'язати їх приймати до друку у виданнях, що виходитимуть у 2003 році та у подальші роки, лише наукові статті, які мають такі необхідні елементи:

- **постановка проблеми** у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;
- **аналіз останніх досліджень і публікацій**, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття;

- **формулювання цілей статті** (постановка завдання);
 - **виклад основного матеріалу** дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
 - **висновки** з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.
4. Спеціалізованим ученим радам при прийомі до захисту дисертаційних робіт зараховувати статті, подані до друку, починаючи з лютого 2003 року, як фахові лише за умови дотримання вимог до них, викладених у п.3 даної постанови.

ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

ОЛІМПІЙСЬКА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ НОК УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ

10 жовтня 2003 року у Львівському державному інституті фізичної культури відбудеться наукова конференція „**ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ**” присвячена 130 річниці від дня народження засновника української системи фізичного виховання проф. Івана Боберського

Напрямки роботи конференції:

- Життєвий шлях та творча спадщина проф. Івана Боберського
- Використання традицій української фізичної культури в сучасній системі фізичного виховання
- Національний спорт в контексті українознавчих проблем
- Видатні постаті в історії українського спортивного руху
- Традиції історичного розвитку фізичної культури в Україні
- Ідеологічні, науково-теоретичні, організаційні та програмно-нормативні основи розвитку вітчизняної системи фізичного виховання та спорту
- Філософські та світоглядні засади фізичного виховання в Україні
- Економіко-правові аспекти сучасного розвитку фізичної культури та спорту в Україні
- Функціонування української мови і проблеми термінознавства галузі фізичної культури
- Спорт і релігія
- Український спорт в системі міжнародного спортивного руху
- Спорт української діаспори
- Засоби фізичної культури і військово-патріотичне виховання молоді
- Вплив фізичної культури на формування світогляду, патріотизму, моральних і духовних якостей особистості.

На конференції обговорюватимуться науково-теоретичні та практичні проблеми місця та ролі фізичної культури і спорту в розбудові

української державності та становлення громадянського суспільства в Україні, а також проект Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту в Україні.

Тексти доповідей обсягом до 6 сторінок (роздрук і електронний варіант), написані згідно з вимогами до наукових публікацій надсилати до 20 вересня 2003 року.

Статті будуть надруковані окремим випуском збірника „Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту”, зареєстрованому як фахове видання ВАК України в галузі фізичної культури і спорту (постанова ВАК України від 09.06.1999 р. № 1-05/7. – бюл. ВАК України, 1999. - №4. – С.59).

Структура статті: назва статті, прізвище, ім'я, по батькові автора, назва організації, анотації і ключові слова (трьома мовами – укр., рос., англ., обсяг кожної анотації 4 рядки, ключових слів – 1 рядок), текст статті за структурою згідно Постанови ВАК України від 15.01.2003 N 7-05/1, література.

Разом зі статтею додаються: авторська довідка, конверт зі зворотною адресою, квитанція про поштовий переказ у розмірі 30 грн.

Адреса оргкомітету: Львівський державний інститут фізичної культури, наукова частина, вул. Костюшка, 11, м. Львів, 79000; e-mail: ovaceba@ukr.net; e-mail: postmaster@lsifc.lviv.ua

Адреса для поштового переказу: Зайдовий Юрій Володимирович, наукова частина, Львівський державний інститут фізичної культури, вул. Костюшка, 11, м. Львів, 79000. Контактні телефони:

(0322) 72-68-00 – Вацеба Оксана Михайлівна, голова оргкомітету

(0322) 74-11-04 – Гречанюк Оксана Олексіївна, секретар оргкомітету.

Министерство образования Российской Федерации
Администрация города Красноярска
Красноярский государственный университет
Факультет физической культуры и спорта
14 – 17 ноября 2003 г.

проводят VI Всероссийскую с международным участием научно-практическую конференцию **“Физическая культура и спорт в системе образования”**

Направления работы конференции:

- организация и методика физической культуры и спорта;
- спортивное совершенствование в условиях учебного заведения;
- организация и методика физкультурно-оздоровительной работы в учебных заведениях;
- проблемы подготовки специалистов физической культуры и спорта.

Тезисы (до 2 стр.) и статьи (5-8 стр.) на русском или английском языке представляются: в печатном виде (1 экз.) на странице 210 x 297 мм и в электронном виде на дискете или отправляются электронной почтой - формат текста MS WORD (6 или 7) for WINDOWS, шрифт Times New Roman, размер 14 пт., выравнивание по ширине без переносов, абзацный отступ 1,27 см; межстрочный интервал - одинарный; поля страницы сверху - 25 мм, снизу - 25 мм, слева - 25 мм, справа - 25 мм, страницы не нумеровать.

Структура тезисов и статей: название; инициалы и фамилия автора; название организации без сокращений; аннотация и ключевые слова (рус., англ.); объем аннотации - 4 строки, ключевых слов - 1 строка; текст; список литературы по алфавиту.

Текст должен быть тщательно отредактирован.

Автор имеет право опубликовать до трех тезисов или статей. В сборник принимаются ранее не опубликованные материалы. Присланные материалы не возвращаются.

Оргкомитет оставляет за собой право отбора тезисов и статей и не публиковать материалы, оформленные не в соответствии с перечисленными требованиями и поступившие после 1 октября 2003 года.

К началу работы конференции планируется издание сборника материалов конференции.

Организационный взнос в размере 60 руб. за полную и неполную страницу отправлять по адресу: 660041 г. Красноярск, пр. Свободный, 79, Красноярский госуниверситет, факультет физической культуры и спорта, Шатровой Светлане Сергеевне с пометкой “Орг. взнос” или сдавать лично в оргкомитет ответственному секретарю Шатровой С.С.

Иногородним авторам за почтовую пересылку сборника необходимо дополнительно перевести 40 руб., авторам из стран СНГ – 70 руб.

Автор или один из соавторов получают один экземпляр сборника, за каждый дополнительный экземпляр автор или соавторы перечисляют (платят) сумму, равную установленному взносу.

Для участия в работе конференции необходимо выслать в адрес оргкомитета до 1 октября 2003 года:

1. Заявку на участие;

2. Текст работы и дискету (текст должен быть тщательно отредактирован);

3. Копию квитанции оплаты оргвзноса и пересылки сборника.

Расходы на участие в конференции несут командирующие организации.

Программа конференции:

14. XI – день приезда и размещения для иногородних;

15. XI – регистрация участников и работа конференции, культурная программа;

16. XI – работа конференции, культурная программа;

17. XI – отъезд иногородних.

Адрес оргкомитета: 660041 Красноярск, пр. Свободный 79а, спорткомплекс КрасГУ, ауд. 2-01. Тел-факс (391-2) 44-87-81 E-mail: nich@lan.krasu.ru или Кузьмину Владимиру Андреевичу atosN35@mail.ru.
Телефон для справок (391-2) 44-04-16 – Кузьмин В.А., 44-59-32 – Шатрова С.С.

ЗМІСТ

Пришляк О., Рибак О., Сопільник Л. Запобігання безпеки проходження автомобілями окремих ділянок швидкісних трас з яскраво вираженим емп техногенного походження	3
Конох А.П. Про деякі проблеми розвитку туристско - краєзнавчої діяльності у вищих навчальних закладах	7
Круть П.П. Викладання курсу «Педагогіка» у військовому інституті внутрішніх військ МВС України	13
Свістельник І.Р. Технологічна модель взаємодії інформаційного та навчально-наукового процесів у ВНЗ фізкультурного профілю	19
Ніколаєв С.Ю. Підвищення рухової активності студенток з урахуванням їх психофізіологічних особливостей	26
Затилкін Володимир. Індивідуалізація процесу фізичного вдосконалення допризовної молоді	31
Аносов І.П. Антропологічний фактор як системотворчий елемент освітнього процесу	36
Окса М.М. Вузівська лекція як структурна одиниця вивчення загальнопедагогічних дисциплін	44
Забора А.В. Структура професійних знань, умінь і навичків студентів факультету фізичного виховання	50
Кропивницькая Т.А. Особенности зрительных сенсомоторных реакций гандболистов 15-18 лет	55
Вовк В.М. Преимущество физического воспитания индивида как единство бесконечного и конечного	64
Мудрик В.И. Методология и организация исследования отрасли «Физическая культура и спорт» и системы управления	81
Мудрик В.И.	81
Вимоги до статей	89
ВИТЯГ з Постанови ВАК України від 15.01.2003 N 7-05/1 “Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України”	89
Конференція, Львів	90
Конференція, Красноярськ	92

Наукове видання

Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного
виховання і спорту

Збірник наукових праць

Збірник видається за кошти авторів.

Банківські реквізити: рахунок №262085113 в Харківській обласній дирекції АППБ «АВАЛЬ» МФО 350589, КОД 23321095. Призначення платежу: *перерахування коштів Єрмакову С.С. на о/р №П07000308 на видання збірника.*

Копію квитанції направляти за адресою: pedagogy@ic.kharkov.ua

Видання зареєстровано у Державному комітеті інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України.

Свідоцтво: серія КВ №7111 від 25.03.2003р.

Свідоцтво про внесення до держ. реєстру суб'єкта видав. справи
ДК №860 від 20.03.2002р.

Оригінал-макет підготовлено в редакційно-видавничому відділі ХДАДМ
Коректор: Єрмакова Т.

Комп'ютерна верстка: Єрмакова Т.

Підп. до друку 25.07.2003. Формат 60x80 1/16. Папір: друк. Друк: ризограф.

Ум. друк. арк. 6.00. Тираж 100 прим.

ХДАДМ, Харківська державна академія дизайну і мистецтв,

Україна, 61002, Харків-2, вул. Червонопрапорна, 8.

Надруковано з оригінал-макету в типографії Фонду

61002, Харків-2, вул. Червонопрапорна, 8.